

A bibliográfiai tételek funkcionális követelményei

(Functional Requirements for Bibliographic Records)

IFLA

Zárójelentés
(Final report)

Készítette az IFLA Bibliográfiai Tételek Funkcionális Követelményei
Munkacsoportja
(IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic
Records)

Jóváhagyta az IFLA Katalógizáló Szekciójának Állandó Bizottsága
(Approved by the Standing Committee of the IFLA Section on Cataloguing)

Fordította: Berke Barnabásné*

Megjelent 1998-ban, a K.G. Saur kiadónál Münchenben, az UBCIM Kiadás –
New Series sorozat 19. tagjaként

Hozzáférhető az IFLA honlapján PDF, illetve html formátumban:

URL: <<http://www.ifla.org/VII/s13/frbr/frbr.pdf>>

URL: <<http://www.ifla.org/VII/s13/frbr/frbr.htm>>

* A fordításhoz észrevételeket tehet a berk@oszk.hu címen.

TARTALOM

1. BEVEZETÉS	9
1.1. Háttér	9
1.2. Megközelítés	11
1.3. A további vizsgálat területei	13
2. CÉLOK, ALKALMAZÁSI TERÜLET ÉS MÓDSZER.....	15
2.1. A tanulmány céljai	15
2.2. Alkalmazási terület	15
2.3. Módszer	16
2.4. A tanulmány részei.....	18
3. AZ ENTITÁSOK	20
3.1. Áttekintés	20
3.1.1. Az entitások 1. csoportja: mű, kifejezési forma, megjelenési forma, példány	20
3.1.2. Az entitások 2. csoportja: személy, testület.....	21
3.1.3. Az entitások 3. csoportja: fogalom, tárgy, esemény, hely	24
3.2. Az entitások	24
3.2.1. Mű	24
3.2.2. Kifejezési forma	26
3.2.3. Megjelenési forma.....	28
3.2.4. Példány	30
3.2.5. Személy	31
3.2.6. Testület.....	32
3.2.7. Fogalom	33
3.2.8. Tárgy (objektum)	34
3.2.9. Esemény	34
3.2.10. Hely.....	35
3.3. Egész és rész entitások	36
4. ISMÉRVEK	38
4.1. Az entitások ismérvei	38
4.2. A mű ismérvei.....	40
4.2.1. A mű címe	40
4.2.2. A mű típusa	41
4.2.3. A mű keletkezésének ideje.....	41
4.2.4. Egyéb megkülönböztető jellemző	41
4.2.5. A befejezés szándéka	41
4.2.6. A célközönség	41
4.2.7. A mű környezete, összefüggése	41
4.2.8. Az előadás eszköze (zenemű esetében).....	41
4.2.9. Számozás (zenemű esetében)	42

4.2.10	Hangnem (zenemű esetében).....	42
4.2.11	Koordináták (kartográfiai mű esetében).....	42
4.2.12	Napéjegylenlőség (kartográfiai mű esetében)	42
4.3	A kifejezési forma ismérvei	42
4.3.1	A kifejezési forma címe	43
4.3.2	A kifejezési forma műfaja (formája).....	43
4.3.3	A kifejezési forma keletkezési ideje.....	43
4.3.4	A kifejezési forma nyelve	43
4.3.5	Egyéb megkülönböztető jellemző	43
4.3.6	A kifejezési forma bővíthetősége	44
4.3.7	A kifejezési forma változtathatósága	44
4.3.8	A kifejezési forma terjedelme	44
4.3.9	A tartalom összefoglalása.....	44
4.3.10	A kifejezési forma környezete, összefüggése.....	44
4.3.11	A kifejezési forma kritikai visszhangja	44
4.3.12	A kifejezési forma használatának korlátai.....	44
4.3.13	Számozási minta (folytatódó dokumentumok esetében).....	45
4.3.14	A kiadás várható rendszeressége (folytatódó dokumentumok esetében)	45
4.3.15	A kiadvány várható megjelenési gyakorisága (folytatódó dokumentumok esetében).....	45
4.3.16	A kotta típusa (zenei jelölési rendszer esetében).....	45
4.3.17	Az előadás eszköze (zenei jelölési rendszer esetében).....	45
4.3.18	Méretarány (kartográfiai kép vagy tárgy esetében).....	45
4.3.19	Vetület (kartográfiai kép vagy tárgy esetében).....	46
4.3.20	Ábrázolási technika (kartográfiai kép vagy tárgy esetében).....	46
4.3.21	Domborzatábrázolás (kartográfiai kép vagy tárgy esetében)	46
4.3.22	Geodéziai, hálózati és függőleges (tengely) méret (kartográfiai kép vagy tárgy esetében).....	46
4.3.23	Felvételi technika (távérzékelésű kép esetében).....	46
4.3.24	Sajátos jellemző (távérzékelésű kép esetében).....	46
4.3.25	Technika (ábra vagy kivetített kép esetében)	47
4.4	A megjelenési forma ismérvei	47
4.4.1	A megjelenési forma címe.....	48
4.4.2	Szerzőségi közlés	48
4.4.3	Kiadásjelzés.....	48
4.4.4	A megjelenés/terjesztés helye	49
4.4.5	Kiadó/terjesztő	49
4.4.6	A megjelenés/terjesztés dátuma	49
4.4.7	Előállító/Gyártó	49
4.4.8	Sorozati közlés	49
4.4.9	A hordozó formája	50
4.4.10	A hordozó mérete.....	50
4.4.11	A fizikai hordozó.....	50
4.4.12	A felvétel módja.....	50
4.4.13	A hordozó terjedelme	50
4.4.14	A megjelenési forma azonosítója	50
4.4.15	A beszerzés forrása/hozzáférési felhatalmazás.....	51
4.4.16	A hozzáférés feltételei.....	51
4.4.17	A megjelenési forma használati korlátai	51
4.4.18	Betűtípus (nyomtatott könyv esetében).....	51
4.4.19	Betűméret (nyomtatott könyv esetében).....	51
4.4.20	Lapszámozás (fólió) (kézzel nyomtatott könyv esetében).....	51
4.4.21	Ívjelzés (kolláció) (kézzel nyomtatott könyv esetében)	52
4.4.22	A kiadás státusa (állapota) (folytatódó dokumentum esetében).....	52
4.4.23	Számozás (folytatódó dokumentum esetében)	52
4.4.24	Lejátszási sebesség (hangfelvételek esetében)	52
4.4.25	Barázdaszélesség (hangfelvételek esetében).....	52
4.4.26	A vágás módja (hangfelvételek esetében).....	52
4.4.27	A szalag konfigurációja (hangfelvételek esetében).....	52
4.4.28	A hang fajtája (hangfelvételek esetében)	52

4.4.29	Speciális reprodukció (hangfelvétel esetében)	53
4.4.30	Szín, színesség (kép esetében).....	53
4.4.31	Kicsinyítési arány (mikroformátum esetében)	53
4.4.32	Polaritás (mikroformátum vagy vizuális megjelenítés esetében)	53
4.4.33	Generáció (mikroformátum vagy vizuális megjelenítés esetében).....	53
4.4.34	A bemutatási formátum (vizuális megjelenítés esetében)	53
4.4.35	Működési követelmények (elektronikus információforrás esetében).....	53
4.4.36	Fájljellemzők (elektronikus információforrás esetében).....	54
4.4.37	A hozzáférés módja (távoli hozzáférésű elektronikus információforrás esetében)	54
4.4.38	Hozzáférési cím (távoli hozzáférésű elektronikus információforrás esetében)	54
4.5	A példány ismérvei.....	54
4.5.1	Példányazonosító.....	54
4.5.2	Ujjlenyomat (fingerprint)	55
4.5.3	A példány eredete (provenienciája).....	55
4.5.4	Jelölések/ajánlások (dedikációk).....	55
4.5.5	Kiállítás történet	55
4.5.6	Példány állapot.....	55
4.5.7	Kezelési történet.....	55
4.5.8	Előírányzott kezelés	56
4.5.9	A példányon lévő hozzáférési korlátok	56
4.6	A személy ismérvei.....	56
4.6.1	A személy neve	56
4.6.2	A személyre jellemző dátumok	56
4.6.3	A személynek adományozott cím(ek)	57
4.6.4	A személyhez kötődő egyéb megnevezések.....	57
4.7	A testület ismérvei.....	57
4.7.1	A testület neve.....	57
4.7.2	A testülethez kapcsolódó szám.....	57
4.7.3	A testülethez kapcsolt hely.....	58
4.7.4	A testülethez kapcsolt dátum.....	58
4.7.5	A testülethez kapcsolt egyéb megjelölés.....	58
4.8	A fogalom ismérvei.....	58
4.8.1	A fogalom megnevezése	58
4.9	A tárgy ismérvei	58
4.9.1	A tárgy megnevezése	59
4.10	Az esemény ismérvei	59
4.10.1	Az esemény megnevezése.....	59
4.11	A hely ismérvei	59
4.11.1	A hely megnevezése.....	59
5.	KAPCSOLATOK.....	60
5.1	Bibliográfiai kapcsolatok a modell összefüggésében	60
5.2	A magas szintű ábrákon szereplő kapcsolatok	61
5.2.1	A mű, a kifejezési forma, a megjelenési forma és a példány közötti kapcsolatok.....	62
5.2.2	Kapcsolatok személyek és testületek között.....	64
5.2.3	Tárgy–kapcsolatok.....	66
5.3	Az első csoport entitásai közötti egyéb kapcsolatok	66
5.3.1	Mű – mű kapcsolatok	68
5.3.1.1	Egész/rész kapcsolatok a mű szintjén	72

5.3.2	Kifejezési forma – kifejezési forma kapcsolatok.....	73
5.3.2.1	Egész/rész kapcsolatok kifejezési forma szinten.....	76
5.3.3	Kifejezési forma – mű kapcsolatok	77
5.3.4	Megjelenési forma – megjelenési forma kapcsolatok.....	79
5.3.4.1	Egész/rész kapcsolatok megjelenési forma szinten.....	80
5.3.5	Megjelenési forma – példány kapcsolatok.....	81
5.3.6	Példány – példány kapcsolatok.....	82
5.3.6.1	Egész/rész kapcsolat példányszinten.....	83

6. HASZNÁLÓI KÉRDÉSEK..... 84

6.1 Az ismérvek és a kapcsolatok egyeztetése a használók szempontjából..... 84

6.2 A használói igények relatív értékelése..... 84

6.2.1	Találjon meg valamely entitást.....	85
6.2.2	Azonosítson egy entitást.....	86
6.2.3	Válassza ki az entitást	87
6.2.4	Szerezze meg az entitást vagy férjen hozzá ahhoz.....	87
6.1 táblázat	A művek ismérvei és kapcsolatai.....	89
6.1 táblázat	A művek ismérvei és kapcsolatai (folytatás).....	90
6.2 táblázat	A kifejezési formák ismérvei és kapcsolatai.....	91
6.2 táblázat	A kifejezési formák ismérvei és kapcsolatai (folytatás).....	92
6.3 táblázat	A megjelenési formák ismérvei és kapcsolatai.....	93
6.3 táblázat	A megjelenési formák ismérvei és kapcsolatai (folytatás).....	94
6.3 táblázat	A megjelenési formák ismérvei és kapcsolatai (folytatás).....	95
6.4 táblázat	A példányok ismérvei és kapcsolatai.....	96

7. A NEMZETI BIBLIOGRÁFIAI REKORDOK ALAPVETŐ KÖVETELMÉNYEI ... 97

7.1 A funkcionalitás alapszintje 97

7.2 Alapvető adatkövetelmények 98

7.1 táblázat	A megjelenési formák megtalálása.....	100
7.2 táblázat	Egy sajátos megjelenési forma megtalálása.....	101
7.3 táblázat	Azonosítson egy művet.....	102
7.4 táblázat	Azonosítson egy kifejezési formát.....	103
7.5 táblázat	A megjelenési forma azonosítása.....	104
7.5 táblázat	A megjelenési forma azonosítása (folytatás).....	105
7.6 táblázat	Egy mű kiválasztása	106
7.7 táblázat	Egy kifejezési forma kiválasztása.....	107
7.7 táblázat	Egy kifejezési forma kiválasztása (folytatás).....	108
7.8 táblázat	Egy megjelenési forma kiválasztása.....	109
7.9 táblázat	Egy megjelenési forma megszerzése.....	110
7.9 táblázat	Egy megjelenési forma megszerzése (folytatás).....	111

7.3. Az egyszerű nemzeti bibliográfiai rekord 112

7.3.1	Alkalmazás.....	115
-------	-----------------	-----

A FÜGGELÉK 117

Az ISBD, GARE és GSARE adatalemeinek és a logikai ismérveknek a megfeleltetése..... 117

1. A MŰ ISMÉRVEI..... 118

2. A KIFEJEZÉSI FORMA ISMÉRVEI..... 120

3. A MEGJELENÉSI FORMA ISMÉRVEI.....	124
4. A PÉLDÁNY ISMÉRVEI	131
5. A SZEMÉLY ISMÉRVEI	132
6. A TESTÜLET ISMÉRVEI.....	132
7. A FOGALOM ISMÉRVEI.....	133
8. A TÁRGY ISMÉRVEI	133
9. AZ ESEMÉNY ISMÉRVEI	133
10. A HELY ISMÉRVEI	134

A BIBLIOGRÁFIAI REKORDOK FUNKCIONÁLIS KÖVETELMÉNYEI IFLA MUNKACSOPORT TAGJAI

Olivia Madison (elnök)
Iowa State University Library

ifj. John Byrum
Library of Congress

Suzanne Jouguelet
Bibliothèque nationale de France

Dorothy McGarry
University of California, Los Angeles

Nanacy Williamson
Faculty of Information Studies, University of Toronto

Maria Witt
Médiathèque de la Cité des Sciences, Paris

Szakértők

Tom Delsey
National Library of Canada

Elizabeth Dulabahn
Library of Congress

Elaine Svenonius
University of California, Los Angeles

Barbara Tillett
Library of Congress

Korábbi tagok és szakértők

Nancy John (*elnök* 1993 augusztusától 1995 augusztusáig)
University Library, University of Illinois at Chicago
Ben Tucker (*szakértő*, 1992 júniusától 1993 júniusáig)
Library of Congress

1. BEVEZETÉS

1.1. Háttér

Majd negyven év telt el azóta, hogy az International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) a katalogizálás elméletének és gyakorlatának alapvető, nemzetközi szintű felülvizsgálatát kezdeményezte. Ennek a munkának az első jelentős eredménye a katalogizálási alapelvekben való megállapodás volt az 1961-ben, Párizsban tartott nemzetközi konferencián. Az itt megfogalmazott ajánlások később **Párizsi Alapelvek** néven váltak ismertté. A második kulcsfontosságú vállalkozásra a Katalogizálási Szakértők Nemzetközi Tanácskozásán (International Meeting of Cataloguing Experts) 1969-ben, Koppenhágában került sor, ahol határozatot fogadtak el arról, hogy a bibliográfiai leírások tartalmára és formájára nemzetközi szabványokat dolgoznak ki. Az első szabvány, amely e határozat eredményeképpen született, az 1971-ben megjelent *International Standard Bibliographic Description for Monographic Publications* (Könyvek nemzetközi szabványos bibliográfiai leírása) volt. A kezdeti vállalkozásokat követő években a Párizsi Alapelvek és az ISBDk szolgálták alapul számos új és revideált nemzeti és nemzetközi katalogizálási szabályzat kidolgozásához.

Ugyanezen idő alatt, amelyben a katalogizálási alapelvek és szabványok érvénybe léptek, az alkalmazási környezet alapvetően megváltozott. A bibliográfiai adatok kezelésének változását befolyásoló kulcsfontosságú tényezők a kezdődő és a folyamatban lévő nagyarányú számítógépes rendszer- és adatbázis-fejlesztések voltak, nemzeti és nemzetközi téren egyaránt, valamint azoknak a rekordoknak a létrehozása, amelyeket a közös katalogizálási rendszerekben könyvtárak ezrei használtak. A közös katalogizálás elterjedését nemcsak az új technológia ösztönözte, hanem a katalogizálási költségek csökkentésének és a többszörös feldolgozás kiküszöbölésének erősödő igénye. A könyvtárakat a gazdasági kényszer is arra készítette, hogy egyszerűsítsék a katalogizálás munkafolyamatát, és egyre inkább minimális szintű feldolgozást végezzenek annak érdekében, hogy lépést tudjanak tartani a megjelenő dokumentumok folyamatosan növekvő mennyiségével. Az érem másik oldalán új igények jelentkeztek, mégpedig arra, hogy a katalogizálási szabályok és a gyakorlat terjedjenek ki az új formátumú elektronikus dokumentumokra, valamint az információforrások hálózaton való megjelenésére. Ugyanilyen fontos volt, hogy jobban feleljenek meg az egyre bővülő, sokféle használói elvárásnak és követelménynek.

Ez a változó környezet állt a háttérben a *Bibliográfiai Rekordok Szemináriuma* (Seminar on Bibliographic Records) rendezvénynek, amelyre 1990-ben, Stockholmban került sor, az *IFLA Egyetemes Bibliográfiai Számbavétel és Nemzetközi MARC Programjának* (Universal Bibliographic Control and International MARC (UBCIM) Programme) és az *IFLA Bibliográfiai Számbavétel Osztályának* (IFLA Division of Bibliographic Control) támogatásával. Míg a szeminárium résztvevői felismerték, hogy a könyvtáraknak szembe kell nézniük az előttük álló gazdasági valósággal, és csökkenteniük kell a katalogizálás költségeit, annak a jelentőségét is belátták, hogy sokkal hatékonyabban kell

megfelelni a különböző dokumentumtípusokkal kapcsolatos használói igényeknek, és figyelembe kell venni azokat a különböző összefüggéseket, amelyekben a bibliográfiai rekordokat használják. Belátták, hogy a minimális szintű katalogizálást sürgető nyomás és a használói érdekek a rekordban lévő egyes adatelemek kapcsolatának gondos felülvizsgálatát követelik meg. Ezzel összefüggésben az is nyilvánvalóvá vált, hogy a közös katalogizálási programok nemzeti és nemzetközi megvalósíthatósága érdekében meg kell egyezni az alapvető szintű, vagy más néven „mag”-rekordra (a továbbiakban: egyszerű bibliográfiai rekord) vonatkozó szabványban.

A stockholmi szemináriumon kilenc javaslati pontot fogadtak el, ezek közül egy olyat, amely közvetlenül e vizsgálat elvégzéséhez vezetett. A javaslat nyomán megbízás született egy, a bibliográfiai rekordok funkcionális követelményeit meghatározó tanulmány elkészítésére. A tanulmány célját és tárgyát ezután a következőképpen fogalmazták meg:

E tanulmány célja, hogy világosan és egyértelműen foglalja össze a bibliográfiai rekord funkcióit különböző dokumentumokra, különböző alkalmazásokra és használói követelményekre vonatkozóan. A tanulmány terjedjen ki a bibliográfiai rekord valamennyi funkciójára, a legszélesebb értelemben véve – azaz, a rekord ne csak a leíró elemeket tartalmazza, hanem a hozzáférési pontokat (név, cím, tárgy stb.) és más „szervező” elemeket (osztályozás stb.), valamint az annotációkat is.

A tanulmány célja az volt, hogy olyan keretet alkosson, amely világosan, pontosan megfogalmazott és általánosan elfogadott megállapodáshoz vezet arra nézve, hogy mi az, amiről a bibliográfiai rekordnak információt kell adnia, és mi az, amit a rekordtól elvárunk a használói igényeknek való megfelelés értelmében.

A feladatleírás a munkacsoport számára egy másik megbízatást is megfogalmaz: dolgozzon ki ajánlást a nemzeti bibliográfiai műhelyek számára, az általuk készített rekordok alapszintű funkcionalitására és alapvető adatkövetelményeire vonatkozóan. Az egyszerű nemzeti bibliográfiai rekordra vonatkozó ajánlás szabályba foglalásának célja volt, hogy igazolja a stockholmi szeminárium felismerését, miszerint szükség van egy *magszintű* szabványra, amely lehetővé teszi a nemzeti bibliográfiai ügynökségek katalogizálásra fordított költségeinek csökkentését oly módon, hogy ne kényszerüljenek ún. teljes bibliográfiai rekordok készítésére, ugyanakkor az általuk létrehozott rekordok mégis feleljenek meg az alapvető használói követelményeknek.

A tanulmány feladatleírását az IFLA Katalogizálási Szekciójának Állandó Bizottsága 1992 szeptemberében hagyta jóvá az Új-Delhiben tartott éves IFLA-konferencián. A munkacsoport tagjait a Katalogizálási Szekció, valamint az Osztályozási és Indexelési Szekció részéről nevezték ki.

A munkacsoport hosszas és alapos munka eredményeként, 1995 őszén fejezte be jelentéstervezetét. A résztvevő szakértőknek számos munkaközi anyagot kellett írniuk és el kellett készíteniük a jelentéstervezetet. Ez utóbbit 1996 májusában küldték el az IFLA Katalogizálási Szekció tagjainak és önkéntes véleményezőiknek, hat hónapos világméretű áttekintésre. Az anyagot ugyanakkor

közzétették a weben is az IFLA Katalogizálási Szekciójának honlapján, hogy más munkatársak és szervezetek is tanulmányozhassák és véleményezhessék. A hat hónapos áttekintő szakasz eredményeképpen 16 országból negyven hozzászólás érkezett. A legtöbb észrevétel a jelentéstervezet szerkezetével, a meghatározásokkal, a módszerrel és a speciális dokumentumtípusokra vonatkozó követelményekkel volt kapcsolatos. A hozzászólók több példa közlését javasolták, a különböző fogalom meghatározások és elképzelések tisztázása érdekében.

1997 februárjában találkozott a munkacsoport, hogy megtárgyalja a világ minden tájáról érkezett hozzászólásokat, és a jelentés revíziójának mikéntjét. A megbeszélést követően a szakértők a jelentésbe foglalták az utolsó módosításokat. Olivia Madison asszony, a munkacsoport elnöke, a zárójelentést az IFLA Katalogizálási Szekciója az Állandó Bizottsága elé terjesztette az IFLA 63., 1997-es, Koppenhágában tartott konferenciáján. Az Állandó Bizottság 1997. szeptember 5-ei ülésén jóváhagyta a munkacsoport által készített anyagot.

1.2 Megközelítés

A feladatmeghatározás szerint a tanulmányban olyan szerkezeti vázat kellett kidolgozni, amely megállapítja, és pontosan meghatározza a bibliográfiai rekordok használói számára fontos entitásokat, minden egyes entitás ismérveit és az entitások között lévő kapcsolatok típusait. Olyan fogalmi modell megalkotására törekedtek, amely kiindulási pontként szolgálhat a sajátos ismérvekre és kapcsolatokra (amelyek a rekordban mint különálló adatelemek tükröződnek), valamint a különböző kérdésekre vonatkozóan, amelyeket a használó a bibliográfiai rekordok keresése során megfogalmaz.

A vizsgálat sem magára a bibliográfiai rekordra, sem annak tartalmára vagy felépítésére nem tartalmaz *a priori* (eleve meglévő) feltételezéseket. A megközelítés teljes mértékben használó szempontú, és kizárólag csak az adatkövetelményeket elemzi annak érdekében, hogy módszeresen meghatározza, mi az, amiről a használó a bibliográfiai rekordban információkat kíván találni, és az információkat hogyan használja.

A vizsgálat entitásanalízis technikára épül, amely a bibliográfiai rekord használóinak szempontjából lényeges egységek elkülönítésével kezdődik. Ezt követően meghatározza az egyes entitások sajátos tulajdonságait vagy ismérveit, valamint az entitások közötti kapcsolatokat, amelyek a keresőkérdés megfogalmazása során a használók számára a leginkább fontosak, értelmezi a kérdésekre érkező válaszokat, és navigál a bibliográfiai rekordokban leírt entitások univerzumában. A modell elméleti szinten működik; nem feladata a majdan végleges és teljes formában kifejlesztett adatmodell elemzése.

A tanulmány szándékai szerint a bibliográfiai rekordok használóit széles körűen kell értelmezni, hogy ne csak a hagyományos könyvtárhasználókra és a személyzetre terjedjen ki, hanem foglalja magába a kiadókat, terjesztőket, kiskereskedőket és a könyvtáron kívüli információszolgáltatókat, valamint azok használóit is. A vizsgálat figyelembe veszi a bibliográfiai rekordokat használó sokféle alkalmazást, olyan tevékenységeket, mint a vásárlás vagy gyarapítás, a

katalogizálás, a leltárkezelés, a kölcsönzés és könyvtárközi kölcsönzés, az állományvédelem, éppúgy, mint a tájékoztatás és az információkeresés. Ennek eredményeképpen a tanulmányban megállapított ismérvek és kapcsolatok a bibliográfiai információk használatának széles körére és a használói szempontok jelentőségére mutatnak rá, a bibliográfiai rekordokban leírt dokumentumoknak mind tartalmi, mind formai vonatkozásában.

A vizsgálat törekszik arra is, hogy kellően széles körben terjedjen ki a dokumentumok, médiumok és formátumok sokaságára. A munkacsoport a dokumentumok (források) széles körére terjesztette ki az adatok meghatározását (felsorolását), vonatkozzanak azok szöveges, kartográfiai, audiovizuális, grafikus és háromdimenziós dokumentumokra, legyenek azok akár papíron, filmen, mágnesszalagon, optikai hordozón, illetve akusztikus, elektronikus, digitális és optikai módon rögzítve.

A tanulmány számára kifejlesztett modell alapelemei – az entitások, ismérvek és kapcsolatok – azoknak az adatoknak a logikai elemzéséből származnak, amelyek jellegzetesen bibliográfiai rekordokban szerepelnek. A vizsgálat során a legfontosabb adatforrásokat használták fel; ezek az ISBDk (*International Standard Bibliographic Descriptions = Nemzetközi Szabványos Bibliográfiai Leírások*), a GARE (*Guidelines for Authority and Reference Entries = Útmutató a besorolási és utalótételekre*), a GSARE (*Guidelines for Subject Authority and Reference Entries = Útmutató a tárgyi besorolási adatokra és utalótételekre*), az UNIMARC kézikönyv (*UNIMARC Manual*). Más forrásokból is választottak további adatokat, mint amilyen az AITF* *Categories for the Description of Works of Art, (Műalkotások leírásának fogalmai)*, felhasználták a tanulmány tervezetét véleményező szakértőktől kapott adatokat, alaposan áttekintették a megjelölt használói tanulmányokat, és azokat a hozzászólásokat, amelyek a tervezet világméretű körözése kapcsán beérkeztek.

Fontos megjegyezni, hogy a tanulmány számára kidolgozott modell nem fedi le a besorolási rekordokban általában kifejezett ismérvek és kapcsolatok teljes tartományát. A modell a besorolási rekordok középpontjában álló entitásokat írja le – személyek, testületek, fogalmak stb. –, és számba veszi az entitások közötti kapcsolatokat, valamint magában a bibliográfiai rekordban leírt entitásokat. A modell megállapítja az entitások ismérveit is, de csak olyan mértékben, amennyiben azok jellemzően szerepelnek a bibliográfiai rekordban. Nem vizsgálja azonban a besorolási rekordokban általában megadott kiegészítő adatokat, és azokat az entitások között lévő kapcsolatokat sem, amelyeket a katalógusokban mellérendelő segédeszközök segítségével tárnak fel. Felismerték ugyan, hogy szükség lenne egy kiterjesztett szintű vizsgálatra a teljes körű fogalmi modell kidolgozásához, a jelen tanulmány feladatlírása azonban, amely a bibliográfiai adatokat állítja a középpontba, a két területet elhatárolja egymástól. A vizsgálatra fordítható idő korlátozott volta miatt kizárta az elemzésnek ezekre való kiterjesztését. A munkacsoport természetesen tudatában van annak, hogy a modellt majd bővíteni kell a besorolási adatokkal.

* *Art Information Task Force = Művészeti Információs Munkacsoport (a fordító)*

Az egyszerű nemzeti bibliográfiai rekordra kidolgozott ajánlások során a tanulmány – az általános használói követelmények által diktáltak alapján – megállapodásra jutott a modellben leírt ismérvek és kapcsolatok viszonylagos jelentőségét illetően. Az értékelést kellőképpen megalapozta a munkacsoport tagjainak és szakértőinek tudása és tapasztalata, amit a könyvtártudományi szakirodalomból merített tapasztalati kutatások által feltárt tények, és a munkacsoporton kívül álló néhány szakértő megállapításai is kiegészítettek.

1.3 A további vizsgálat területei

A tanulmányban leírt modell kezdeti próbálkozás egy olyan logikai szerkezet felállításához, amely majd segédletként szolgál a bibliográfiai leírásra vonatkozó szabályok megértéséhez és továbbfejlesztéséhez. Szándéka szerint meglapozza a közös megállapodást és a további párbeszédet, annak feltételezése nélkül, hogy a megoldandó kérdéseket illetően kimondja az utolsó szót. Bizonyos szempontokból a modell részletesebb kifejtést érdemel, és dimenzióit ki lehet terjeszteni. A feladatmeghatározás második pontjának teljesítése érdekében a munkacsoport a modellt az egyszerű bibliográfiai rekordra vonatkozó ajánlások keretében használta, abban a reményben, hogy maga a modell hasznos kiindulópont lesz a soron következő vizsgálatokhoz. Azokhoz, amelyek a katalogizálási szabályzatok és rendszerek tervezésével foglalkoznak majd a bibliográfiai adatok létrehozásának, kezelésének és használatának érdekében.

A modellt bővíteni lehet azokkal a kiegészítő adatokkal, amelyeket általában a besorolási rekordokban írnak le. Főként a tartalmi (tárgyköri) besorolási adatok, a tezauruszok, osztályozási rendszerek középpontjában lévő entitások és a közöttük lévő kapcsolatok igényelnek további elemzéseket.

A modell bizonyos szempontokból részletesebb vizsgálatra vár. A különböző típusú dokumentumok tulajdonságainak megállapítása és meghatározása további szakértői és használói elemzések révén bővíthet. Különösképpen az időszakosság, a „folytatódás” fogalma és a digitális formátumokban felvett entitások dinamikus természete érdemel további elemzést.

A tanulmányban kidolgozott modell – amennyire ez lehetséges –, a bibliográfiai világ számára „általánosított” nézőpontot fogalmaz meg, és szándéka szerint független bármely katalogizálási szabályzatban vagy alkalmazásban képviselt állásponttól. Bizonyos tekintetben azonban a maga módján mégis önkényes, amennyiben az ilyen modellekben az „üzleti szabályokra” hivatkoznak (például akkor, amikor megfogalmazzák azokat a kritériumokat, amelyek a „mű” határait megszabják). A nemzeti katalogizálási szabályzatok kidolgozásáért felelős munkatársak talán hasznosnak találják az „üzleti szabályok” elfogadását (alkalmazását), vagy azok alapelveinek gyakorlati átvételét saját kulturális és bibliográfiai hagyományaikon belül. Egy ilyesféle megközelítés bizonyára hasznos betekintést nyújtana a nemzeti szabályzatokban lévő logikai modellekbe, és segítséget nyújtana a tervezőknek, fejlesztőknek azok pontosabb értelmezéséhez, mivel a szabályzatokat úgy fejlesztették ki, hogy az új követelményeknek megfeleljenek.

Nemzetközi szinten a modellnek a bibliográfiai adatokkal való ütköztetése (összehasonlítása) a sajátos ismérvek és kapcsolatok egyedi leírási megoldásainak tekintetében bizonyára hasznos lenne. Ezek újbóli értékelése segítene az adatfelvételi szabályok és szabványok keretének megalkotásában, különös tekintettel a bibliográfiai adatok szabványosítására fordított erőfeszítés szintjének ésszerűsítésében. Segítség lehetne olyan vizsgálatok elvégzésében, amelyek az adatok begyűjtésének gazdaságosabb eszközeire irányulnak. Ugyanígy, az egyszerű bibliográfiai rekordra vonatkozó ajánlások hasznos kiindulópontként szolgálhatnak az IFLA Katalógizálási Szekciója Állandó Bizottsága számára, hogy újra kezdjék egy tömör ISBD kidolgozását.

A modellben tükrözött entitás-kapcsolat elemzés hasznos fogalmi keretként szolgálhat a bibliográfiai adatok tárolására, megjelenítésére és átadására használt struktúrák felülvizsgálatához. További vizsgálatok foglalkozhatnak a MARC rekordformátumok átstrukturálásának gyakorlati jelentőségével annak érdekében, hogy a modellben körvonalazott hierarchikus és kölcsönös kapcsolatok közvetlenebb módon fejeződjenek ki. Egy ilyenféle vizsgálat lehetővé tenné az ún. „többszörös változatok” kérdésének újszerű megközelítését. A modellt mélységében is bővíteni lehet, hogy megalkossák a teljes adatmodellt, ami egy kísérleti adatbázis megtervezésének alapjául szolgálna, annak érdekében, hogy véleményt alkossanak a modell mintájára épített adatbázis-szerkezet használhatóságáról és hatékonyságáról.

2. Célok, alkalmazási terület és módszer

2.1 A tanulmány céljai

A tanulmánynak két alapvető célja van. Az első, hogy világosan meghatározott, strukturált szerkezetbe foglalja a bibliográfiai rekordokban leírt adatokat, a rekordokat használók igényeinek megfelelően. A második cél, ajánlás kidolgozása a nemzeti bibliográfiai ügynökségek által készített rekordok alapszintű funkcionalitására.

2.2 Alkalmazási terület

Jelen tanulmány szempontjából a bibliográfiai rekord meghatározása: könyvtári katalógusokban és nemzeti bibliográfiákban leírt entitásokkal kapcsolatos adatok összessége. Az adatelemek összességébe a következők tartoznak: az összes, a nemzetközi szabványos bibliográfiai leírások szabványaiban (*International Standard Bibliographic Descriptions*), azaz az ISBDk-ben szereplő adatelem, a besorolási, illetve indexadatokként használt személy- és testületi nevek, címek és a tárgyra vonatkozó adatok, valamint egyéb, a rekordokhoz tartozó adatelemek, mint amilyenek az osztályozási jelzetek, annotációk, azaz a kivonatok vagy összefoglalások, és a könyvtári gyűjteményekben lévő példányokra jellemző adatok, mint amilyenek a leltári számok és a raktári jelzetek.

Az elemzés a személyekkel, testületekkel, címekkel és a tárggyal kapcsolatos adatokkal csak annyiban foglalkozik, amennyiben ezek indextételekként vagy besorolási tételekként kapcsolódnak a bibliográfiai entitásokat leíró rekordokhoz. E tanulmány nem vizsgálja a személy- és testületi nevekhez, alkotásokhoz (megnevezésükhöz) és tárgyukhoz kapcsolt kiegészítő adatokat, amelyeket jellemzően csak a besorolási rekordokban írnak le.

A vizsgálat arra törekszik, hogy a tárgyául szolgáló dokumentumok széles körére terjedjen ki. A tanulmányba foglalt adatok a következőkre vonatkoznak: szöveges, zenei, kartográfiai, audiovizuális, grafikus és háromdimenziós dokumentumok; a bibliográfiai rekordokban leírt valamennyi fizikai hordozóra (papír, film, mágnesszalag, optikai tároló eszköz stb.); valamennyi formátumra (könyv, lap, lemez, kazetta, kartridzs stb.) és mindenféle információrögzítési módra (analóg, akusztikus, elektronikus, digitális, optikai stb.).

A tanulmány tekintetbe veszi, hogy a nemzeti bibliográfiákban és a könyvtári katalógusokban megjelenő rekordokat a használók széles köre veszi igénybe: olvasók, diákok, kutatók, könyvtári személyzet, kiadók, terjesztők, kiskereskedők, információbrókerek, a szellemi tulajdonjogokat kezelők stb. Nem hagyja figyelmen kívül a bibliográfiai rekordokban lévő adatoknak a könyvtáron belüli és az azon kívüli sokféle felhasználását, illetve alkalmazását; kiterjed a következőkre: gyűjteményfejlesztés, gyarapítás, katalogizálás, találati listák és

bibliográfiák előállítása, leltárkezelés, állományvédelem, kölcsönzés, könyvtárközi kölcsönzés, tájékoztatás és információkeresés.

A felsorolt alkalmazásokkal összefüggésben a használók számos célra hasznosíthatják a bibliográfiai rekordokat, például: annak a megállapítása, hogy milyen információforrások léteznek, adott esetben konkrét témával vagy személlyel kapcsolatosan az adott "univerzumon" belül (pl. az elérhető információforrások teljességén belül, egy adott országban megjelent dokumentumok között, egy adott könyvtár vagy könyvtárak csoportjának állományában stb.); annak megállapítása, hogy valamely beszerezni kívánt konkrét dokumentum létezik-e, kapható-e, kölcsönözhető-e; tudomást szerezni arról, hogy valamely dokumentumhoz milyen forrásból vagy forrásokból lehet hozzáférni, és milyen feltételekkel; megtudni, hogy készült-e már rekord bizonyos példányról, amely egy gyűjteménybe bekerült, vagy új rekordot kell-e készíteni; nyomon követni a példány mozgását az eljárásokon keresztül, mint amilyen a köttetés vagy az állományvédelmi kezelés; számon tartani, hogy a dokumentum kölcsönözhető-e vagy éppen könyvtárközi kölcsönzésre küldték el; kiválogatni az(oka)t a dokumentumo(ka)t, amely(ek) az olvasó információs igényeinek megfelel(nek); meghatározni a dokumentum használatához szükséges fizikai feltételeket, akár a használó képességeinek szempontjából, akár azért, mert speciális lejátszó eszközre, számítógép-használatra stb. van szükség.

A bibliográfiai rekordok funkcionális követelményeit e tanulmány céljaira a következő általános, a nemzeti bibliográfiákkal és a könyvtári katalógusokkal szemben támasztott használói kérdések figyelembe vételével határozták meg:

- megtalálni a használó keresőkérdésében megfogalmazott kritériumoknak megfelelő dokumentumokat a használt adatok alapján (pl. a keresés során valamennyi dokumentumot adott tárgykörben; egy konkrét címen kiadott és katalogizált dokumentumot);
- azonosítani a megtalált entitást a kapott adatok alapján (pl. meggyőződni arról, hogy a rekordban leírt dokumentum megegyezik a használó által keresettel, illetve megkülönböztetni egymástól az azonos címen leírtakat);
- kiválasztani a használó kívánságának megfelelő entitást a használt adatok alapján (pl. kiválasztani a használó által ismert nyelvnek megfelelő szöveget, vagy az olyan számítógépes programot, amely megfelel a használó hardver- és operációs rendszerkövetelményeinek);
- hozzájutni a leírt entitáshoz vagy megszerezni azt a használt adatok alapján (pl. a kiadvány megrendelése, a könyvtár állományában lévő könyv kölcsönzése vagy távoli számítógépben tárolt elektronikus dokumentumhoz való online hozzáférés).

2.3 Módszer

A vizsgálat során alkalmazott módszer a relációs adatbázisok koncepcionális modelljének fejlesztése során használt entitáselemzési technikán alapul. Ugyanakkor a tanulmánynak nem célja, hogy közvetlen kiindulópontként szolgáljon bibliográfiai adatbázisok tervezéséhez. Ezt a technikát azért

választották a módszer megalapozásához, mert az adatkövetelmények elemzéséhez strukturált megközelítést kínál, ami a vizsgálat feladatleírásában megfogalmazott eljárások meghatározását és körvonalazását támogatja.

Az entitáselemzési technika első lépése azoknak a lényeges objektumoknak az elkülönítése, amelyeknek adott területen alapvető jelentőségük van az információt használók szempontjából. A szóban forgó objektumokat vagy entitásokat a lehető legmagasabb szinten határozzák meg. Vagyis, a vizsgálat először nem az egyes adatokra fordít figyelmet, hanem az adatok által leírt „dolgokra”. Minden egyes, a modell számára meghatározott entitás az adatok csoportjának középpontjában áll. Például: egy személyzeti információs rendszerben lévő entitásdiagram az „alkalmazottat” valószínűleg olyan entitásként határozza meg, amely egy ilyen rendszer használói számára jelentős.

Az entitásdiagram felső szinten is lerajzolja az entitás egyik típusa és egy másik típusa között általában meglévő kapcsolatokat. Egy személyzeti információs rendszer modellje például feltehetően utal az „alkalmazott” entitás és az „álláshely” entitás között lévő kölcsönös kapcsolatra: az alkalmazott elfoglal egy állást; az állást betöltötték egy alkalmazottal.

Ha a modell magas szintű struktúráját úgy térképezték fel, hogy azonosították az alapvető entitásokat és a közöttük lévő kapcsolatokat, a módszer következő lépése az egyes entitások lényeges jellemzőinek vagy ismérveinek a meghatározása. Példának okáért, egy személyzeti információs rendszer esetén az alkalmazottal kapcsolatos jellemzők feltehetően magukba foglalják az alkalmazott nevét, címét, születési idejét, társadalombiztosítási számát stb.

A technika kiterjesztéseként – amelyet az entitástípusok között lévő kapcsolatoknak a leírására szoktak használni – az entitásanalízis módszerét sokkal részletesebb szinten is alkalmazni lehet olyan speciális kapcsolatok leírására, amelyek az entitások esetei között lépnek fel. Például a személyzeti információs rendszer modellje feltehetően rámutat az egyik alkalmazott és egy másik alkalmazott között meglévő kapcsolatokra (pl. házastársi kapcsolatra). Ha az ilyenféle kapcsolatoknak az információhasználók számára jelentőségük van a modellezett területen, a modell részeként fogják ezeket meghatározni.

Az entitások elemzéséből, ismérveiből és kapcsolataiból levezetett entitás-kapcsolat struktúrát ebben a vizsgálatban annak a megállapítására használták, hogy az egyes ismérvek és kapcsolatok mennyiben jelentősek a bibliográfiai adatokat használók elvárásainak szempontjából. Minden egyes ismérvet és kapcsolatot egybevetettek a vizsgálat számára meghatározott négy általános használói elvárással, és minden ismérvhez és kapcsolathoz relatív értékeket rendeltek, különös tekintettel a használói szempontokra és az entításra, amely a használó érdeklődésének tárgya.

Az entitás-kapcsolat struktúra, valamint az ismérveknek és kapcsolatoknak a használói kérdésekkel történő megfeleltetése volt a munkacsoport ajánlásainak alapja a nemzeti bibliográfiai ügynökségek által készített rekordok alapszintű funkcionalitására vonatkozóan. Az ajánlások középpontjában a legfontosabbnak ítélt használói kérdések állnak, amelyekre a nemzeti bibliográfiai rekordnak

választ kell adnia. A kérdéseket megválaszoló ismérvekhez és kapcsolatokhoz rendelt relatív értékek alapján állapították meg az ajánlásokban az egyszerű bibliográfiai rekord speciális adatkövetelményeit.

Az entitás-kapcsolat analízis technika és a tanulmányban használt grafikus ábrázolási szabályok nagyrészt a *James Martin* által kidolgozott módszertanon alapulnak. Ezeket a *Strategic Data-Planning Methodologies* (Prentice-Hall, 1982) c. könyvében fejtette ki. *Graeme Simsion Data Modeling Essentials* (Van Nostrand Reinhold, 1994), *Richard Perkinson Data Analysis: the Key to Data Base Design* (QED Information Sciences, 1984), valamint *Ramez Elmasri és Shamkant Navanthe Fundamentals of Database Systems* (Benjamin/Cummings, 1989) könyveit is felhasználták a vizsgálat módszertanának kidolgozása során. Mind a négy mű ajánlott irodalom az entitás-kapcsolat analízis háttérének további részletei iránt érdeklődők számára.

2.4 A tanulmány részei

Az entitás-analízis technika és az ismérvek és kapcsolatok megfeleltetése a használói igényeknek képezik e tanulmány szerkezetét a rekordok adatkövetelményeinek meghatározásához. A bibliográfiai információknak a használói igényeket kell kielégíteniük. Ennek teljesítése érdekében fogalmazta meg a munkacsoport a nemzeti bibliográfiai rekordba tartozó alapadatokra vonatkozó ajánlásait. A tanulmány fennmaradó része két nagyobb fejezetre oszlik. Az első az entitás-kapcsolat modellt határozza meg, a második a munkacsoportnak az egyszerű nemzeti bibliográfiai rekordra vonatkozó ajánlásait terjeszti elő.

A tanulmány első része négy fejezetből áll:

- A 3. fejezet a modellben használt entitásokat nevezi és határozza meg, részletesen elemezve azok természetét és funkcióját.
- A 4. fejezet a modell számára meghatározott egyes entitásokhoz kapcsolódó ismérveket vizsgálja, és közli az egyes ismérvek meghatározását. Az elemzés az *A Függelékben* az egyes adatelemek és a hozzájuk rendelt egyes ismérvek átfogó jegyzékével bővül ki.
- Az 5. fejezet felvázolja a modellben használt kapcsolatokat, meghatározva és elemezve a modell általánosított szintjén lévő kapcsolatok természetét, valamint azokét, amelyek az entitások sajátos esetei között fordulnak elő.
- A 6. fejezet megfelelteti az egyes entitásokkal kapcsolatos ismérveket és kapcsolatokat annak a négy általános használói követelménynek, amelyeknek a bibliográfiai rekord meg kell hogy feleljen, rámutatva minden egyes tulajdonságnak és kapcsolatnak a használói kérdéseket illető jelentőségére.

A tanulmány második része egyetlen fejezetből áll:

- A 7. fejezet a 6. fejezetben leírt megfeleltetést használja hivatkozási keretként a munkacsoport ajánlásaihoz a nemzeti bibliográfiai rekordok alapvető adatkövetelményeinek tekintetében.

A tanulmány tartalmaz egy függelék is, amelyben megfelelteti a 4. fejezetben meghatározott logikai tulajdonságokat és az ISBDk-ben, a *Guidelines for Authority and Reference Entries*, és az *UNIMARC Manual*ben meghatározott adatelemeket.

3. Az entitások

3.1 Áttekintés

A tanulmányban meghatározott entitások kulcsfontosságú szerepet töltenek be a bibliográfiai adatok használóinak szempontjából. Az entitásokat három csoportba sorolták. Az első csoportba az intellektuális vagy művészi törekvés eredményeként létrejött produktumok (alkotások) tartoznak, amelyeket a bibliográfiai rekordokban a következőképpen neveznek meg vagy írnak le: *mű* (*work*), *kifejezési forma* (*expression*), *megjelenési forma* (*manifestation*), *példány* (*item*). A második csoportba azokat az entitásokat sorolták, amelyek az alkotások szellemi vagy művészi tartalmáért, fizikai előállításáért és terjesztéséért, vagy megőrzéséért felelősek: *személy* (*person*) és *testület* (*corporate body*). A harmadik csoportba olyan járulékos entitások tartoznak, amelyek a szellemi vagy művészi törekvés tárgyai: *fogalom* (*concept*), *tárgy* (*object*), *esemény* (*event*) és *hely* (*place*).

A 3.1.1–3.1.3 bekezdések a három csoportba tartozó entitások mindegyikét egyszerűsített ábrán mutatják be, és leírják az egyes entitástípusok közötti alapvető kapcsolatokat.

A 3.2.1–3.2.10 bekezdésekben a modellben meghatározott entitások mindegyikéhez részletesebb magyarázat tartozik.

Az 5. fejezetben (5.2.1–5.2.3 bekezdések) a különböző típusú entitások közötti kapcsolatokat fejti ki részletesebben. Ezeket az entitás–kapcsolat ábrák szemléltetik a 3.1.1–3.1.3 pontokban.

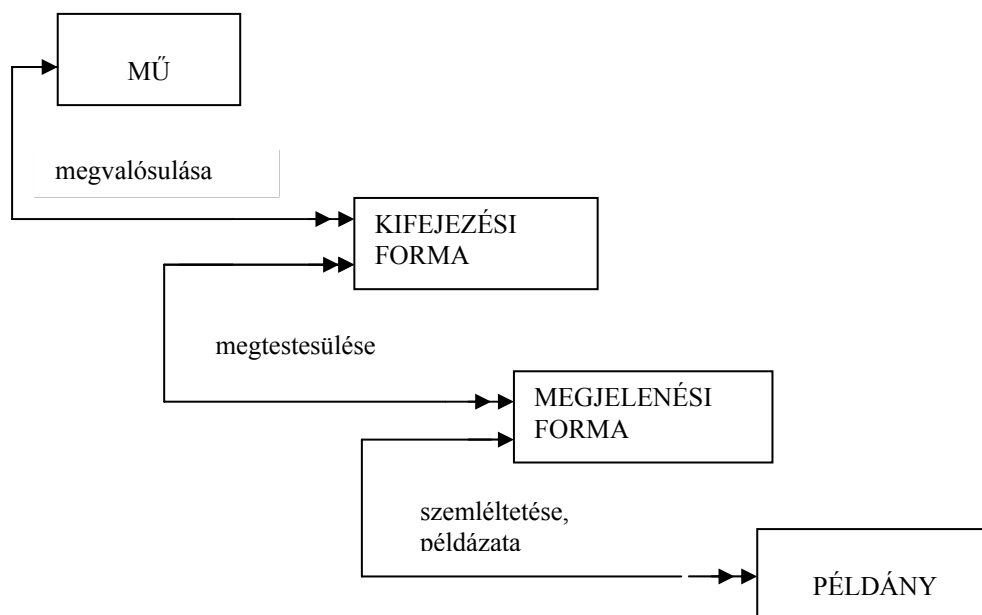
3.1.1 Az entitások 1. csoportja: mű, kifejezési forma, megjelenési forma, példány

Az első csoportban szereplő entitások (ahogyan a 3.1. ábra mutatja) képviselik a szellemi vagy művészi törekvés eredményeként létrejött produktumokkal (alkotásokkal) kapcsolatos különböző használói szempontokat. A *műként* meghatározott entitások (megkülönböztethető szellemi vagy művészi alkotás) és *kifejezési formájuk* (az *alkotás* szellemi vagy művészi megvalósítása) szellemi vagy művészi tartalmat tükröznek. Másrészt, a *megjelenési formaként* meghatározott entitás (a *mű* valamely *kifejezési formájának* fizikai megtestesülése) és a *példány* (a *kifejezési forma* egyetlen darabja) valamilyen fizikai formára utalnak.

Az ábrában lerajzolt kapcsolatok azt mutatják, hogy valamely *mű* egy, vagy egynél több *kifejezési formában* valósulhat meg (erre mutat a kettős nyíl azon a vonalon, amely a *művet* a *kifejezési formával* kapcsolja össze). Másrészt, egy *kifejezési forma* egy és csak egyetlen *műnek* a megvalósítása (ezt fejezi ki a

fordított irányba mutató egyetlen nyíl a *művet a kifejezési formával összekapcsoló vonalon*). Valamely *kifejezési forma* megtestesülhet egy vagy több *megjelenési formában*; hasonlóképpen egy *megjelenési forma* megtestesíthet egy vagy egynél több *kifejezési formát*. Egy *megjelenési formát* viszont egy vagy több *példány* szemléltethet; egy *példány* azonban csak egy és egyetlen *megjelenési formát*.

3.1 ábra: Az entitások és az elsődleges kapcsolatok csoportja

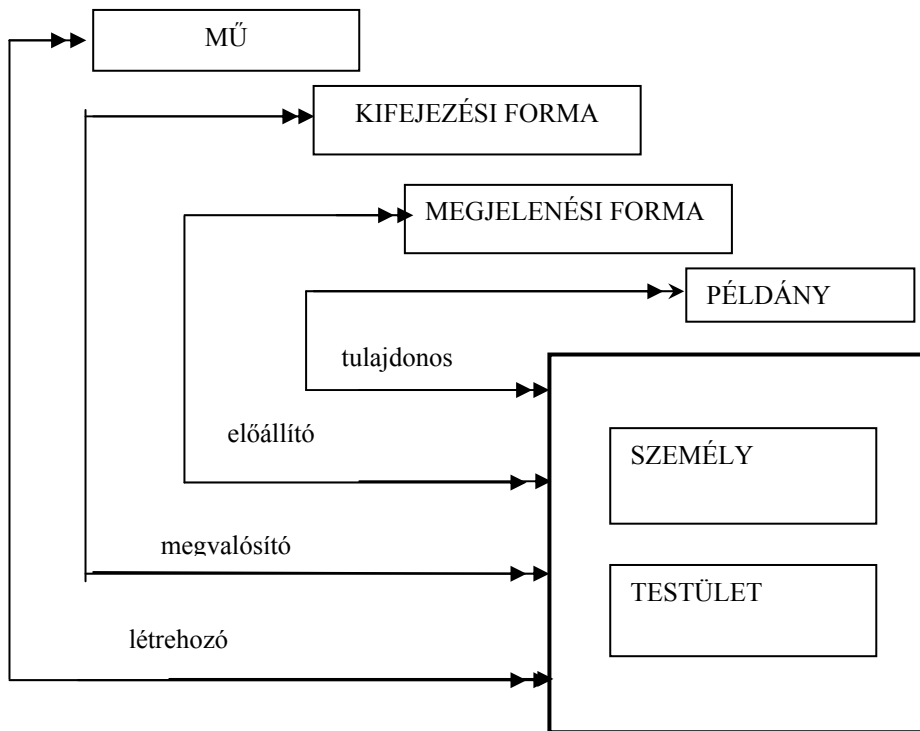

3.1.2 Az entitások 2. csoportja: személy, testület

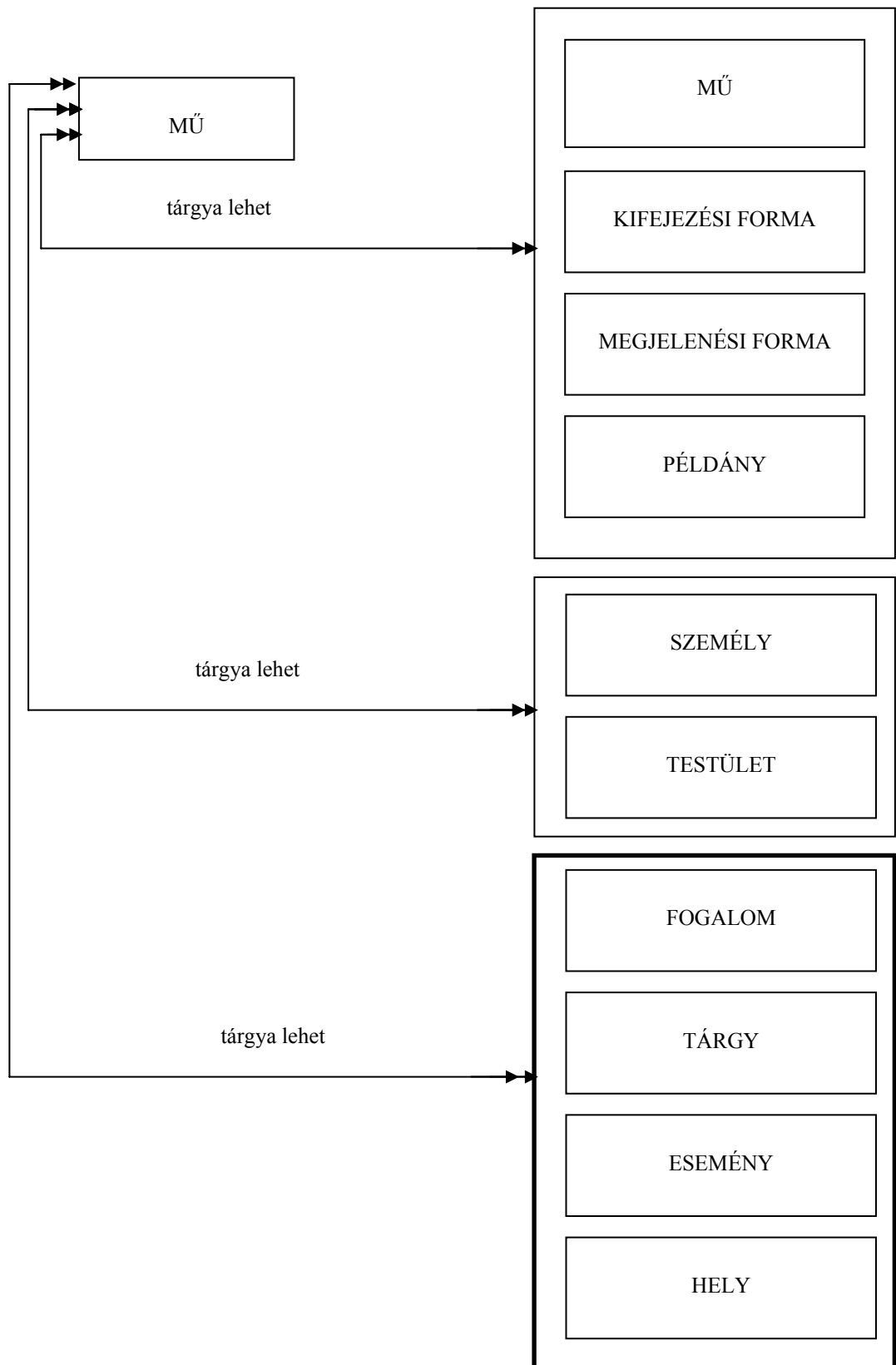
A második csoportban lévő entitások (a 3.2 ábrán vastag keretben) az első csoport entitásainak szellemi vagy művészi tartalmáért, fizikai megvalósításáért, terjesztéséért vagy megőrzéséért felelősek. A második csoport entitásai *személyek* (egyének) és *testületek* (egyénekből és/vagy szervezetekből álló csoportok vagy szervezetek).

Az ábra megmutatja a második és az első csoport entitásai között lévő „felelőség”-kapcsolatok típusát. Az ábra rámutat arra, hogy egy *művet* létrehozhat egy vagy több *személy* és/vagy egy, vagy több *testület*. Egy *személy* vagy egy *testület* viszont egy, vagy több *művet* hozhat létre. Egy *kifejezési formát* létrehozhat egy, vagy több *személy* és/vagy *testület*, egy *személy* vagy *testület* megvalósíthat egy vagy több *kifejezési formát*. Egy *megjelenési formát* egy, vagy több *személy* vagy *testület* állíthat elő; egy *személy* vagy *testület* egy, vagy több *megjelenési formát* állíthat elő. Egy *példány* egy vagy több *személy* és/vagy *testület* tulajdonában lehet; egy *személy* vagy *testület* egy, vagy több példányt birtokolhat.

3.2 ábra: Az entitások 2. csoportja és a „felelőség”-kapcsolatok

3.3 ábra: Az entitások 3. csoportja és a „tárgy”-kapcsolatok

3.1.3 Az entitások 3. csoportja: fogalom, tárgy, esemény, hely

A harmadik csoportban lévő entitások (a 3.3 ábrán vastag keretben) azoknak a további entitásoknak a halmaza, amelyek a művek tárgyául szolgálnak. A csoport a következőket foglalja magában: *fogalom* (elvont eszme vagy elképzelés), *tárgy* (anyagi tárgy), *esemény* (cselekvés vagy eset, történés) és *hely* (helyszín, terület).

Az ábra megmutatja a harmadik és az első csoport *mű* entitása között lévő „tárgy”-kapcsolatok típusát. Az ábra rámutat arra, hogy valamely *műnek* tárgya lehet egy vagy több *fogalom*, *tárgy*, *esemény* és/vagy *hely*. Megfordítva, valamely *fogalom*, *tárgy*, *esemény* és/vagy *hely* egy vagy több *mű* tárgya lehet.

Az ábra a *mű* és a „tárgy”, valamint az első és a második csoportban lévő entitások közötti kapcsolatokat is ábrázolja. Megmutatja, hogy valamely műnek egy vagy több *mű*, *kifejezési forma*, *megjelenési forma*, *példány*, *személy* és/vagy *testület* lehet a tárgya.

3.2 Az entitások

3.2.1 Mű

A modellben meghatározott első entitás a *mű*: önálló szellemi vagy művészi alkotás.

A *mű* elvont entitás; nincs egyetlen olyan anyagi tárgy, amelyre valaki *műként* mutathatna rá. A *művet* egyedi megvalósításokon vagy *kifejezési formákon* keresztül ismerjük, de maga a *mű* csak a különböző *kifejezési formák* közötti tartalmi hasonlóságban létezik. Amikor Homérosz *Iliászáról* mint *műről* beszélünk, nem a *műnek* egy bizonyos elmondására vagy szövegére hivatkozunk, hanem arra a szellemi alkotásra, amely a *mű* valamennyi különböző *kifejezési formája* mögött létezik.

Mivel a *műről* alkotott fogalom elvont, nehéz pontos határokat kijelölni az entitás számára. A fogalmat, hogy miből áll egy *mű*, és hogy hol van a határvonal az egyik *mű* és a másik között, a különböző kultúrákban valójában egymástól eltérően lehet szemlélni. Következésképpen a különböző kultúrákban vagy nemzeti csoportokban lefektetett bibliográfiai szabályok eltérők lehetnek annak meghatározásában, hogy hol a határ az egyik és a másik *mű* között.

E tanulmányban a következő felfogás érvényesül: ha egy korábbi szöveget különböző revideált és felújított szövegekkel egyesítenek, egyszerűen ugyanazon *mű* eltérő *kifejezési formáiról* beszélnek, azaz a szövegvariánsokat nem tekintik önálló *műveknek*. Hasonlóképpen, a meglévő szövegből való húzásokat vagy a hozzáadott bővítéseket, részek betoldását vagy kíséret hozzáadását valamely zeneműhöz, ugyanazon *mű* eltérő *kifejezési formáinak* tekintik. Az eltérő nyelvű

fordításokat, zenei átiratokat és elrendezéseket, valamint a szinkronizált vagy feliratozott filmváltozatokat is egyszerűen ugyanazon eredeti *mű* eltérő *kifejezési formáinak* tartják.

Példák

- m^1_1 Henry Gray *Anatomy of the human body*-ja
 - k^2_1 az első kiadás szövege és illusztrációi
 - k_2 a második kiadás szövege és illusztrációi
 - k_3 a harmadik kiadás szövege és illusztrációi
 -

- m_1 J. S. Bach *The art of the fugue*-je
 - k_1 a szerző orgonára írt kottája
 - k_2 Lewis, Anthony átírata kamarazenekarra
 - . . .

- m_1 *Jules et Jim* (mozgófilm)
 - k_1 az eredeti, francia nyelvű verzió
 - k_2 az eredeti, angol nyelvű felirattal
 -

Ezzel ellentétben, ha a *mű* módosítása jelentős mértékű önálló szellemi vagy művészi erőfeszítéssel jár, az eredményt – e tanulmány céljaira – új *műnek* tekintik. Ennélfogva, a parafrázisokat (magyarázatokkal ellátott változatokat), az átírásokat, a gyermekeknek szánt vagy ifjúsági adaptációkat, a paródiákat, egy téma zenei variációit és egy zenei kompozíció szabad átíratait új *műveknek* tekintik. Hasonlóképpen új *műként* határozzák meg azt, amikor az egyik irodalmi vagy művészeti formát másikra cserélik (ilyenek például a dramatizált változatok, a képzőművészeti adaptációk egyik médiumról a másikra stb.). Új *művekként* tartják számon a tömörítvényeket, kivonatokat és összefoglalásokat is.

Példák

- m_1 John Bunyan *The pilgrim's progress*-e
- m_2 A zarándok útja serdülőknek, névtelen szerző átírata
-

- m_1 William Shakespeare *Romeo and Juliet*-je
- m_2 Franco Zeffirelli filmje *Romeo and Juliet*
- m_3 Baz Lurhmann filmje *William Shakespeare Romeo and Juliet*-je
-

Gyakorlati szempontból a modellben a *mű* entitásként való meghatározása számos célt szolgál. Lehetővé teszi számunkra, hogy megnevezzük az elvont vagy művészi alkotást, és kapcsolatokat teremtsünk valamennyi, a *művet* magába foglaló önálló *kifejezési formával*. Így, ha egy Homérosz Iliászával foglalkozó irodalomkritikai *művet* írunk le, az irodalomkritikát hozzá tudjuk kapcsolni a *műhöz*, amely annak tárgya. Homérosz *művének* megnevezésével és a közte és a

¹ m = mű
² k = kifejezési forma

kritika közötti kapcsolat meghatározásával például jelezni tudjuk, hogy a műelemzés tárgya az az elvont *mű*, amelyet Iliásként ismerünk, nem pedig e *műnek* bármely sajátos *kifejezési formája*.

A *mű* entitásként való meghatározása azt is lehetővé teszi, hogy ugyanazon *mű* *kifejezési formái* között közvetett kapcsolatot hozzunk létre, amikor nincs mód arra, hogy közvetlen kapcsolatot teremtsünk az egyedi *kifejezési formák* között. Példának okáért adott műnek számos fordítása létezhet (gondoljunk Montgomery, L. M.: *Anne of Green Gables*, magyarul *Anna otthonra talál* c. regényére), és nem mindig lehetséges vagy szükséges meghatározni az adott fordítás alapjául szolgáló szöveget. Ilyen esetben nem jelölünk közvetlen kapcsolatot a *mű* egyedi *kifejezési formái* között (azaz a fordítás és a fordítás alapjául szolgáló szöveg vagy szövegek között), de értelemszerűen összefüggésbe hozzuk azokkal a szövegekkel és más fordításokkal, amelyek ahhoz az entitáshoz kapcsolódnak, amit mi *műnek* nevezünk.

Egy *mű* *kifejezési formáinak* közvetett (indirekt) összekapcsolása minden egyes *kifejezési formával*, amelyben a *mű* megtestesül, gyakran a *kifejezési formák* csoportosításának leghatásosabb eszköze. Valójában az a név, amelyet a *műnek* adunk, mindazon *kifejezési formák* vagy a kifejezési formák csoportjának a neveként szolgál, amelyekben a szellemi vagy művészi alkotás megvalósul (pl. *Lancelot du Lac*). Ez az az entitás, amelyet *műként* határoztunk meg, ezért ez nyújt számunkra csoportosítási lehetőséget.

3.2.2 Kifejezési forma

A modellben meghatározott második entitás a *kifejezési forma*: a *mű* szellemi vagy művészi megvalósítása alfanumerikus, zenei, vagy koreográfiai jelölési rendszerben, zenei, képi, tárgyi, mozdulati stb., vagy mindezen formák bármely kombinációjaként.

A *kifejezési forma* az a sajátos szellemi vagy művészi forma, amelyet a *mű* minden egyes alkalommal felvesz, amikor megvalósítják. A *kifejezési forma* például sajátos szavakat, mondatokat, bekezdéseket stb. ölel fel, amely a *mű* megvalósításának eredménye szöveges formában, vagy sajátos lejegyzést, frazeálást stb. egy zenei *mű* megvalósításának esetében. A *kifejezési formának* mint entitásnak a határai meg vannak határozva, mindazonáltal a fizikai forma szempontjai, mint amilyen a betűkép és az oldaltördelés, ki vannak zárva, mint amelyek nem lényegesek magának a *műnek* a szellemi vagy művészi megvalósításában.

Mint hogy a *kifejezési forma* magának a kifejezésnek a belső jellemzője, a forma bármely változása (pl. alfanumerikus lejegyzésből kimondott szóra) új *kifejezési formát* eredményez. Hasonlóképpen, a *mű* kifejezése során bekövetkező, az intellektuális megállapodásokban vagy eszközökben alkalmazott változások (pl. fordítás egyik nyelvről egy másikra) új *kifejezési forma* létrehozását

eredményezik. Szigorúan véve, a szellemi vagy művészi tartalomban alkalmazott bármilyen változtatás a *kifejezési formában* hoz létre változást. Ebből kifolyólag, ha a szöveget revideálják vagy módosítják, az eredményként létrejövő *kifejezési formát* új *kifejezési formának* tekintik, függetlenül attól, milyen kicsi a módosítás.

Példák

- m₁ Ellwanger *Tennis – bis zum Turnierspieler*-je
 - k₁ az eredeti német szöveg
 - k₂ Wendy Gill angol fordítása
 -

- m₁ Franz Schubert *Trout quintet*-je
 - k₁ a szerző partitúrája
 - k₂ az Amadeus Kvartett előadása, zongorán játszik Hephzibah Menuhin
 - k₃ a Cleveland Quartet előadása, csellón játszik Yo-Yo Ma
 -

Az, hogy a bibliográfiai megkülönböztetéseket a *mű* és a különböző *kifejezési formák* között gyakorlatilag milyen fokon valósítják meg, bizonyos mértékig a *mű* saját természetétől, valamint a használók előre felismert igényeitől fog függeni. A *kifejezési formák* megjelenítése közötti eltéréseket (pl. valamely mű zenei lejegyzése, vagy ugyanannak a műnek a hangfelvételi *kifejezési formája* közötti megjelenítési különbségeket) általában tükrözni fogják a bibliográfiai rekordban, függetlenül attól, hogy magának a műnek milyen lehet a természete. Különböző *kifejezési formákat* ugyanabban a megjelenítésben (pl. egy szöveg revideált változatait) közvetve gyakran eltérő *kifejezési formákként* fognak azonosítani, mivel a változat adatai nyilvánvaló eltérést mutatnak azoktól az ismérvektől, amelyeket annak a *megjelenési formának* az azonosítására használnak, amelyben a *kifejezési forma* megtestesül (pl. a kiadásjelzésben). A változatok, amelyek csak a *kifejezési formák* részletesebb vizsgálatát és összehasonlítását követően lehetnek nyilvánvalók (pl. Shakespeare *Hamletjének* korai szövegei közötti verziók), az adatokban általában csak akkor tükröződnek, ha a *mű* természetét vagy formátumát megfelelő vizsgálat garantálja, és csak akkor, ha a megkülönböztetés fontos lesz a használóknak.

A *kifejezési formának* mint entitásnak a meghatározása a modellben a tükrözés egyik eszközét kínálja számunkra a szellemi vagy művészi tartalom megkülönböztetésében, ami ugyanazon *mű* egyik vagy másik megvalósítása között létezhet. A *kifejezési formaként* meghatározott entitással a *mű* megvalósításának szellemi vagy művészi sajátosságait írhatjuk le, amelyek a szellemi vagy művészi tartalomban megnyilvánuló fontos jellemzőkre utalnak.

A *kifejezési forma* mint entitás azt is lehetővé teszi, hogy valamely *mű* sajátos *kifejezési formái* között kapcsolatokat teremtsünk. Az entitásként megjelölt *kifejezési formát* például arra is használhatjuk, hogy megnevezzünk egy bizonyos szöveget, amely a fordítás alapjául szolgált, vagy azt a bizonyos partitúrát, amelyet egy zenemű előadásához használtak.

A *kifejezési formaként* meghatározott entitás annak bizonyítására is használható, hogy ugyanaz a szellemi vagy művészi tartalom jött létre az egyik vagy a másik *megjelenési formában*. Ha két *megjelenési formában* ugyanaz a szellemi vagy művészi tartalom testesül meg, még akkor is, ha a fizikai forma eltérő, és ennek következtében a *megjelenési formára* vonatkozó ismérvek is különbözők lehetnek, bizonytalanná tehetik azt a tényt, hogy mindkettő tartalma azonos, egyszerű kapcsolattal összeköthetjük az entításokat *kifejezési formaként*.

3.2.3 Megjelenési forma

A modellben meghatározott harmadik entitás a *megjelenési forma*: a *mű kifejezési formájának* valamilyen fizikai megtestesülése.

A *megjelenési formaként* meghatározott entitás a dokumentumtípusok széles skáláját foglalja magában; beletartoznak a kéziratok, könyvek, időszaki (folytatódó) kiadványok, térképek, plakátok, hangfelvételek, filmek, videók, CD-ROM-ok, multimédiák stb. A *megjelenési forma* mint entitás valamennyi fizikai tárgyat képviseli, amelynek azonosak a jellemzői mind a szellemi tartalom, mind a fizikai forma tekintetében.

Ha a *művet* megvalósítják, az eredményként létrejött *kifejezési forma* fizikai értelemben olyan hordozókon vagy hordozókban testesülhet meg, mint papír, hangszalag, videoszalag, vászon, gipsz stb. A fizikai megtestesülés jelenti a *mű megjelenési formáját*. Lehetséges, hogy bizonyos esetekben a *műnek* csak egyetlen fizikai példánya van, ami egyben a *mű megjelenési formája* (pl. szerzői kézirat, orál history archívum számára készült magnószalag felvétel, eredeti olajfestmény stb.). Más esetekben nyilvános terjesztésre vagy elosztásra szánt sokszorosított példányokat állítanak elő. Ezekben az esetekben általában gyártási eljárásra kerül sor, amelyben a kiadó, a producer vagy a terjesztő vállal felelősséget az eljárásért. Előfordulhat, hogy az eredeti példányról olyan célokra, mint magántanulás, -kutatás csak korlátozott számban készítenek másolatokat (pl. valamely zenedarab eredeti felvételének szinkronizálása céljából) vagy megőrzés (pl. tartós papírra másolják a szerző eredeti gépelt kéziratát). Az előállítási szándék akár széles körre terjed ki (pl. publikálás stb. esetében), akár korlátozottan (pl. ha a másolatok magántanulmány céljára készültek stb.), az előállított példányok minden esetben a *megjelenési forma* kategóriába tartoznak. Ezeknek a formáknak azonos csoportban lévő valamennyi példányát ugyanazon *megjelenési forma* darabjaiként tartják számon.

Az egyik és a másik *megjelenési forma* közötti határok a szellemi tartalom és a fizikai forma különbségein alapulnak. Ha az előállítási folyamat változásokat eredményez a létrejövő termék fizikai formájában, akkor azt új *megjelenési*

formának kell tekinteni. A fizikai formában történt változások magukban foglalják a megjelenítést befolyásoló jellemzőket (pl. változás a betűtípusban, a méretben, az oldaltükörben stb.), változások a fizikai hordozóban (pl. papírról mikrofilmre történő átvitel), változtatások a tartó-, illetve tárolóeszközben (pl. a szalag tárolóját kazettáról kartridzsra változtatják). Ha a gyártási eljárásban a kiadó, a producer, a terjesztő stb. úgy vesz részt, hogy a terméken olyan változtatásokat tüntetnek fel, amely a kiadásra, az értékesítésre stb. vonatkozik (pl. megváltozik a kiadó, a csomagolás stb.), az eredmény feltehetően új *megjelenési formának* tekinthető. Ha a gyártási folyamat bármikor a szellemi vagy művészi tartalmat befolyásoló módosításokat, kiegészítéseket, törléseket stb. eredményez, létrejön egy új *megjelenési forma*, ami a mű új *kifejezési formájának* megtestesülése.

Példák

- m₁ Harry Lindgren *Geometric dissections*-ja
 - k₁ eredeti szöveg *Geometric dissections* címen
 - mf₁³ Van Nostrand kiadásában, 1964-ben megjelent könyv
 - k₂ revideált szöveg *Recreational problems in geometric dissections ...* címen
 - mf₂ a Dover kiadásában, 1972-ben megjelent könyv

- m₁ J. S. Bach *Six suites for unaccompanied cello*-ja
 - k₁ Starker János 1963-ban és 1965-ben felvett előadása
 - mf₁ az 1965-ben a Mercury kiadásában megjelent 33 1/3 fordulatszámú hanglemez
 - mf₂ a felvétel a Mercury új kiadásában, 1991-ben megjelent CD-n
 - k₂ Yo-Yo Ma 1983-ban felvett előadása
 - mf₁ az 1983-ban a CBS Records kiadásában megjelent 33 1/3 fordulatszámú hanglemez
 - mf₂ a felvétel a CBS Records új kiadásában, 1992-ben megjelent CD-n

- m₁ Jean Jolivet *Vraie description des Gaules....*-ja
 - k₁ a térképész eredeti tolmácsolása
 - mf₁ a térkép 1570-es kiadása
 - mf₂ a Hier et demain kiadásában, 1974-ben megjelentetett fakszimile

³ mf = megjelenési forma

- m_1 *The Wall Street Journal*
 - k_1 a keleti kiadás
 - mf_1 a keleti kiadás nyomtatásban
 - mf_2 a keleti kiadás mikrofilmen
 - k_2 a nyugati kiadás
 - mf_1 a nyugati kiadás nyomtatásban
 - mf_2 a nyugati kiadás mikrofilmen

Ha az előállítási folyamatban előforduló szándékos vagy akár véletlen változások hatással vannak az eredményként létrejövő példányokra, szigorúan véve új *megjelenési formáról* beszélünk. Az ilyen változás eredményeként létrejövő *megjelenési formát* a kiadvány különleges „állapotaként” vagy „kiadásaként” lehet meghatározni.

Az egyes példányt az előállítási folyamat befejezése után érintő változásokat (pl. egy lap elvesztése, újrakötés stb.) nem tekintjük új megjelenési formának. Az ilyen tételt a *megjelenési forma* olyan *példányának* tekintjük, amely eltér az előállított darabtól.

A *megjelenési formának* mint entitásnak a meghatározása lehetővé teszi, hogy megnevezzük és leírjuk a fizikai megtestesülés vagy termék előállításának eredményeként létrejött *példányok* teljes együttesét. A *megjelenési forma* mint entitás arra szolgál, hogy egy bizonyos kiadvány, kiadás, kibocsátás stb. *példányainak* közös jellemzőit leírjuk, ugyanúgy, ahogy az unikális termékeket, mint amilyenek a kéziratok, eredeti olajfestmények stb. leírjuk.

A *megjelenési formaként* meghatározott entitásról le tudjuk írni a *példányok* csoportjának a fizikai jellemzőit, és azokat a jellemzőket, amelyek a *példányok* csoportjának az előállításával és terjesztésével kapcsolatosak. Ezek fontos tényezők lehetnek a használók szempontjából az igényeik kielégítése során, a fizikai elvárásaiknak vagy kikötéseiknek megfelelő *megjelenési forma* kiválasztásánál, illetve a *megjelenési forma* egy *példányának* az azonosításánál és beszerzésénél.

A *megjelenési formának* mint entitásnak a meghatározása azt is lehetővé teszi, hogy a *mű* sajátos *megjelenési formái* között kapcsolatot hozzunk létre. A megjelenési formák közötti kapcsolatot használhatjuk pl. annak azonosítására, hogy melyik kiadást használtuk egy mikromásolat elkészítésére.

3.2.4 Példány

A modellben meghatározott negyedik entitás a *példány*: a *megjelenési forma* egy darabja.

A *példányként* meghatározott entitás egy valóságos darab. Sok esetben egyetlen fizikai tárgy (pl. egy egykötetes monográfia egy példánya, egyetlen hangszalag

stb.). Bizonyos esetekben a *példányként* meghatározott entitás egynél több fizikai tárgyat foglal magában (pl. két kötetben kiadott monográfia, három különálló CD-n megjelent felvétel stb.).

A szellemi tartalom és a fizikai forma szempontjából a *példány* a *megjelenési formában* testesül meg, azaz általában azonos magával a *megjelenési formával*. Mégis előfordulhat, hogy az egyik *példány* különbözik a másiktól, még akkor is, ha a *példány* ugyanazt a *megjelenési formát* szemlélteti. Ezekben az esetekben a változatok a *megjelenési formát* előállító szándékától eltérő külső események következtében jöttek létre (pl. a kiadott *példány* a megjelenést követően sérült meg, a könyvtári kötetés következtében jött létre stb.).

Példák

- m_1 Ronald Hayman: *Playback* c. műve
 - k_1 a szerző kiadásra szerkesztett példánya
 - mf_1 a Davis-Poynter kiadásában megjelent könyv
 - p_1^4 a szerző által dedikált példány

- m_1 Allan Wakeman *Jabberwocky*-ja
 - k_1 a szerző kottája a játékhoz és a szöveghez
 - mf_1 a játék és a kotta 1974-ben, a Longman 1974-es kiadásában az oktatók számára
 - p_1 példány, amelyből hiányzik az oktatók számára megjelent kotta

A *példányként* meghatározott entitás lehetővé teszi, hogy azonosítsuk a *megjelenési forma* egyedi *példányait*, és ezek sajátos, egyedi jellemzőit leírjuk, valamint azokat is, amelyek a példánnyal kapcsolatos műveletekre, pl. kölcsönzésére vonatkoznak.

A *példányként* meghatározott entitás azt is lehetővé teszi, hogy kapcsolatot hozzunk létre a *megjelenési forma* egyedi *példányai* között.

3.2.5 Személy

A modell számára meghatározott ötödik entitás a *személy*: az egyén.

A *személyként* meghatározott entitás mind a már elhunytakra, mind az élőkre vonatkozik.

⁴ p = példány

Példák

- sz₁⁵ Margaret Atwood
- sz₂ Hans Christian Andersen
- sz₃ Queen Victoria
- sz₄ Anatole France
-

E tanulmány céljaira a *személyeket* csak olyan mértékben kezeljük entitásokként, amilyen mértékben valamely *mű* létrehozásában érintettek (pl. írók, zeneszerzők, művészek, szerkesztők, kiadók, fordítók, rendezők, előadók stb.), vagy a *mű* rájuk vonatkozik (pl. életrajzi vagy önéletrajzi *műről* van szó, vagy a történet tárgyai stb.).

A *személynek* mint entitásnak a meghatározása lehetővé teszi, hogy az egyéneket következetesen nevezzük meg és azonosítsuk, függetlenül attól, hogy az egyén neve hogyan jelenik meg a *mű kifejezési* vagy *megjelenési formáján*, illetve *formájában*.

A *személynek* mint entitásnak a meghatározása azt is lehetővé teszi, hogy kapcsolatot hozzunk létre egy bizonyos *személy* által létrehozott *mű*, annak a *kifejezési* vagy *megjelenési formája*, illetve a *mű* tárgya között.

3.2.6 Testület

A modell számára meghatározott hatodik entitás a *testület*: egységként szerepet játszó szervezet vagy egyénekből álló csoport.

A *testületnek* mint entitásnak a meghatározása magában foglalja az egyéneknek vagy a szervezeteknek azon csoportjait, amelyeket egyedi néven neveznek meg, beleértve az alkalmi csoportosulásokat és azokat, amelyek valamilyen találkozó, konferencia, kongresszus, expedíció, kiállítás, fesztivál, vásár stb. alkalmából gyűltek össze. Ide tartoznak azok a szervezetek, amelyeknek bizonyos területen állami felhatalmazásuk van feladatok vagy végzések gyakorlására, mint pl. szövetségi, állami, területi vagy helyi hatóságok stb. Az entitás magában foglalja azokat a szervezeteket vagy csoportokat, amelyek már nem működnek, és azokat is, amelyek folytatják működésüket.

Példák

- t₁⁶ Museum of American Folk Art
- t₂ BBC Symphony orchestra
- t₃ Symposium on Galucoma
- t₄ Regional Municipality of Ottawa-Carleton
-

⁵ sz = személy

⁶ t = testület

E tanulmány céljaira a *testületeket* csak olyan mértékben kezeljük entitásokként, amilyen mértékben valamely *mű* létrehozásában vagy megvalósításában érintettek (pl. a *mű* szponzorai vagy hozzájárulói stb.), vagy a *mű* róluk szól (pl. valamely történet tárgyai stb.).

A *testületnek* mint entitásnak a meghatározása lehetővé teszi, hogy a szervezetet vagy egyének csoportját következetesen nevezzük meg és azonosítsuk, függetlenül attól, hogy a testület vagy az egyének csoportjának neve hogyan jelenik meg a *mű kifejezési* vagy *megjelenési formáján*, illetve *formájában*.

A *testületnek* mint entitásnak a meghatározása azt is lehetővé teszi, hogy kapcsolatot hozzunk létre egy bizonyos *testület* által létrehozott *mű*, annak a *kifejezési* vagy *megjelenési formája*, illetve a *mű* tárgya között.

3.2.7 Fogalom

A modell számára meghatározott hetedik entitás a *fogalom*: elvont fogalom vagy eszme.

A *fogalomnak* mint entitásnak a meghatározása az elvont *fogalmak* széles körét foglalja magában, amelyek valamely *mű* tárgyai lehetnek: tudományterületek, diszciplínák, eszmei iskolák (filozófiák, vallások, politikai ideológiák stb.), elméletek, eljárások, technikák, gyakorlatok stb. A fogalom természetét tekintve lehet általános vagy szűken meghatározott, szabatos.

Példák

- f_1^7 közgazdaságtudomány
- f_2 romanticizmus
- f_3 hidroponikus növénytermesztés
- f_4 kínálatösztönző gazdaságpolitika
-

E tanulmány céljaira a *fogalmakat* csak olyan mértékben kezeljük entitásokként, amilyen mértékben valamely *mű* tárgyai (pl. mint egy bölcséleti értekezés tárgya, valamely felfogás kritikája stb.).

A *fogalomnak* mint entitásnak a meghatározása lehetővé teszi, hogy azt következetesen nevezzük meg és azonosítsuk, függetlenül attól, hogy a *fogalom* megnevezése vagy a név valamilyen formája a *mű* bizonyos *megjelenési* vagy *kifejezési formáján* vagy *formájában* jelen van-e vagy hiányzik onnan.

⁷ f = fogalom

A *fogalomnak* mint entitásnak a meghatározása azt is lehetővé teszi számunkra, hogy kapcsolatot hozzunk létre valamely *mű* és a mű tárgyául szolgáló *fogalom* között.

3.2.8 Tárgy (objektum)

A modell számára meghatározott nyolcadik entitás a *tárgy*: valamely anyagi dolog.

A *tárgynak* mint entitásnak a meghatározása az anyagi dolgok széles körét foglalja magában, amelyek valamely *mű* tárgyai lehetnek: a természetben előforduló élő vagy élettelen tárgyak; emberi alkotás eredményeként létrehozott szilárd, mozgatható vagy mozgó tárgyak; olyan objektumok is, amelyek már nem léteznek.

Példák

- o_1 ⁸ a Buckingham Palota
- o_2 a Lusitania
- o_3 az Apolló 11
- o_4 az Eiffel-torony
-

E tanulmány céljaira a *tárgyakat* csak olyan mértékben kezeljük entitásokként, amilyen mértékben azok valamely *mű* tárgyai (pl. mint egy tudományos értekezés tárgya stb.).

A *tárgynak* mint entitásnak a meghatározása lehetővé teszi, hogy azt következetesen nevezzük meg és azonosítsuk, függetlenül attól, hogy a *tárgy* megnevezése vagy a név valamilyen formája a *mű* bizonyos *megjelenési* vagy *kifejezési formáján* vagy *formájában* jelen van-e vagy hiányzik onnan.

A *tárgynak* mint entitásnak a meghatározása azt is lehetővé teszi, hogy kapcsolatot hozzunk létre valamely *mű* és a *mű* tárgyául szolgáló *tárgy*, *objektum* között.

3.2.9 Esemény

A modell számára meghatározott kilencedik entitás az *esemény*: valamely cselekmény vagy eset.

⁸ o = objektum, tárgy

Az *eseménynek* mint entitásnak a meghatározása a cselekményeknek és eseteknek széles körét foglalja magában, amelyek valamely *mű* tárgyai lehetnek: történelmi események, korszakok, időszakok stb.

Példák

- e_1^9 a ruhagyári dolgozók sztrájkja
- e_2 a rigómezei csata
- e_3 a felvilágosodás kora
- e_4 a 19. század
- ...

E tanulmány céljaira az *eseményeket* csak olyan mértékben kezeljük entitásokként, amilyen mértékben azok valamely *mű* tárgyai (pl. egy történelmi értekezés vagy egy festmény stb. tárgya).

Az *eseménynek* mint entitásnak a meghatározása lehetővé teszi, hogy azt következetesen nevezzük meg és azonosítsuk, függetlenül attól, hogy az *esemény* megnevezése vagy a név valamilyen formája a *mű* bizonyos *megjelenési* vagy *kifejezési formáján* vagy formájában jelen van-e vagy hiányzik onnan.

Az *eseménynek* mint entitásnak a meghatározása azt is lehetővé teszi, hogy kapcsolatot hozzunk létre valamely *mű* és a *mű* tárgyául szolgáló *esemény* között.

3.2.10 Hely

A modell számára meghatározott tizedik entitás a *hely*: helyszín.

A *helynek* mint entitásnak a meghatározása a helyszínek széles körét foglalja magában: földi és földön kívüli; történelmi és jelenkori; földrajzi területek és geopolitikai hatókörök.

Példák

- h_1^{10} Howard Beach
- h_2 Blanco-sziklazátony
- h_3 Hortobágyi Nemzeti Park
- h_4 Budapest
-

E tanulmány céljaira a *helyeket* csak olyan mértékben kezeljük entitásokként, amilyen mértékben azok valamely *mű* tárgyai (pl. mint egy térkép, atlasz vagy útikalauz stb. tárgya).

⁹ e = esemény

¹⁰ h = hely

A *helynek* mint entitásnak a meghatározása lehetővé teszi, hogy azt következetesen nevezzük meg és azonosítsuk, függetlenül attól, hogy a *hely* megnevezése vagy a név valamilyen formája a *mű* bizonyos *megjelenési* vagy *kifejezési formáján* vagy *formájában* jelen van-e vagy hiányzik onnan.

A *helynek* mint entitásnak a meghatározása azt is lehetővé teszi, hogy kapcsolatot hozzunk létre valamely *mű* és a mű tárgyául szolgáló *hely* között.

3.3 Egész és rész entitások

A 3.2.1 – 3.2.4 bekezdésekben megadott példák a *mű*, a *kifejezési forma*, a *megjelenési forma* és a *példány* entitásokat elsősorban egységes egészként illusztrálták (pl. Shakespeare *Rómeó és Júliája* példa a *műre*, Schubert *Pisztrángötöse*nek bizonyos előadása példa a *kifejezési formára* stb.). A modell felépítése természetesen lehetővé teszi, hogy ugyanígy entitásokként kezeljünk összességeket vagy részeket, mivel az entitásokat egységes egésznek tekintve mutathatjuk be. Azaz, logikai megközelítésből a *mű* mint entitás pl. egyedi *művek* összessége lehet, amelyeket a szerkesztő vagy az összeállító rendezett antológiába, egyedi monográfiák csoportját gyűjtötte sorozatba a kiadó, vagy magánjellegű iratok gyűjteményét rendezte egyetlen fondba a levéltár. Ugyanezen az alapon a *mű* mint entitás egy terjedelmesebb *mű* különálló, szellemileg vagy művészileg egyedi része lehet, mint amilyen egy jelentés fejezete, egy térkép szelvénye, egy folyóiratcikk stb. A modell céljaira az entitások egyformán érvényesek a nagyobb egészek és a részek szintjén; ugyanazokkal a kifejezésekkel vannak meghatározva, ugyanolyan jellegzetességeik vannak, és ugyanígy vannak egymással összekapcsolva, mint az egész egység szintjén. Az 5.3.1.1, az 5.3.2.1, az 5.3.4.1 és az 5.3.6.1 szakaszok további információkkal szolgálnak az egész/rész entitások kapcsolatairól.

Példák

- m_1 Davies, Robertson: *The Deptford trilogy*
 - $m_{1,1}$ Davies, Robertson: *Fifth business*
 - $m_{1,2}$ Davies, Robertson: *The manticore*
 - $m_{1,3}$ Davies, Robertson: *World of wonders*

- m_1 *Visible speech*, szerkesztette Howard Bibb
 - $m_{1,1}$ 1. kötet: *Segmentals*, Alex Hanes-White bevezetőjével
 - $m_{1,2}$ 2. kötet: Loftus, Mary: *Supresegmentals*
 - k_1 a szerző kiadásra előkészített szövege
 - mf_1 a Partner in Speech elektronikus kiadása 3 lemezen
 - $mf_{1,1}$ 1. kötet (1 lemez)
 - $mf_{1,2}$ 2. kötet (2 lemez és egy 104 oldalas kézikönyv)

- m_1 The Ordnance Survey's *1:50 000 Landranger series*
 - $m_{1,1}$ Mansfield and the Dukeris
 - k_1 a revideált térkép jelentősebb változtatásokkal és metrikus szintvonalakkal
 - mf_1 az 1985-ben nyomtatott térkép
 - $m_{1,2}$ Luton and Hertford
 - k_1 a revideált térkép jelentősebb változtatásokkal
 - mf_1 az 1984-ben nyomtatott térkép
 - ...

4. Ismérvek

4.1 Az entitások ismérvei

Valamennyi, a modell számára meghatározott entitásnak vannak jellemzői vagy ismérvei. Az entitás ismérvei eszközként szolgálnak, amelyekkel a használók keresőkérdéseiket megfogalmazzák, és értelmezik a válaszokat, amikor egy bizonyos entitásról információkat keresnek.

A modellben meghatározott ismérvek általában két tág kategóriába tartoznak. Egyrészt vannak azok, amelyek magában az entításban rejlenek, másrészt azok, amelyeket kívülről tulajdonítunk neki. Az első kategóriába nemcsak fizikai jellemzők (pl. a dokumentum fizikai hordozója és méretei) hanem ún. címkézési ismertetőjelek is tartoznak (pl. a címdoldalon, a borítón vagy a tartón szereplő közlések). A második kategóriába az egység számára megállapított azonosítók (pl. valamely zenemű számára egy témával kapcsolatban megállapított katalógusszám, a szövegre vonatkozó információk tartoznak (pl. az a politikai szövegösszefüggés, amelyben a művet megfogalmazták). Az entításban rejlő ismérvek általában az entitás vizsgálatával megállapíthatók; az entitáson kívüli, neki tulajdonítottak gyakran külső referenszforrások használatát igénylik.

Az entításra általában – az összes ismérvet tekintve – csak egy érték lesz jellemző (pl. lehetséges, hogy egy konkrét tárgy „fizikai hordozójának” ismérve az, hogy „műanyag”). Néha viszont előfordul, hogy egy jellemzőnek több értéke is lehet (pl. egy könyvben több közlés is vonatkozhat a „megjelenési forma címére”). Olyan esetek is vannak, amikor az ismérvre vonatkozó érték időközben megváltozik (pl. egy időszaki kiadvány egy bizonyos új kötetből kezdve megváltoztatja „hordozója méretét”). Adott entitás egy ismérvének értéke (különösképpen a ráruházott ismérv vonatkozásában) megváltozhat, annak függvényében, hogy milyen forrást használtak hivatkozási alapként.

A modellben az egyes entitások számára meghatározott ismérvek nincsenek szükségképpen minden sajátos entitástípusra vonatkozóan felsorakoztatva. Először az entitástípus egészére általánosan alkalmazható ismérvek jegyzékét adjuk meg az egyes entitásokhoz. Azokat az ismérveket, amelyek az entitásnak csak egy altípusára alkalmazhatók, ezt meg is jelölve (pl. a „zeneművet” mint a *mű* altípusát), az általánosakat követően soroljuk fel. Nem soroljuk fel azonban az ismérveket az entitástípus minden esete, sem az entitás valamennyi altípusa esetében.

Első ránézésre a modellben meghatározott ismérvek némelyikéről úgy tűnik, hogy megduplázva, külön-külön vették őket figyelembe a modellben, és hozták kapcsolatba a kérdéses entitásokkal. Például a *megjelenési forma* „szerzőségi közlés” ismérve párhuzamosan jelenhet meg a *személy*, illetve a *testület* entitásnál, valamint ezek a „felelősség” kapcsolattal kapcsolódnak a *mű*, a *kifejezési forma* és

az ezeket megtestesítő *megjelenési formához*. Ugyanakkor, a „szerzőségi közlésként meghatározott ismérv közvetlenül a *megjelenési formán* szereplő címkézési információkhoz tartozik, és különbözik attól a kapcsolattól, amely a *megjelenési formában* lévő *mű*, a *mű* létrehozásáért vagy megvalósításáért felelős személy és/vagy *testület* között van. A szerzőségi közlésben feltüntetett információ sok esetben érdemileg megegyezik azzal, amely a *mű* és/vagy a *kifejezési forma* közötti kapcsolatokban, illetve az ezért felelős *személy* és/vagy *testület* között van. Előfordul viszont, hogy az információk nem egyeznek meg. A „szerzőségi közlés”, azaz a felelősségi kapcsolatok megállapítása vagy kiterjesztése teljességgel hibás vagy félrevezető lehet *személy* és *testület* esetében, ami az entitásokon szereplő közléseket illeti. A felelősségi kapcsolat használata *személy* vagy *testület* entitások esetén a *személy* vagy a *testület* következetes azonosításának eszköze, és független attól, hogy bizonyos megjelenési formában a *személyt* vagy a *testületet* a szerzőségi közlésben hogyan tüntették fel.

A modell ugyanakkor nem tünteti fel minden esetben az entitáskapcsolatok párhuzamos ismérveit, ahol ilyen párhuzamosságokat lehet vonni. Például „a megjelenés/terjesztés helye” a *megjelenési forma* ismérve, amely magában a *megjelenési formában* feltüntetett közlésben arra mutat rá, hogy azt hol adták ki. Mivel a modell a *helyet* entitásként határozza meg, mód lett volna további kapcsolat meghatározására közvetlenül a *hely* entitás és akár a *megjelenési forma*, vagy közvetve a *személy* entitáson és a *testület* entitásokon keresztül, amelyek viszont a *megjelenési formához* vannak kapcsolva az előállítás kapcsolaton keresztül. A minden részletre kiterjedő modell kidolgozásához ilyenfajta további meghatározásokra lenne szükség. Úgy vélték azonban, hogy e tanulmány céljaira szükségtelen az elméleti modell valamennyi lehetőségének bemutatása. Az olyan esetekben, mint a megjelenés helye példája, úgy gondolták, hogy elegendő egy ismérvet meghatározni egy jelölő információ kifejezésére, anélkül, hogy az összes létező párhuzamos entitás-kapcsolatot további vizsgálat tárgyává tennék. Párhuzamos leírásra csak olyan esetekben került sor, amikor úgy látszott, hogy az információhoz való hozzáférést az ismérvben csak ellenőrzött vagy szabványosított módon lehet garantálni.

A tanulmány számára meghatározott ismérvek a bibliográfiai rekordokban jellemzően előforduló adatok logikai elemzéséből származnak. Az elemzés során használt legfőbb források a következők voltak: az *International Standard Bibliographic Descriptions* (ISBDs), a *Guidelines for Authority and Reference Entries* (GARE), a *Guidelines for Subject Authority and Reference Entries* (GSARE), valamint az *UNIMARC Manual*. További adatokat más források alapján választottak ki, mint amilyen az *AITF Categories for the Description of Works of Art*, valamint a jelentéstervezetet átnéző szakértők javaslatai alapján kerültek be, vagy a megjelentetett használói tanulmányok átfogó elemzéséből, illetve a tervezet világméretű felülvizsgálata során érkezett hozzászólásokból származtak. A modellben szereplő ismérvek körét széles körűre kívánták kiterjeszteni, de nem minden részletre kimerítően.

E tanulmány céljaira az ismérveket logikai szinten írták le. Azaz, az entitás ismérveit inkább a használó szemszögéből jellemző kifejezésekkel adták meg, mint azokéval, amelyeket a bibliográfiai adatok szerkesztéséért felelős személyek specifikus adatelemekként határoztak meg. Bizonyos esetekben a logikai ismérv

egy egyedi adatelemnek felel meg (pl. a „*megjelenési forma* azonosítója” logikai ismérvet úgy határozták meg, hogy az megfelel a „szabványos szám (vagy ennek megfelelője)” ISBD(G)-ben lévő meghatározásának. A legtöbb esetben azonban a logikai ismérv különálló adatelemek együttesét jelenti (jelöli) (pl. a „*megjelenési forma* címe”-ként meghatározott ismérv több ISBD adatelemet foglal magában: főcím (beleértve a rész számát vagy nevét), párhuzamos cím, a megjegyzések között szereplő címváltozat, transliterált cím, valamint kulcscím). Az e fejezetben megadott logikai ismérvek leírása minden egyes logikai ismérv esetében utal annak alkalmazási területére. Az *A Függelék* a modell számára meghatározott logikai ismérveket megfelelteti az ISBD-k, a *Guidelines for Authority and Reference Entries* (GARE), a *Guidelines for Subject Authority and Reference Entries* (GSARE) és az *UNIMARC Manual* egyedi adatelemeinek.

E tanulmány céljaira a *személy*, a *testület*, a *fogalom*, a *tárgy*, az *esemény* és a *hely* entitások csak azokat foglalják magukban, amelyek hagyományosan a bibliográfiai rekord részeiként jelennek meg. További logikai ismérvek, amelyek valamely besorolási rekordban szerepelhetnek, nem tartoznak ide.

4.2 A mű ismérvei

A *műnek* a tanulmányban meghatározott ismérvei a következők:

- a *mű* címe
- a *mű* típusa
- a *mű* keletkezésének ideje
- egyéb megkülönböztető jellemző
- a befejezés szándéka
- a célközönség
- a *mű* környezete, összefüggése
- az előadás eszköze (zenemű esetében)
- számozás (zenemű esetében)
- hangnem (zenemű esetében)
- koordináták (kartográfiai mű esetében)
- napéjegyenlőség (kartográfiai mű esetében)

4.2.1 A mű címe

A *mű* címe szó, kifejezés vagy jelcsoport, amely megnevezi a *művet*. Valamely *műhöz* egy vagy több cím kapcsolódhat. Ha a *mű* különböző (eltérő formájú, nyelvű stb.) címeken jelent meg, a bibliográfiai ügynökség e címek közül általában egyet választ ki „egységesített címként” annak érdekében, hogy a *mű* megnevezése és a rá való hivatkozás következetes legyen. A címváltozatokat, amelyeken a *mű* megjelent, a cím variánsaiként lehet kezelni, vagy néhány esetben párhuzamos egységesített címként. Annak a *műnek* a címe, amely egy nagyobb *mű* része, állhat csupán egy számból vagy más generikus megjelölésből, amely a nagyobb *mű* címének alárendelt része.

4.2.2 A mű típusa

A *mű* típusa az az osztály, amelybe a *mű* tartozik (pl. regény, színmű, vers, esszé, életrajz, szimfónia, versenymű, szonáta, térkép, rajz, festmény, fénykép stb.).

4.2.3 A mű keletkezésének ideje

A *mű* keletkezésének ideje (általában év), a *mű* létrehozásának dátuma. Lehet egyetlen dátum vagy dátumok sorozata. Ha az alkotás időpontját nem lehet megállapítani, a mű keletkezésének dátumát az első kiadáséhoz vagy hozzáférhetővé tételéhez lehet kötni.

4.2.4 Egyéb megkülönböztető jellemző

A megkülönböztető jellemző bármely sajátosság, amely a *művet* egy másik, azonos című *műtől* megkülönbözteti (pl. a származás helye, amelynek alapján egy „*The Adoration of the Shepherds*” címen ismert Coventry-ben keletkezett középkori drámát meg lehet különböztetni az azonos című Chesterben keletkezettől).

4.2.5 A befejezés szándéka

A *mű* befejezésének szándéka arra utal, hogy eltervezték-e a befejezését, vagy az a szándék, hogy határozatlan ideig folytatódik.

4.2.6 A célközönség

A *mű* célközönsége az a használói csoport, amelynek a *művet* szánták, ahogyan a korosztályt (pl. gyermekek, fiatalok, felnőttek stb.), a képzettség szintjét (pl. alapfokú, középfokú stb.), vagy más kategorizálást megjelölték.

4.2.7 A mű környezete, összefüggése

Történelmi, társadalmi, szellemi, művészi vagy más környezet, illetve összefüggés, amelyben a *mű* létrejött (pl. a monarchia 17. századi visszaállítása Angliában, a késő 19. századi esztétikai mozgalom stb.).

4.2.8 Az előadás eszköze (zenemű esetében)

Az előadás eszköze, hangszer, énekhang, és/vagy más médium, amelyre a *mű* előadását eredetileg szánták (pl. zongora, hegedű, zenekar, férfikar stb.).

4.2.9 Számozás (zenemű esetében)

Az a sor(ozat)szám, opusz-szám vagy tematikus műjegyzékszám, amelyen a *mű* szerzője, kiadója vagy egy zenetudós a *művet* megjelölte (pl. a Mozart-művek Ludwig Köchel szerinti számozása, az ún. Köchel-jegyzékszám).

4.2.10 Hangnem (zenemű esetében)

A tonális zenénél a hangnem a hangmagasságok kapcsolata, amely szerint egy központi hanghoz rendeződik, és meghatározza a zenemű hangnemét (pl. D-dúr). A *mű* hangneme az a hangnem, amelyben a *művet* eredetileg alkották.

4.2.11 Koordináták (kartográfiai mű esetében)

A kartográfiai képen vagy tárgyon feltüntetett, a hosszúságot és szélességet jelölő vagy a deklináció sarkait és emelkedését jelző számadatok, fokok, percek, másodpercek, azaz koordináták, amelyek az ábrázolt terület külső határait határozzák meg.

4.2.12 Napéjegyenlőség (kartográfiai mű esetében)

A napéjegyenlőség az az év, amelyet az égi térkép vagy modell meghatározásának pontjaként határoznak meg.

4.3 A kifejezési forma ismérvei

A *kifejezési formának* a tanulmányban meghatározott ismérvei a következők:

- a *kifejezési forma* címe
- a *kifejezési forma* műfaja (formája)
- a *kifejezési forma* keletkezésének ideje
- a *kifejezési forma* nyelve
- egyéb megkülönböztető jellemző
- a *kifejezési forma* bővíthetősége
- a *kifejezési forma* változtathatósága
- a *kifejezési forma* terjedelme
- a tartalom összefoglalása
- a *kifejezési forma* környezete, összefüggése
- a *kifejezési forma* kritikai fogadtatása
- a *kifejezési forma* használatának korlátai
- számozási minta (folytatódó dokumentum esetében)
- a kiadás várható rendszeressége (folytatódó dokumentum esetében)
- a kiadvány várható megjelenési gyakorisága (folytatódó dokumentum esetében)
- a kotta típusa (zenei jelölési rendszer esetében)
- az előadás eszköze (zenei jelölési rendszer esetében vagy hangfelvételnél)

méretarány (kartográfiai kép vagy tárgy esetében)
vetület (kartográfiai kép vagy tárgy esetében)
ábrázolási technika (kartográfiai kép vagy tárgy esetében)
domborzatábrázolás (kartográfiai kép vagy tárgy esetében)
geodéziai, hálózati és függőleges (tengely) méret (kartográfiai kép vagy tárgy esetében)
felvételi technika (távérzékelésű kép esetében)
sajátos jellemző (távérzékelésű képesetében)
technika (grafikus vagy vetített kép esetében)

4.3.1 A kifejezési forma címe

A *kifejezési forma* címe szó, kifejezés vagy jelcsoport, amely megnevezi a kifejezési formát. Valamely *kifejezési formához* egy vagy több cím kapcsolódhat. Annak a *kifejezési formának* a címe, amely egy nagyobb *kifejezési forma* része, állhat csupán egy számból, vagy más generikus megjelölésből, amely a nagyobb *kifejezési forma* címének alárendelt része.

4.3.2 A kifejezési forma műfaja (formája)

A *kifejezési forma* műfaja (formája) az a mód és eszköz, amelynek révén a mű megvalósult (pl. alfanumerikus jelölés, hangjegyes jelölés, beszéd, zene, kartográfiai kép, fénykép, szobor, tánc, pantomim).

4.3.3 A kifejezési forma keletkezési ideje

A *kifejezési forma* keletkezési ideje a *kifejezési forma* létrehozásának dátuma (pl. amikor valamely mű konkrét szövegét leírták, vagy revideálták, valamely dal előadásának időpontja). Lehet egyetlen dátum vagy dátumok sorozata. Ha a *kifejezési forma* létrejöttének időpontját nem lehet megállapítani, a *kifejezési forma* keletkezésének dátumát a kiadás vagy a hozzáférhetővé tétel dátumához lehet kapcsolni.

4.3.4 A kifejezési forma nyelve

A *kifejezési forma* nyelve az a nyelv, amelyen a *művet* kifejezésre juttatták. A *kifejezési forma* több nyelvet is magába foglalhat, ahol a *kifejezési forma* önálló részeinek megvan a saját nyelvük.

4.3.5 Egyéb megkülönböztető jellemző

A megkülönböztető jellemző bármely sajátosság, amely a *kifejezési formát*, ugyanazon *műnek* egy másik *kifejezési formájától* megkülönbözteti (pl. a Biblia

angol nyelvű szövegét a használt nevek alapján különböztették meg, vagy az adott *kifejezési forma* szellemi tartalmához kapcsolódó kiadás- vagy verziójelöléssel, mint amilyen a „2. átdolgozott kiadás”).

4.3.6 A kifejezési forma bővíthetősége

A bővíthetőség azt jelzi, hogy a *kifejezési forma* várhatóan további szellemi vagy művészi tartalommal egészül majd ki (pl. valamely *kifejezési forma*, amelyet egyszer egy részben befejeztek, cikkelyről cikkelyre, témáról témára bővíthető).

4.3.7 A kifejezési forma változtathatósága

A változtathatóság azt jelzi, hogy a *kifejezési forma* szellemi vagy művészi tartalmát várhatóan felül fogják vizsgálni (pl. valamely ideiglenes jelentés vagy tervezet, valamely címjegyzék, amely rendszeres felújításra vár.)

4.3.8 A kifejezési forma terjedelme

A *kifejezési forma* terjedelme a *kifejezési forma* szellemi tartalmának mennyiségi meghatározása (pl. a szövegben lévő szavak száma, a számítógépes program utasításainak száma, a képregényben lévő képek száma). A *művek* hanggal és/vagy mozgással létrejött *kifejezési formájának* terjedelmét időtartammal lehet mérni (pl. játékidő).

4.3.9 A tartalom összefoglalása

Valamely *kifejezési forma* tartalmának kivonata, ismertetése, vázlata stb. vagy a *kifejezési formában* lévő fejezetcímek, dalok, részek jegyzéke.

4.3.10 A kifejezési forma környezete, összefüggése

Történelmi, társadalmi, szellemi, művészi vagy más környezet, illetve összefüggés, amelyben a *kifejezési forma* létrejött (pl. az art deco korszak).

4.3.11 A kifejezési forma kritikai visszhangja

A kritikai visszhang bírálók, kritikusok stb. által megfogalmazott, a *kifejezési forma* fogadtatásával kapcsolatos, elemző jegyzetbe foglalt vélemény (pl. „kritikusan fogadták az ... alkalmazásáért”).

4.3.12 A kifejezési forma használatának korlátai

A használat korlátai a *kifejezési formához* való hozzáférés, illetve annak használatára vonatkozó megszorítások. A használat korlátait alapozhatják a

copyrightra, vagy azon kívül kiterjedhet a törvényben garantált védelem a copyright tulajdonosára.

4.3.13 Számozási minta (folytatódó dokumentumok esetében)

A folytatódó dokumentumként megjelentetett *kifejezési forma* számozási mintája az a séma (kötetek, számok és/vagy dátumok), amellyel a folytatódó dokumentum egyes egységeit valószínűleg megjelölik (pl. kötet ..., szám ...).

4.3.14 A kiadás várható rendszeressége (folytatódó dokumentumok esetében)

A folytatódó dokumentumként megjelentetett *kifejezési forma* várható rendszeressége az egyes részegységek közzétételének feltételezett szabályszerűsége (pl. a közzététel várhatóan rendszeres, vagy rendszertelen).

4.3.15 A kiadvány várható megjelenési gyakorisága (folytatódó dokumentumok esetében)

A folytatódó dokumentumként megjelentetett *kifejezési forma* várható megjelenési gyakorisága az az időköz, amelyben a folytatódó dokumentum egyes részegységeit feltehetően közzéteszik (pl. hetenként, havonként, negyedévenként, évenként).

4.3.16 A kotta típusa (zenei jelölési rendszer esetében)

A kotta típusa az a formátum, amelyet zeneművek lejegyzésére szoktak használni (pl. teljes, szoros vagy sűrített partitúra, szólamkotta).

4.3.17 Az előadás eszköze (zenei jelölési rendszer esetében)

Az előadás eszköze az a hangszer és/vagy énekhang, amely a *zenemű kifejezési formájában*, előadásában szerepel (pl. két zongora, szoprán és alt). A hangszerek és/vagy hangok, amelyek a *mű sajátos kifejezési formájában* szerepelnek (pl. átíratban, elrendezésben vagy egy előadásban), eltérhetnek attól, amelyet a *mű* előadására eredetileg szántak. Vö. 4.2.8 Az előadás eszköze (zenemű esetében).

4.3.18 Méretarány (kartográfiai kép vagy tárgy esetében)

A méretarány a kartográfiai *kifejezési formában* mérhető távolság és a valóságos távolság aránya. A kartográfiai *kifejezési formában* feltüntetett méretarány vonatkozhat vízszintes, függőleges és/vagy szögtávolságokra.

4.3.19 Vetület (kartográfiai kép vagy tárgy esetében)

A vetület a Föld vagy más éggömb felszínének síkbeli ábrázolására használt módszer vagy rendszer (pl. Mercator-féle vetület, azimutális egyenlő távolságú).

4.3.20 Ábrázolási technika (kartográfiai kép vagy tárgy esetében)

Az ábrázolási technika a kartográfiai képnél földrajzi vagy más jellegzetességek bemutatására használt módszer (pl. térhatású, diagramszerű, rajzos).

4.3.21 Domborzatábrázolás (kartográfiai kép vagy tárgy esetében)

A domborzatábrázolás az a technika, amelyet a kartográfiai képen a magasságok, a földfelszín egyenlőtlenségei vagy a vízmélység érzékeltetésére használnak (pl. kontúrok, árnyékolás, vonalkázás, magassági pont, tengermélységi (batimetrikus) árnyalás).

4.3.22 Geodéziai, hálózati és függőleges (tengely) méret (kartográfiai kép vagy tárgy esetében)

A geodéziai, hálózati és magassági mérések magukban foglalják a kartográfiai kép megjelenítéséhez használt szferoidra vonatkozó információt, a leképezésnél használt hálózati vagy referenciarendszert, a vízszintes és magassági adatokat, a szintvonallépcsőkre vonatkozó matematikai adatokat, a mélységmérési intervallumokat stb.

4.3.23 Felvételi technika (távérzékelésű kép esetében)

Felvételi technika az, amelyet a kép megjelenítéséhez használnak, hogy képet kapjanak a távérzékelési technika alkalmazásával (pl. multispektrális fotó, infravörös vonalas letapogatás (szkennelés), SLAR, passzív mikrohullámú megfeleltetése stb.).

4.3.24 Sajátos jellemző (távérzékelésű kép esetében)

A távérzékelési technikával vagy légi felvétellel előállított kép sajátos jellemzője a magasság és a szenzor helyzete, a platform pozíciója, a műhold kategóriája és neve, a spektrumsávok száma, a kép minősége, a felhőborítottság mértéke vagy az alapfelbontás átlagos értéke.

4.3.25 Technika (ábra vagy kivetített kép esetében)

A technika az a módszer, amelyet a képi ábrázolás elkészítésekor használnak (pl. vésés, metszés), vagy amellyel a kivetített képen a mozgást érzékeltetik (pl. animáció, élő felvétel, számítógéppel generált, 3D).

4.4 A megjelenési forma ismérvei

A *megjelenési formának* a tanulmányban meghatározott ismérvei a következők:

- a *megjelenési forma* címe
- szerezőségi közlés
- kiadásjelzés
- a megjelenés/terjesztés helye
- kiadó/terjesztő
- a megjelenés/terjesztés dátuma
- előállító/gyártó
- sorozati közlés
- a hordozó formája
- a hordozó mérete
- a fizikai hordozó
- a felvétel módja
- a hordozó terjedelme
- a *megjelenési forma* azonosítója
- a beszerzés forrása/hozzáférési felhatalmazás
- a hozzáférés feltételei
- a *megjelenési forma* használati korlátai
- betűtípus (nyomtatott könyv esetében)
- betűméret (nyomtatott könyv esetében)
- lapszámozás (fólió) (kézzel nyomtatott könyv esetében)
- ívjelzés (kolláció) (kézzel nyomtatott könyv esetében)
- a kiadás státusa (folytatódó dokumentum esetében)
- számozás (folytatódó dokumentum esetében)
- lejátszási sebesség (hangfelvételek esetében)
- barázdaszélesség (hangfelvételek esetében)
- vágástípus (hangfelvételek esetében)
- a szalag tagolása (hangfelvételek esetében)
- a hang fajtája (hangfelvételek esetében)
- speciális lejátszási karakterisztika (hangfelvételek esetében)
- szín, színes (kép esetében)
- kicsinyítési arány (mikroformátum esetében)
- polaritás (mikroformátum vagy vizuális megjelenítés esetében)
- generáció (mikroformátum vagy vizuális megjelenítés esetében)
- prezentációs formátum (vizuális megjelenítés esetében)
- működési követelmények (elektronikus információforrás esetében)
- fájljellemzők (elektronikus információforrás esetében)
- a hozzáférés módja (távoli hozzáférésű elektronikus információforrás esetében)
- hozzáférési cím (távoli hozzáférésű elektronikus információforrás esetében)

4.4.1 A megjelenési forma címe

A *megjelenési forma* címe szó, kifejezés vagy jelcsoport, amely megnevezi a *megjelenési formát*. Valamely *megjelenési formához* egy vagy több cím kapcsolódhat. A *megjelenési formához* kapcsolódó valamennyi cím magában a *megjelenési formában* szerepel (pl. cím a címdoldalon, a címképernyőn; lehet borítócím, a szennycímdoldalon lévő cím, a címszalagban lévő cím, gerinccím, cím a kolofonban, vége-cím, cím a tartón, a mikrofilmlap fején). Vannak olyan címek, amelyeket a *megjelenési forma* bibliográfiai számbavételének érdekében állapítottak meg (pl. kulscím, kiegészített cím, lefordított cím, pótcím).

4.4.2 Szerzőségi közlés

A szerzőségi közlés a *megjelenési formán* (általában a címmel együtt) feltüntetett közlés, amely egy vagy több személyt vagy csoportot nevez meg, aki(k), amely(ek) az alkotásban vagy a *megjelenési formában* megtestesülő szellemi vagy művészi tartalomért felelős(ek). A közlésben megnevezett személy vagy csoport a *megjelenési formában* megtestesülő mű szellemi vagy művészi tartalmáért lehet közvetlenül felelős (pl. a szerző, zeneszerző), vagy közvetetten felelős (pl. valamely regény szerzője, amelyen a filmforgatókönyv alapul). A szerzőségi közlés tartalmazhatja más személyek vagy csoportok nevét, olyanokét, akik/amelyek a *megjelenési formában* szereplő mű *kifejezési formájáért* felelősek (pl. fordítók, előadók), vagy olyanokét, akik a *megjelenési formában* lévő művek összeállításáért felelősek (pl. szerkesztő, összeállító). A szerzőségi közlés a *megjelenési formában* lévő mű szponzorálásáért vagy kiadásáért felelős szervezetet is megnevezheti. A közlés vonatkozhat valamennyi felelős személy csoport vagy szervezet szerepére vagy funkciójára. A *megjelenési formában* szereplő szerzőségi közlésben meg lehetnek nevezve vagy nincsenek megnevezve azok a személyek vagy testületek, akik/amelyek valójában felelősek a *megjelenési formában* lévő szellemi vagy művészi tartalom létrehozásáért vagy megvalósításáért. Hasonlóképpen, a feltüntetett funkciók rámutathatnak, vagy nem mutatnak rá a szellemi vagy művészi tartalom és a megnevezett személyek és csoportok közötti valódi kapcsolatra.

4.4.3 Kiadásjelzés

A *megjelenési forma* kiadásjelzése a *megjelenési formában* szereplő szó vagy kifejezés, amely általában valamilyen tartalmi vagy formai eltérésre utal az adott *megjelenési forma* és egy vele kapcsolatos, ugyanazon kiadó/terjesztő által előzőleg kiadott *megjelenési forma* között (pl. 2. kiadás, 2.0 verzió), vagy arra, hogy párhuzamosan jelentette meg akár ugyanaz a kiadó/terjesztő, illetve egy másik kiadó/terjesztő (pl. nagybetűs kiadás, angol nyelvű kiadás). A kiadásjelzés a *megjelenési forma* valamennyi példányára vonatkozik, amelyet azonos

mesterpéldány alapján állított elő ugyanazon kiadó/terjesztő vagy kiadók/terjesztők csoportja.

4.4.4 A megjelenés/terjesztés helye

A *megjelenési forma* megjelenésének/terjesztésének helye az a város vagy egyéb település, amelynek neve a *megjelenési formában* a kiadó/terjesztő nevével kapcsolatosan szerepel. A megjelenés helyének neve magában foglalhatja az állam, a tartomány, a körzet és/vagy az ország nevét éppen úgy, mint a községét. A *megjelenési forma* a megjelenés/terjesztés egy vagy több helyéhez kapcsolódhat.

4.4.5 Kiadó/terjesztő

A *megjelenési forma* kiadója/terjesztője az a személy, csoport vagy szervezet, amelyet a *megjelenési formában* a kiadás, terjesztés, kibocsátás, illetve forgalomba hozatal felelőseként neveztek meg. A *megjelenési forma* egy vagy több kiadóhoz vagy terjesztőhöz köthető.

4.4.6 A megjelenés/terjesztés dátuma

A *megjelenési forma* megjelenésének/terjesztésének dátuma általában az az év, amelyben a *megjelenési formát* a nyilvánosság számára kibocsátották. A megjelenés vagy közzététel dátuma lehet egyetlen időpont vagy dátumok sorozata (pl. folytatódó dokumentumok kiadása esetében). Ha nincs olyan dátum, amelyet a megjelenés vagy a közzététel dátumaként jelölnek meg, helyettesítheti azt a copyright, a nyomtatás vagy az előállítás dátuma.

4.4.7 Előállító/Gyártó

A *megjelenési forma* előállítója/gyártója a *megjelenési formán* megnevezett személy, csoport vagy testület, aki/amely a *megjelenési forma* előállításáért, gyártásáért felelős. A *megjelenési forma* egy vagy több előállítóhoz vagy gyártóhoz köthető.

4.4.8 Sorozati közlés

A sorozati közlés a *megjelenési formában* feltüntetett szó, kifejezés vagy jelcsoport, amely a sorozatot nevezi meg, amelyhez a *megjelenési forma* tartozik. A sorozati közlés tartalmazhatja azt a számozási jelölést, amely a *megjelenési formának* a sorozaton belüli sorrendjére vonatkozik. A *megjelenési formában* egy vagy több sorozati és/vagy alsorozati megnevezés lehet.

4.4.9 A hordozó formája

A hordozó formája az a sajátos anyagféleség, amelyhez a *megjelenési forma* fizikai hordozója tartozik (pl. hangkazetta, videolemez, mikrofilm kartridzs, diapozitív). A *megjelenési forma* hordozója több fizikai összetevőből, különböző anyagokból tevődhet össze (pl. diafilm és kísérő füzet, egy filmhez tartozó hangsávot tartalmazó önálló hanglemez).

4.4.10 A hordozó mérete

A hordozó mérete a *megjelenési formát* kitevő fizikai egységek száma (pl. oldalszám, lemezek, tekercsek stb. száma).

4.4.11 A fizikai hordozó

Fizikai hordozó annak az anyagnak a típusa, amelyből a hordozó készült (pl. papír, fa, műanyag, fém). A fizikai hordozó az alapanyagon kívül más anyagot is tartalmazhat, amelyet használtak (pl. olajfestéket használtak a vászonhoz, kémiai emulzió, amelyet a filmalaphoz használtak). Több fizikai összetevőből is előállítható egy *megjelenési forma*, amelynek minden egyes anyaga eltérő lehet.

4.4.12 A felvétel módja

A felvétel módja azokat az anyagi eszközöket jelenti, amelyeket a *megjelenési forma* jelölésmódjára használtak, legyen az hang vagy kép (pl. analóg, akusztikus, elektronikus, digitális, optikai).

4.4.13 A hordozó terjedelme

A hordozó terjedelmi méretei a *megjelenési forma* fizikai összetevőinek és/vagy a tartónak a kiterjedésére vonatkoznak. A méretek vonatkozhatnak a magasságra (pl. 18 cm magas kötet), a szélességre (pl. 8 mm-es film), a hosszúságra és szélességre (pl. 5x5 cm-es dia), a hosszúságra, szélességre és mélységre (pl. 9x30x20 cm-es modell), vagy az átmérőre (pl. 30 cm-es lemez).

4.4.14 A megjelenési forma azonosítója

A *megjelenési forma* azonosítója szám vagy kód, amelyet egyedileg rendelnek hozzá a *megjelenési formához*, hogy azt bármely más *megjelenési formától* megkülönböztessék. A *megjelenési formát* egy vagy több azonosítóval lehet összekapcsolni. A *megjelenési formának* azonosítót lehet kiutalni valamely nemzetközi azonosító- vagy kódrendszerből (pl. ISBN), származhat nemzeti rendszerből (pl. kötelezpéldány-szám), vagy ezektől függetlenül kiutalhatja a *megjelenési formához* a kiadó vagy a terjesztő (pl. kormányzati kiadványszám, zenei kiadói szám, klíringintézeti leltári szám). A *megjelenési formához* azonosítót utalhat ki a bibliográfus, a zenetudós stb. A *megjelenési forma* azonosítójának

lehet számjegy- és szöveges, valamint kódösszetevője, attól függően, hogy mely ügynökségtől vagy egyéntől származik; a lényeg, hogy a *megjelenési formát* egyedivé tegye.

4.4.15 A beszerzés forrása/hozzáférési felhatalmazás

A *megjelenési forma* beszerzési forrása vagy hozzáférési felhatalmazása a *megjelenési formán* lévő kiadó, terjesztő stb. neve, amely arra utal, hogy azt honnan lehetett beszerezni, illetve melyiktől lehetett a hozzáféréshez felhatalmazást kapni. A beszerzés forrása, illetve a hozzáférési felhatalmazás általában tartalmazza a kiadó, terjesztő stb. címét. A *megjelenési forma* egy vagy több beszerzési forrással lehet kapcsolatban.

4.4.16 A hozzáférés feltételei

A hozzáférés feltétele a *megjelenési formában* jelzett (megadott) kikötés (díjszabás), amelynek alapján a terjesztő (a beszerzés forrása/hozzáférési felhatalmazás) a *megjelenési formát* elérhetővé teszi (pl. adott egyesület tagjai számára ingyenes), illetve a *megjelenési forma* ára.

4.4.17 A megjelenési forma használati korlátai

A használat korlátai a *megjelenési formához* való hozzáférés, illetve annak használatára vonatkozó megszorítások. A használat korlátait alapozhatják a copyrightra, vagy azon kívül kiterjedhet a törvényben garantált védelem a copyright tulajdonosára.

4.4.18 Betűtípus (nyomtatott könyv esetében)

A betűtípus az a betűfajta, betűstílus, amelyet a könyv nyomtatására használtak (pl. Baskerville, Times New Roman).

4.4.19 Betűméret (nyomtatott könyv esetében)

A betűméret a nyomtatott könyvben lévő karakterek nagysága (pl. 10 pont).

4.4.20 Lapszámozás (fólió) (kézzel nyomtatott könyv esetében)

A kézzel nyomtatott könyv lapszámozásánál utal arra, hogy az íveket hányszor kell összehajtani ahhoz, hogy lapokat kapjanak az összehordáshoz (pl. a kétszeres hajtogatáskor négyrét, háromszoros hajtogatáskor nyolcadrét).

4.4.21 Ívjelzés (kolláció) (kézzel nyomtatott könyv esetében)

Az ívjelzés mutatja meg, hogy az egy ívre nyomtatott oldalakat milyen sorrendben kell összehordani (pl. négy oldal összehordásához a jelzés A–D).

4.4.22 A kiadás státusa (állapota) (folytatódó dokumentum esetében)

Ha a *megjelenési forma* folytatódó dokumentum, az állapot a kiadás folyamatosságára vonatkozik (azaz arra, hogy jelenleg is kiadják-e vagy megszűnt a kiadása).

4.4.23 Számozás (folytatódó dokumentum esetében)

Ha a *megjelenési formát* folytatódó dokumentumként adták ki, szerepel rajta a kötet/szám stb. megjelölése, és/vagy keltezés. A számozási adatnak lehet sorszám-és/vagy szöveges, illetve dátumrésze (pl. 1. kötet, 1. szám (1971. január)).

4.4.24 Lejátszási sebesség (hangfelvételek esetében)

Lejátszási sebesség a hangfelvételek esetében az a sebesség, amelyen a hordozót működtetni kell annak érdekében, hogy megszólaljon (pl. 33 1/3 percenkénti fordulatszám, 19 cm/másodperc).

4.4.25 Barázdaszélesség (hangfelvételek esetében)

Technika, amely a hüvelykenkénti barázdák számát adja meg a lemezen vagy hengeren (pl. mikrobarázda, azaz, 200 mikrobarázda/hüvelyk).

4.4.26 A vágás módja (hangfelvételek esetében)

Vágási mód, amely megadja a barázdák vágásának irányát a lemezen vagy a hengeren (pl. oldalirányú, függőleges).

4.4.27 A szalag konfigurációja (hangfelvételek esetében)

A szalag konfigurációja, a hangszalag sávjainak száma (pl. 8 sáv, 12 sáv).

4.4.28 A hang fajtája (hangfelvételek esetében)

A hang jellege a felvétel készítésekor használt hangcsatornák számára utal (pl. mono, sztereó, kvadrafon).

4.4.29 Speciális reprodukció (hangfelvétel esetében)

A speciális reprodukcióra jellemző, a felvétel során használt kiegyenlítő rendszer, zajsökkentő rendszer stb. (pl. NAB, DBX, Dolby).

4.4.30 Szín, színesség (kép esetében)

A színesség a szín(ek)re, árnyalat(ok)ra (beleértve a feketét és a fehéret) vonatkozik, amelye(ke)t a kép előállításakor használtak.

4.4.31 Kicsinyítési arány (mikroformátum esetében)

Kicsinyítési arány annak a mértéke, amennyire a szöveget vagy a képet a mikrofilmzés során kicsinyítették (pl. 42x-es). A kicsinyítési arányt meg lehet adni tartományként is (pl. nagyon nagy kicsinyítésre utal a 61x90-es tartomány).

4.4.32 Polaritás (mikroformátum vagy vizuális megjelenítés esetében)

A szín és a hang viszonya a filmen a valóságos színhez és hanghoz képest. Ha a színek és a hangok megfelelnek a valóságnak, a polaritás pozitív. Fordított esetben, a polaritás negatív. Képek esetében a polaritás a *megjelenési formában* keveredhet, ha az több képből áll.

4.4.33 Generáció (mikroformátum vagy vizuális megjelenítés esetében)

A generáció arra utal, hogy a filmen lévő képet hányszor vitték át az egyik hordozóról a másikra (pl. első generációs camera master, második generációs master másolat, harmadik generációs szolgáltatási példány).

4.4.34 A bemutatási formátum (vizuális megjelenítés esetében)

Az a formátum, amelyet a kivetített kép megjelenítéséhez használnak (pl. szélesvásznú, Beta, VHS).

4.4.35 Működési követelmények (elektronikus információforrás esetében)

Az elektronikus információforrás működési követelményei tartalmazzák a hardverkövetelményeket (pl. a számítógép neve, típusa és/vagy száma, a memória nagysága), a szoftverkövetelményeket (pl. az operációs rendszerek neve, programnyelv, támogató szoftver), valamint a megkívánt perifériákat (képernyő, nyomtató, egér stb.).

4.4.36 Fájljellemzők (elektronikus információforrás esetében)

Az elektronikus információforrás fájljellemzői a fájl kódolása során használt szabványokat vagy sémákat írják le (pl. ASCII, SGML), a fizikai jellemzőket (pl. a felvételi sűrűséget, paritást, blokkolást), valamint egyéb jellemzőket, amelyeknek a fájl kezelésekor jelentőségük lehet.

4.4.37 A hozzáférés módja (távoli hozzáférésű elektronikus információforrás esetében)

A hozzáférés módja arra az eszközre vonatkozik, amellyel a távoli hozzáférésű elektronikus információforrást eléri (pl. internet, World Wide Web).

4.4.38 Hozzáférési cím (távoli hozzáférésű elektronikus információforrás esetében)

A hozzáférési cím az az alfanumerikus kód (pl. egységes helymeghatározó – URL), amelyet a távoli hozzáférésű elektronikus információforrás elérésére használnak.

4.5 A példány ismérvei

A *példánynak* a tanulmányban meghatározott ismérvei a következők:

példányazonosító
ujjlennyomat (fingerprint)
a *példány* eredete (provenienciája)
jelölések/ajánlások (dedikációk)
kiállítástörténet
a *példány* állapota
kezelési történet
előírányzott kezelés
a *példány* hozzáférési korlátai

Megjegyzés: A tanulmányban meghatározott ismérvek nem tartalmazzák a *példány* kezelésével kapcsolatos olyan, átmeneti műveleteket, mint a kölcsönzés vagy a feldolgozás.

4.5.1 Példányazonosító

A *példány* azonosítója az a szám van kód, amelyet a *példányhoz* egyedileg rendeltek hozzá azért, hogy azt bármely más *példánytól* megkülönböztessék a gyűjteményben vagy az intézményben (pl. raktári jelzet, beszerzési szám, vonalkód). A számot rendszerint az az intézmény utalja ki, ahol a *példányt* őrzik. A *példányazonosító* része lehet a *példányt* őrző intézményt vagy gyűjteményt

azonosító név vagy kód, valamint adott intézmény speciális gyűjteményének vagy szervezeti egységének a neve vagy kódja (pl. régi könyvek gyűjteménye, fiókkönyvtár).

4.5.2 Ujjlenyomat (fingerprint)

Az ujjlenyomat (fingerprint) a kiadvány szövegéből vett, az egy adott nyomtatású kiadás azonosítására szolgáló betűjelek csoportja. A technikát elsősorban régi könyvek egyedi példányainak megkülönböztetésére használják. Különböző eljárásokat alkalmaznak az ujjlenyomat alkotására (pl. az Institut de Recherche et d'Histoire des Textes in Paris kiadásában megjelent *Fingerprints = Empreintes = Impronte* leírás szerint).

4.5.3 A példány eredete (provenienciája)

A *példány* eredetére (provenienciájára) utaló, az egykori tulajdonos(ok) vagy őrző(k) kézírásos bejegyzése vagy pecsétje.

4.5.4 Jelölések/ajánlások (dedikációk)

A *példányon* lévő jelölések/ajánlások (dedikációk) olyan pecsétek, számozások, jegyzetek stb., amelyekkel a művész, az előállító, a tulajdonos stb. az egyedi *példányt* ellátta.

4.5.5 Kiállítástörténet

A kiállítástörténet a *példányt* bemutató nyilvános kiállítások feljegyzése, beleértve a dátumokat, alkalmakat stb.

4.5.6 Példányállapot

A *példányállapot* valamely *példány* fizikai kondíciójának leírása, különösképpen, ha bármiféle eltérés van a megjelenési formát példázó *példányok* között (pl. hiányzó lapok, táblák.). Az állapot a *példány* fizikai kondícióját más szempontból is megmutathatja (pl. töredezettség, elszíntelenedett kép).

4.5.7 Kezelési történet

A *példány* kezelési története feljegyzés azokról a kezelésekről, amelyeknek a *példányt* alávetették (pl. savtalanítás, restaurálás). A kezelési történet az eljárás részleteit és az alkalmazott kezelés dátumát is tartalmazhatja (pl. a használt kémiai eljárások, technikák).

4.5.8 Előirányzott kezelés

A *példány* előirányzott kezelése terv arra, hogy a *példányt* a jövőben kezelni fogják (pl. vegyszeres mosás). Az előirányzott kezelés részletezheti az eljárást és az alkalmazás időpontját is.

4.5.9 A példányon lévő hozzáférési korlátok

A *példányon* elhelyezett bármiféle, a fizikai hozzáférés korlátozására vonatkozó korlátozás (pl. csak helyben, felügyelet mellett használható).

4.6 A személy ismérvei

A *személynek* a tanulmányban meghatározott ismérvei a következők:

- a *személy* neve
- a *személyre* jellemző dátumok
- a *személynek* adományozott cím(ek)
- a *személy*hez kötődő egyéb megnevezések

4.6.1 A személy neve

A *személy* neve szó, karakter, szavak és/vagy karakterek csoportja, amelyen a *személy* ismert (pl. Donald Horne, A. A. Milne, Petőfi Sándor). A név tartalmazhat olyan elemeket, mint egy vagy több egyéni név (keresztnev), anyai név, atyai név, családnév (vezetéknév), álnév, uralkodói név stb. A *személy* egynél több néven is ismert lehet, vagy ugyanazon névnek több formája is lehet. A bibliográfiai ügynökség e nevek közül általában egyet választ ki egységesített besorolási adatként annak érdekében, hogy a *személy* megnevezése és a rá való hivatkozás következetes legyen. A többi nevet vagy névformát a *személy* névváltozataiként lehet kezelni. Néhány esetben (pl. ha a *személy* egynél több álnéven ír, vagy mind hivatalos minőségben, mind magánszemélyként), a bibliográfiai ügynökség egynél több nevet is választhat a *személy* egységesített besorolási adatául.

4.6.2 A személyre jellemző dátumok

A *személy*hez kapcsolt dátumok tartalmazhatják a személy születésének és/vagy halálkozásának pontos vagy hozzávetőleges dátumát, vagy olyan dátumokat, amelyek arra a korszakra utalnak, amelyben aktív tevékenységi területén a *személyt* ismerték.

4.6.3 A személynek adományozott cím(ek)

A *személynek* adományozott cím lehet szó vagy kifejezés, amely a rangot, a foglalkozást, a nemességet, a méltóságot stb. jelzi (pl. király, festő, gróf, első), vagy valamely, a *személlyel* összekapcsolt megszólító cím (pl. Sir, Mrs.).

4.6.4 A személyhez kötődő egyéb megnevezések

A *személyhez* kötött megnevezés/megjelölés lehet szám, szó vagy rövidítés, amely a családon vagy a dinasztian belüli sorrendet jelöli (pl. III., ifj.), vagy a személyhez kapcsolt állandósult jelző, egyéb szó vagy kifejezés (pl. bátor, udvari tanácsos).

<h2>4.7 A testület ismérvei</h2>

A *testületnek* a tanulmányban meghatározott ismérvei a következők:

- a *testület* neve
- a *testülethez* kapcsolódó szám
- a *testülethez* kapcsolt hely
- a *testülethez* kapcsolt dátum
- a *testülethez* kapcsolt egyéb megjelölés

4.7.1 A testület neve

A *testület* neve szó, kifejezés, karakter és/vagy szavak, vagy karakterek csoportja, amelyen a *testület* ismert (pl. Magyar Tudományos Akadémia, IBM, Séminaire européen sur la recherche en éducation stb.). A *testület* egynél több néven is ismert lehet, vagy ugyanazon névnek lehet egynél több formája is. A bibliográfiai ügynökség e nevek közül általában egyet választ ki egységesített besorolási adatként annak érdekében, hogy a *testület* megnevezése és a rá való hivatkozás következetes legyen. A többi nevet vagy névformát a *testület* névváltozataiként lehet kezelni. Néhány esetben (pl. ha a *testület* fennállása során különböző neveken ismert), a bibliográfiai ügynökség egynél több nevet is megállapíthat a *testület* egységesített besorolási adatául.

4.7.2 A testülethez kapcsolódó szám

A *testülethez* kapcsolódó szám rendezvény, konferencia, kiállítás, vásár stb. számmal való sorrendi megjelölése, amely a kapcsolódó sorozatos rendezvények, konferenciák, kiállítások, vásárok stb. sorrendiségét mutatja, vagy valamely *testület* számmal való megjelölésére szolgál.

4.7.3 A testülethez kapcsolt hely

A *testülethez* kapcsolt hely az a város, település vagy egyéb helység, amelyben a rendezvényt, konferenciát, kiállítást, vásárt stb. tartották, vagy az a hely, amely a *testülettel* másképpen van kapcsolatban (pl. Budapest, Debreceni Egyetem, Oxford University). A helynév magában foglalhatja az állam, a tartomány, a körzet és/vagy az ország nevét éppen úgy, mint a községét.

4.7.4 A testülethez kapcsolt dátum

A *testülethez* kapcsolt dátum az az időpont, vagy didőpontok sora, amikor valamely rendezvényt, konferenciát, kiállítást, vásárt stb. tartottak, vagy az az időpont, amellyel a *testület* másképpen van kapcsolatban (pl. a *testület* beiktatásának dátuma).

4.7.5 A testülethez kapcsolt egyéb megjelölés

A *testülethez* kapcsolt egyéb megjelölés szó, kifejezés vagy rövidítés, amely a *testület* beiktatására vagy jogi státusára utal (pl. Rt., Kft.) vagy más megnevezés, amely a *testületeket*, *személyeket* stb. megkülönbözteti egymástól (pl. cég, zenei együttes).

4.8 A fogalom ismérvei

A *fogalomnak* a tanulmányban meghatározott ismérve a következő:

a *fogalom* megnevezése

4.8.1 A fogalom megnevezése

A *fogalmat* szóval, kifejezéssel vagy karakterek csoportjával nevezik, vagy jelölik meg (pl. közgazdaságtudomány, egzisztencializmus, radioaktivitás). A *fogalmat* egy vagy több kifejezéssel vagy a kifejezés egy vagy több formájával lehet megnevezni. A bibliográfiai ügynökség e kifejezések közül általában egyet választ ki egységesített besorolási adatként annak érdekében, hogy a *fogalom* megnevezése és a rá való hivatkozás következetes legyen. A többi kifejezést vagy kifejezésformát a *fogalom* névváltozataiként lehet kezelni.

4.9 A tárgy ismérvei

A *tárgynak* a tanulmányban meghatározott ismérve a következő:

a *tárgy* megnevezése

4.9.1 A tárgy megnevezése

A *tárgyat* szóval, kifejezéssel vagy karakterek csoportjával nevezik vagy jelölik meg (pl. valamely épület, hajó). A *tárgyat* egy vagy több kifejezéssel vagy a kifejezés egy vagy több formájával lehet megnevezni. A bibliográfiai ügynökség e kifejezések közül általában egyet választ ki egységesített besorolási adatként annak érdekében, hogy a *tárgy* megnevezése és a rá való hivatkozás következetes legyen. A többi kifejezést vagy kifejezésformát a *tárgy* névváltozataiként lehet kezelni.

4.10 Az esemény ismérvei

Az *eseménynek* a tanulmányban meghatározott ismérve a következő:

az *esemény* megnevezése

4.10.1 Az esemény megnevezése

Az *eseményt* szóval, kifejezéssel vagy karakterek csoportjával nevezik, vagy jelölik meg (pl. nándorfehérvári csata, Tour de France). Az *eseményt* egy vagy több kifejezéssel vagy a kifejezés egy vagy több formájával lehet megnevezni. A bibliográfiai ügynökség e kifejezések közül általában egyet választ ki egységesített besorolási adatként annak érdekében, hogy az *esemény* megnevezése és a rá való hivatkozás következetes legyen. A többi kifejezést vagy kifejezésformát az *esemény* névváltozataiként lehet kezelni.

4.11 A hely ismérvei

A *helynek* a tanulmányban meghatározott ismérve a következő:

a hely megnevezése

4.11.1 A hely megnevezése

A *helyet* szóval, kifejezéssel vagy karakterek csoportjával nevezik vagy jelölik meg (pl. Budapest, London, St. Lawrence River). A *helyet* egy vagy több kifejezéssel vagy a kifejezés egy vagy több formájával lehet megnevezni. A bibliográfiai ügynökség e kifejezések közül általában egyet választ ki egységesített besorolási adatként annak érdekében, hogy a *hely* megnevezése és a rá való hivatkozás következetes legyen. A többi kifejezést vagy kifejezésformát a *hely* névváltozataiként lehet kezelni.

5. Kapcsolatok

5.1 Bibliográfiai kapcsolatok a modell összefüggésében

A szellemi vagy művészi entitások létrehozói és kiadói, valamint az entitások közötti kapcsolatok jelölésére különböző kifejezéseket használnak. A kiadványokon és egyéb anyagokon gyakran jelennek meg a „kiadás” és a „verzió” kifejezések, valamint olyan közlések, mint „alapján ...” vagy „...fordítása”. Ezek a kifejezések vagy közlések sok esetben jelzik a katalogizálónak, hogy a bibliográfiai rekordban a kapcsolatot ki kell fejezni. Gondot jelent azonban, ha a bibliográfiai kapcsolatok elemzése során ezeket a szokás szerint használt kifejezéseket tekintjük kiindulópontnak, mivel nincs világos meghatározásuk, és alkalmazásuk sem egységes. A tanulmányban a kapcsolatokat a modell számára meghatározott entitások kontextusában vizsgáljuk, azaz különösképpen azokat a kapcsolatokat elemezzük, amelyek egy *mű* és egy másik, az egyik *kifejezési forma* és egy másik, egy *megjelenési forma* és egy *példány* stb. között vannak.

A modell kontextusában a kapcsolatok az egyik entitás és a másik közötti kapcsolat leírásának közvetítő eszközei, ezek a használó „navigációs” segédeszközei a bibliográfiában, a katalógusban vagy a bibliográfiai adatbázisban megtestesülő univerzumban. A használó a keresőkérdésének megszerkesztésére általában az entitás egy vagy több ismervét használja, és az ismerv az, amelyen keresztül megtalálja a keresett entitást. A bibliográfiai rekordban tükrözött kapcsolatokra vonatkozó többletinformációk segítik a használót, hogy a megtalált entitás és az azzal kapcsolatban lévő entitások közötti összefüggéseket felismerje.

A bibliográfiai rekordban a kapcsolatokat többféleképpen lehet tükrözni. Néhány kapcsolatot, főként azokat, amelyek a 3. fejezet entitás–kapcsolat ábráiban (3.1–3.3) szerepelnek az egyik entitás ismérveinek egy vonatkozó entitás ismérveivel való egyszerű összekapcsolásával tükröződnek egyetlen rekordban. Például egy rekord általában összekapcsolja egy bizonyos *megjelenési formának* az ismérveit annak a *kifejezési formának* az ismérveivel, amely a *megjelenési formában* testesül meg, és azokkal az ismérvekkkel, amelyekeken keresztül a *mű kifejezési formája* megvalósult. A kapcsolatok gyakran értelemszerűen (implicit módon) is megmutatkoznak, egy kapcsolódó entitás besorolási adatának a rekordhoz kapcsolásával. A *mű* kapcsolata a *személlyel* vagy a *testülettel* például, általában értelemszerűen megmutatkozik, amikor a rekord besorolási adataként annak a *személynek* vagy *testületnek* a nevét fűzik hozzá, aki, amely a műért felelős. Előfordul, hogy valamely entitás és más entitások közötti kapcsolatok rétegződve tükröződnek (pl. többlépcsős rekordokban, amelyek az összefoglaló entitást és annak önálló részentitásait írják le). A kapcsolatokat gyakran teszik nyilvánvalóvá megjegyzéssel vagy hasonló eszközzel, amely arra utal, hogy a rekordban leírt entitás és más entitás között kapcsolat van, sőt a kapcsolat természetét is leírják (pl. „Az 1891-es angol nyelvű kiadás fordítása”).

Fontos arra gondolni, hogy e tanulmány céljaira egy kapcsolat csak akkor működik, ha azt minden egyes entitás kapcsolati oldalán világosan meghatározzák. Például, egy olyan állítás, mint „Henrik Ibsen egy színműve alapján” nem fejez ki hatásosan mű–mű közötti kapcsolatot, míg a „Henrik Ibsen *Szellemek* c. színműve alapján” igen.

Azt is fontos megjegyezni, hogy az entitás–kapcsolat modellen belül a kapcsolatok leírhatók akár azon a szinten, amelyen éppen működnek, akár sokkal általánosabb szinten, ha a pontos kapcsolatot nem lehet könnyen meghatározni. A konkordancia Joyce *Finnegans Wake*-jének esetében a valóságban egy bizonyos szöveg (azaz *kifejezési forma*) egy bizonyos megtestesülésén (azaz *megjelenési formán*) kell majd alapulnia; ez azonban nem lehetséges, ha az alapszöveg pontos kiadása ismeretlen, a kapcsolat megállapításához a szövegmegfeleltetésnek egy bizonyos *kifejezési formán* és/vagy *megjelenési formán* kell alapulnia. Ebben az esetben lehetőség van arra, hogy a megfeleltetési kapcsolatot a *Finnegans Wake*-kel, mint művel állapítsuk meg. A modell bizonyos fajta kapcsolatok esetében választási lehetőséget kínál arra, hogy azt a két szint közül az egyiket fejezzük ki.

A következő bekezdések a modellben használt kapcsolatokat és működésüket írják le.

Az 5.2–5.2.3 bekezdések azokat az entitástípusok közötti logikai kapcsolatokat írják le, amelyek a 3. fejezet magas szintű entitás–kapcsolat ábráin (3.1–3.3) szerepelnek. Az entitás–kapcsolat ábrákon a kapcsolatok egyszerűen azt mutatják, hogy általánosított szinten hogyan kapcsolódnak egymáshoz az entitások (azaz, hogyan kapcsolódnak a *művek* a *kifejezési formákhoz*, hogyan vannak összekapcsolva *személyekkel* és *testületekkel*, *fogalmakkal*, *tárgyakkal*, *eseményekkel* stb.; hogyan kapcsolódnak a *kifejezési formák* a *megjelenési formákhoz*, és azok hogyan vannak összekapcsolva *személyekkel* és *testületekkel* stb.). Specifikusabb szinten, ugyanezeket a kapcsolatokat használják a *műnek* és az adott *kifejezési formának* – amelyben az megvalósul – az összekapcsolására, és így tovább, adott *kifejezési formának* a *megjelenési formával* – amelyben az megtestesül –, stb.

Az 5.3–5.3.6.1 bekezdések a kapcsolatoknak egy másik csoportját írják le, azokat, amelyek a négy elsődleges entitáshoz (*mű*, *kifejezési forma*, *megjelenési forma* és *példány*) kötődnek, és sajátosabban működnek az entitások kijelölt esetei között (pl. egy *mű* és egy másik között, ugyanazon *mű* két *kifejezési formája* között, adott *mű* egy *kifejezési formája* és egy másik *mű* *kifejezési formája* között stb.)

5.2 A magas szintű ábrákon szereplő kapcsolatok

A 3. fejezetben a 3.1–3.3 entitás–kapcsolat ábrák az entitások közötti logikai kapcsolatokat az általánosítás legmagasabb szintjén mutatják meg a modellben. Az ábrákon szereplő kapcsolatok egyszerűen arra utalnak, hogy a modell különböző típusú entitásai logikai szinten kapcsolódnak egymáshoz (azaz, hogyan kapcsolódnak a *művek* a *kifejezési formákkal*, hogyan kapcsolódnak *személyekkel*

és *testületekkel* stb.). A „megvalósulása” feliratú vonal például, amely összeköti a *művet a kifejezési formával*, általános kifejezéssel arra utal, hogy a *mű* a *kifejezési formában* valósul meg.

Amint az a 3. fejezet 3.1.1–3.1.3 bekezdéseiben szerepel, a modellben az entitások három csoportba tartoznak. Az első csoport szellemi vagy művészi törekvések termékeit foglalja magába; ezek: *mű*, *kifejezési forma*, *megjelenési forma* és *példány*. A második csoportba azok az entitások tartoznak, amelyek felelősek a szellemi vagy művészi tartalom előállításáért, terjesztéséért, illetve megőrzéséért; ezek: *személyek* és *testületek*. A harmadik az entitások kiegészítő csoportja, amely az entitások első, illetve második csoportjában szereplő entitásokkal együtt a *mű* tárgya lehet: *fogalom*, *tárgy*, *esemény* és *hely*.

5.2.1 A mű, a kifejezési forma, a megjelenési forma és a példány közötti kapcsolatok

A 3.1 ábrán feltüntetett kapcsolatok, amelyek a *művet a kifejezési formával*, a *kifejezési formát a megjelenési formával* és a *megjelenési formát a példánnyal* kötik össze, az entitás–kapcsolat modell szerkezetének középpontjában vannak. A három elsődleges kapcsolat mindegyike (azaz, a „megvalósulása” kapcsolat összeköti a *művet a kifejezési formával*, a „megtetesülése” a *kifejezési formát a megjelenési formával*, és a „szemléltetése” kapcsolat a *megjelenési formát a példánnyal*) egyedi, és a modellben az entitásnak csak a hozzá tartozó párja között működik. Valójában mindhárom esetben az összeköttetésben tükrözött kapcsolatok nélkülözhetetlenek a kapcsolatban szereplő entitások meghatározásához.

A kapcsolatok közül az első azt mutatja, hogy egy *mű* egy „*kifejezési formában*” valósul meg. Ellenkező irányból nézve a kapcsolat azt mutatja, hogy egy *kifejezési forma* egy *mű* „megvalósulása”, ahogyan a *kifejezési formát* mint entitást meghatározták („*valamely mű szellemi vagy művészi megvalósítása ...*”). *Mű* és *kifejezési forma* közti logikai kapcsolat, ahogyan a modellben azt az összekötés mutatja, egyszerre szolgál az egyedi *kifejezési formában* megvalósított *mű* azonosítására és a *mű* valamennyi kifejezési formájának a *művel* való összekapcsolására. Megfordítva, valamely *mű* és annak különböző *kifejezési formái* közötti kapcsolat révén burkolt „testvéri” kapcsolat jön létre a *mű* különböző *kifejezési formái* között is.

Példa

- m_1 Charles Dickens: *A Christmas carol*
 - k_1 a szerző eredeti angol szövege
 - k_2 V. A. Venkatachari tamil nyelvű fordítása
 -

Ehhez hasonlóan a *kifejezési formát* a *megjelenési formával* összekötő kapcsolat jelzi, hogy egy *kifejezési forma* egy *megjelenési formában* „testesül meg”, illetve megfordítva, hogy egy *megjelenési forma* egy *kifejezési formának* a megtestesülése; ezt tartalmazza a *megjelenési forma* meghatározása („a *kifejezési forma* fizikai megtestesülése ...”). Ebben az esetben a logikai kapcsolaton alapul az egyedi *megjelenési formában* megtestesülő *mű kifejezési formájának* azonosítása, valamint a kapcsolat szolgál arra, hogy ugyanazon *kifejezési forma* valamennyi *megjelenési formája* vissza legyen csatolva ehhez a *kifejezési formához*. Megfordítva, egy *kifejezési forma* és ennek a *kifejezési formának* a különböző *megjelenési formái* közötti kapcsolat szolgál arra, hogy burkolt „testvéri” kapcsolat jöjjön létre egy *kifejezési forma* különböző *megjelenési formái* között.

Példa

- m_1 J. S. Bach *Goldberg variations*-ja
 - k_1 az 1981-ben Glen Goulddal felvett előadás
 - mf_1 a CBS Records 33 1/3-os lemezen kiadott 1982-es felvétel
 - mf_2 a Sony által kompakt lemezen 1993-ban újból kiadott felvétel
 -

Ugyanezek érvényesek a „szemléltetése” kapcsolatra, amely a *megjelenési formát* a *példánnyal* köti össze. Megintcsak ez az egyedi kapcsolat az, amely a *példány* meghatározásához elengedhetetlen („egy *megjelenési forma* egyetlen *példánya*”). A logikai kapcsolaton alapul a *megjelenési forma* azonosítása egyedi *példány* szemléltetésén keresztül, valamint a kapcsolat szolgál arra, hogy ugyanazon *megjelenési forma* össze legyen kötve valamennyi darabjával (azaz a *példányokkal*). Megfordítva, egy *megjelenési forma*, és ezt a *megjelenési formát* szemléltető különböző *példányok* közötti kapcsolat arra is szolgál, hogy burkolt „testvéri” kapcsolat jöjjön létre egy *megjelenési forma* különböző darabjai (azaz *példányai*) között.

Példa

- m_1 *Lost treasures of the world*
 - k_1 interaktív elektronikus információforrás, (eredeti)
 - mf_1 a Follgard CD-Visions kiadásában 1994-ben megjelent elektronikus optikai lemez
 - p_1 a Calgary Public Library állományában lévő első példány
 - p_2 a Calgary Public Library állományában lévő második példány

Meg kell jegyezni, hogy bár a *mű*, *kifejezési forma*, *megjelenési forma* és *példány* közötti kapcsolatok az entitás–kapcsolat ábrán felosztva vannak feltüntetve, logikailag folyamatos láncként működnek. Vagyis, hogy a kapcsolat a *műtől* a

kifejezési formához átvezet a *kifejezési formától* a *megjelenési formához* való kapcsolathoz, és azután mindkét kapcsolat átvezet a *megjelenési formától* a *példányhoz* való kapcsolathoz. Így, ha a *kifejezési forma* és az azt megtestesítő *megjelenési forma* között kapcsolatot hozunk létre, a *megjelenési forma* logikusan kapcsolódik a *műhöz*, amely a *kifejezési formában* valósul meg, mivel a *kifejezési formát* összekapcsoltuk azzal a *művel*, amit az megvalósít.

5.2.2 Kapcsolatok személyek és testületek között

A második csoport entitásait (*személy* és *testület*) négy kapcsolattípus köti össze az első csoportban lévőkkel: a „létrehozó” kapcsolat, amely *személlyel* és *testülettel* köti össze a *művet*, a „megvalósító” kapcsolat, amely ugyanezt a két entitást köti össze a *kifejezési formával*; az „előállító” kapcsolat összeköti ezeket a *megjelenési formával*; végül a „tulajdonos” kapcsolat köti össze őket a *példánnyal*.

A „létrehozó” kapcsolat a *művet* ahhoz a *személyhez* kötheti, aki a *mű* szellemi vagy művészi tartalmáért felelős; de ahhoz a *testülethez* is, amely a *műért* felelős. A *mű* és a vele kapcsolatos *személy* vagy *testület* közötti logikai kapcsolat szolgál az egyedi műért felelős *személy* vagy *testület* azonosítására, valamint ez teszi lehetővé, hogy egy bizonyos *személy* vagy *testület* által létrehozott valamennyi *mű* össze legyen kapcsolva azzal a bizonyos *személlyel* vagy *testülettel*.

Példa

- sz₁ Edmund Spenser
 - m₁ *The shepheardes calender*
 - m₂ *The faerie queen*
 - m₃ *Astrophel*
 -

A „megvalósító” kapcsolat egy *kifejezési formát* ahhoz a *személyhez* vagy *testülethez* köthet, aki, amely a *mű* megvalósításáért felelős. Funkciójában ez hasonló a „létrehozó” kapcsolathoz, de a kapcsolat természetében egyféle különbözőséget mutat, ami megfelel annak a különbségnek, ami a *mű* és a *kifejezési forma* mint entitások között van. A *mű* szellemi vagy művészi tartalmáért felelős *személy* vagy *testület* a *mű* koncepciójáért mint elvont entitásért felelős; a *mű kifejezési formájáért* felelős *személy* vagy *testület* a *kifejezési formának* a szellemi vagy művészi megvalósításában vagy végrehajtásában a *kifejezési forma* sajátosságaiért felelős. Egy *kifejezési forma* és a vele kapcsolatos *személy* vagy *testület* közötti logikai kapcsolat alapul szolgál az egyedi *kifejezési formáért* felelős *személy* vagy *testület* azonosításához, valamint ez teszi lehetővé, hogy egy bizonyos *személy* vagy *testület* által megvalósított valamennyi *kifejezési forma* össze legyen kapcsolva azzal a bizonyos *személlyel* vagy *testülettel*.

Példa

- t₁ The Tallis Scholars
 - k₁ Allegri *Miserere*-jének 1980-as előadása
 - k₂ Josquin *Missa pange lingua*-jának 1986-os előadása
 - k₃ Lassus *Missa osculetur me*-jének 1989-es előadása
 -

Az „előállító” kapcsolat egy *megjelenési formát* ahhoz a *személyhez* vagy *testülethez* köthet, aki, amely a *megjelenési forma* kiadásáért, terjesztéséért, gyártásáért vagy előállításáért felelős. Egy *megjelenési forma* és a vele kapcsolatos *személy* vagy *testület* közötti logikai kapcsolat alapul szolgál egy *megjelenési formáért* felelős *személy* vagy *testület* azonosításához, valamint ez teszi lehetővé, hogy egy *személy* vagy *testület* által előállított vagy terjesztett valamennyi *megjelenési forma* össze legyen kapcsolva azzal a bizonyos *személlyel* vagy *testülettel*.

Példa

- t₁ Coach House Press
 - mf₁ Wayn Clifford *Man in a window*-jának megjelentetése a Coach House Press 1965-ös kiadásában
 - mf₂ Joe Rosenblatt *The LSD Leacock*-jának megjelentetése a Coach House Press 1966-os kiadásában
 - mf₃ Henry Beissel *New wings for Icarus*-ának megjelentetése a Coach House Press 1966-os kiadásában

A „tulajdonos” kapcsolat egy *példányt* ahhoz a *személyhez* vagy *testülethez* köthet, aki, amely a *példány* tulajdonosa vagy őrzője. Egy *példány* és a vele kapcsolatos *személy* vagy *testület* közötti logikai kapcsolat alapul szolgál egy *példány* tulajdonosának vagy őrzőjének, *személynek* vagy *testületnek* az azonosításához, valamint ez teszi lehetővé, hogy egy *személy* vagy *testület* által birtokolt vagy őrzött valamennyi *példány* össze legyen kapcsolva azzal a bizonyos *személlyel* vagy *testülettel*.

Példa

- t₁ Princeton University Library
 - pl₁ D. G. Rosetti "Penkill Proofs" c. költeményének egy 1869 augusztusában nyomtatott példánya a szerző kézírásos bejegyzésével
 - pl₂ D. G. Rosetti "A Proofs" c. költeményének egy 1869 szeptemberében nyomtatott példánya a szerző kézírásos bejegyzésével
 -

5.2.3 Tárgy–kapcsolatok

A *mű* entitáshoz mind a három csoportban lévő entitások tárgy–kapcsolattal kapcsolódnak.

A „tárgya lehet” kapcsolat azt mutatja, hogy a modell entitásai, beleértve magát a *művet*, tárgyai lehetnek a *műnek*. Más szavakkal kifejezve, a kapcsolat jelzi, hogy a *mű* szólhat *fogalomról*, *tárgyról*, *eseményről* vagy *helyről*, szólhat *személyről* vagy *testületről*, *kifejezési formáról*, *megjelenési formáról* vagy egy *példányról*, de egy másik *műről* is. Egy *mű* és a vele kapcsolatos *tárgy* entitás közötti logikai kapcsolat alapul szolgál egy egyedi *mű* tárgyának azonosításához, valamint ez teszi lehetővé, hogy egy adott tárggyal kapcsolatos valamennyi releváns *mű* össze legyen kapcsolva ezzel a tárggyal.

Példa

- f₁ romantizmus
 - m₁ Morse Peckham *Beyond the Tragic Vision*-je
 - m₂ *Romanticism reconsidered*, szerkesztette Northrop Frye
 -

5.3 Az első csoport entitásai közötti egyéb kapcsolatok

Az 5.1–5.11 táblázatok azokat az első csoportban lévő entitások közötti egyéb kapcsolatokat sorolják fel, amelyek a 3.1 ábrában megadott magas szintű entitás–kapcsolatok között nem szerepeltek. Ezek azokat a főbb kapcsolattípusokat nevezik meg – a teljesség igénye nélkül –, amelyek az azonos entitástípusok vagy az eltérő entitástípusok esetében működnek, és magukba foglalják azoknak a speciális entitásfajtáknak a példáit, amelyek a kapcsolat minden egyes típusában jellemzően jelen vannak. A kapcsolatok leírásának segítése érdekében a speciális logikai kapcsolattípusok a típus neve szerinti csoportosításban szerepelnek. A tanulmány elsődleges célja azonban nem az, hogy a kapcsolattípusokat magasabb szintű csoportosításban adja meg, hanem inkább a bibliográfiai kapcsolatok természetének leírása, a használatos kifejezésekre és kategóriákra lebontva, és a

kapcsolatok működésének bemutatása a környezetben, valamint a négy elsődleges entitás (azaz *mű*, *kifejezési forma*, *megjelenési forma* és *példány*) összefüggésének bemutatása a modellben.

A következő táblázatok baloldali oszlopában a különböző kapcsolattípusok szerepelnek, amelyek a jobboldali oszlopok fejlécében feltüntetett entitástípusok között működnek (ez esetben *megjelenési forma*–*megjelenési forma* között). Minden egyes kapcsolattípushoz kapcsolatmegnevezés-pár tartozik, olyan megfogalmazásban, ahogy egy entitás–kapcsolat ábrában lenne feltüntetve. A párosban az első megnevezés a kapcsolatot jelzi, mintha azt az első entitásból a másodikra vonatkoztatnánk; a második jelzi a fordított kapcsolatot, mintha azt a másodikból vonatkoztatnánk az elsőre. A jobboldali oszlop azokra az entításokra sorol fel példákat, amelyek minden egyes kapcsolattípusban jellemzően a második entitás pozícióját foglalják el.

Megjelenési forma – megjelenési forma kapcsolat

Kapcsolattípus	Megjelenési forma
másolat van másolata → ← valaminek a másolata	másolat mikromásolat makromásolat reprint foto-ofszet reprint fakszimile

Amint a fenti tábla illusztrálja a „másolat” címkével ellátott kapcsolattípus alatt az első megnevezés (van másolata →) úgy mutatja meg a kapcsolatot, mintha az a kapcsolatban az első *megjelenési formából* következne a kapcsolatban a második *megjelenési formára*. Ebben az esetben a második *megjelenési forma* jellemzően a jobboldali oszlopban lévő entitásfajták (mikromásolat, reprint, fakszimile stb.) valamelyike lenne. A fordított kapcsolat megnevezése (← valaminek a másolata) úgy mutatja meg a kapcsolatot, mintha az a második *megjelenési formából* (azaz, a mikromásolatból, a reprintből, a fakszimiléből stb.) lenne levonható az első *megjelenési formára* (azaz, arra a megjelenési formára, amelyet lemásoltak). A példákban (amelyek egy *mű*, egy *kifejezési forma*, egy *megjelenési forma* és egy *példány* burkolt kapcsolatára mutatnak rá) használt jelölési mód magyarázatként a fenti táblázatban lévő példát a következőképpen is illusztráljuk:

- mf₁ [az első *megjelenési forma*]
van másolata →
← valaminek a másolata
- mf₂ [a második *megjelenési forma*]

Néhány táblázatban a példáknak csak egy oszlopa van; másokban az entítások két kategóriában szerepelnek (pl. alárendeltek és önállóak), és a példáknak két

oszlopa van. Ennek a felosztásnak és a kategóriák megkülönböztetésének a magyarázata a következő bekezdésekben szerepel.

5.3.1 Mű – mű kapcsolatok

Az 5.1 táblázat mutatja a különféle *mű* – *mű* kapcsolatokat.

5.1 táblázat Mű – mű kapcsolatok

Kapcsolattípus	Hivatkozási mű	Őnálló mű
folytatás van folytatása → ← valaminek a folytatása	utóbb	utóbbi mű következő mű
melléklet van melléklete → → valaminek a melléklete	mutató szómutató oktatói útmutató magyarázat melléklet függelék	melléklet függelék
kísérő van kísérő anyaga → → valaminek a kísérő anyaga	kadencia librettó koreográfia befejezetlen mű befejezése	kísérőzene szöveg megzenésítése függelék
összefoglalás van összefoglalása → → valaminek az összefoglalása		kivonat összefoglalás
átdolgozás van átdolgozása → → valaminek az átdolgozása		átdolgozás parafrázis szabad fordítás variáció (zenei) hangszerelés (zenei) fantázia (zenei)
átültetés van átültetése → → valaminek az átültetése		színpadra alkalmazás megregényesítés verses forma megfilmesítés

utánzás van utánzata → → valaminek az utánzata		paródia utánzat átköltés, parodisztikus átírás
--	--	---

A *mű* – *mű* kapcsolat alapfeltevése, hogy két különböző *mű* létét állapították meg; azaz, úgy ítélték meg, hogy az egyik *mű* szellemi vagy művészi tartalma eléggé eltér a másiktól ahhoz, hogy az önálló *mű* legyen.

Az 5.1 táblázatban feltüntetett *mű* – *mű* kapcsolatok között két kategória van: azok, amelyeknek lényegéből következik, hogy egy *mű* hivatkozási, és azok, amelyekből az következik, hogy önálló *mű*vek. Egy hivatkozási mű olyan szorosan kapcsolódik a másik *mű*höz, hogy annak környezetén kívül csekély értéke van, a másik *mű*vel függ össze. Egy önálló mű nem igényel hivatkozást a kapcsolatban a másik *mű*re csak azért, hogy, használható vagy érthető legyen.

Az 5.1. táblázat középső oszlopában a „hivatkozási mű” címke alatti különféle *mű*vek azt mutatják, hogy kevés hasznuk vagy jelentésük van a kapcsolatban lévő másik *mű*re való hivatkozás nélkül. Ebbe a kategóriába tartoznak a folytatások, amelyek azért függenek az előző *mű*től, hogy érthetők legyenek; ide tartoznak egy *mű* indexei és szómutatói, a kadenciák stb.

Példák

- m_1 Homérosz *Iliásza*
van szómutatója →
← szómutató valamihez
- m_2 G. L. Prendergast: *A complete concordance to the Iliad of Homer*

Az 5.1. táblázat jobboldali oszlopában az „önálló mű” címke alatti különféle *mű*vek azt mutatják, hogy van kapcsolatuk egy másik *mű*vel, de a másik *mű*re való hivatkozás nélkül is használhatók és érthetők. Ebbe a kategóriába tartoznak az önálló folytatások és mellékletek éppen úgy, mint az átdolgozások, színpadra alkalmazások, paródiák stb.

Példák

- m_1 W. A. Mozart *Don Giovanni*-ja
van átdolgozása →
← valaminek az átdolgozása
- m_2 Joseph Losey *Don Giovanni* c. filmje
- m_1 Wales Térképészeti Szolgálatának térképe
van átdolgozása →
← valaminek az átdolgozása
- m_2 Wales közigazgatási területeinek térképe

A kapcsolatok három típusára átfogóan érvényes a hivatkozási és az önálló kategória, ezek: a folytatás, a melléklet és a kiegészítés. A folytatás típusú kapcsolat az egyik *mű* tartalmából a másik *mű* tartalmába való egyféle lineáris előrehaladást tételez fel. Bizonyos esetekben a folytatás *mű* tartalma szorosan kötődhet az előzmény *mű*éhez, amely ilyenkor hivatkozási *művé* válik. Máskor, mint például egy lazán összetartozó trilógia részeinél, a folytatás önálló lesz. Példák az önálló *művekre*, amelyek a folytatás kapcsolattípusba tartoznak, a folytatódó dokumentumok (időszaki kiadványok) is, amelyek az előzménnyel történt összeolvadás vagy kiválás eredményei. Ezek önmagukban is megállnak, és nem igényelnek hivatkozást az előzményre.

Példa

- m_1 *The British journal of social and clinical psychology*
részben folytatása →
← részben folytatja
- m_2 *The British journal of social psychology*

A melléklet típusú kapcsolat olyan a *művekre* vonatkozik, amelyeket más *művel* együtt kívánnak használni. Ilyenek például: mutatók (indexek), konkordanciák (szókincs-gyűjtemények), oktatói útmutatók, magyarázatos szójegyzékek (glosszárriumok); az elektronikus információforrások kezelési útmutatói olyan szorosan összetartoznak a vonatkozó *mű* tartalmával, hogy e nélkül a másik *mű* nélkül nem használhatók. Ezek határozottan hivatkozási *művek*. A mellékletek és a függelékek gyakran tartoznak a hivatkozási kategóriába, ha viszont a vonatkozó *mű* nélkül is használhatók, az önálló *mű* kategóriában tartoznak.

Példa

- m_1 *Annual report of the Librarian of Congress*
van melléklete →
← melléklet valamihez
- m_2 a The Library of Congress *Quarterly journal of current acquisitions*-ja

A harmadik kapcsolattípus, a kísérő, olyan *műveket* foglal magába, amelyeket a vonatkozó *művel* kívánnak összekapcsolni, vagy abba szándékoznak belehelyezni. Más kifejezéssel, ezeket valamilyen módon a másik *műbe* kívánják integrálni, de eredetileg nem voltak az elsődleges *mű* részei. A folytatásokhoz és a mellékletekhez hasonlóan, néhány kísérő anyag önmagában is használható vagy érthető, a másik *műre* való hivatkozás nélkül (ezek tehát önálló *művek*), a többiek megértéséhez viszont szükség van a másik *műre* (ezek tehát hivatkozási *művek*).

Példa

- m_1 William Plomer *Curlew River*-je
van kísézőzenéje →
← kísézőzenéje a ...
- m_2 Benjamin Britten kísézőzenéje a *Curlew River*-hez

Az önálló *művek* csoportjába tartozik még négy kapcsolattípus: az összefoglalás, az átdolgozás, az átültetés és az utánzás. Az ezekbe a csoportokba tartozó *művek* mindegyike egy eredeti *mű* megváltoztatásával jön létre, ami elégséges mértékű ahhoz, hogy ezek új *művekként* legyenek számon tartva, nem csupán egy *mű* másik *kifejezési formájaként*. Bármely *mű*, amely e négy csoport egyikébe tartozik, a meghatározás természetéből adódóan önálló.

Példák

- m_1 Karl Rosenkrantz *Paedagogik als System*-je
van parafrázisa →
← parafrázisa a ...
- m_2 Anna C. Brackett's *The science of education*

- m_1 Charles Dickens *Pickwick papers*-e
van színpadra alkalmazása →
← színpadra alkalmazása a ...
- m_2 W. T. Moncrieff's *Sam Weller*-e

A hivatkozási *művek* és az önálló *művek* kategóriája közötti megkülönböztetés jelentősége világosság válik, ha a kapcsolatok azok relatív fontosságának értékelésével tükröződnek a bibliográfiai rekordban. A *mű* – *mű* kapcsolatok relatív hasznosságáról szólva az lenne a legfontosabb, hogy információt nyújtsunk a hivatkozási folytatás, melléklet vagy kíséző anyag és a hozzájuk tartozó *mű* közötti kapcsolatáról, mivel a folytatás, melléklet vagy kíséző anyag használhatósága nagymértékben a másik *mű* tartalmától függ. Míg egy önálló *mű* esetében az előzmény *mű* megállapítása hasznos ugyan, de nem lesz nélkülözhetetlen a folytatás, melléklet vagy kíséző anyag megértéséhez. Ugyanez érvényes az összefoglalásokra, átdolgozásokra, átültetésekre és utánzatokra. Következésképpen, az önálló *művek* kapcsolatának kifejezése a bibliográfiai rekordban kevésbé fontos.

A fenti példákból nyilvánvalónak kell lennie, hogy a kiadók által használt kifejezések gyakran nem elégségesek annak megállapításához, hogy vajon a *művet* hivatkozási *műnek* vagy önállóan tekintjük. A folytatásokként, mellékletekként vagy függelékeként jellemzett *művek* bármely kategóriába tartozhatnak. A katalogizálónak kell megítélnie, vajon a *művet* csak a hozzá tartozó *műre* való hivatkozással lehet használni, vagy használható és érthető-e attól függetlenül.

5.3.1.1 Egész/rész kapcsolatok a mű szintjén

Az 5.2 táblázat mutatja az egész/rész kapcsolatokat a mű szintjén.

5.2 táblázat Egész/rész mű – mű kapcsolatok

Kapcsolattípus	Alárendelt rész	Független rész
Egész/rész van része → ← valaminek a része	fejezet, bekezdés, rész stb. folytatódó dokumentum kötete/száma többrészes mű intellektuális része szöveg illusztrációja film zenei aláfestése	sorozatban lévő monográfia folyóiratcikk többrészes mű intellektuális része

Az egész/rész kapcsolaton belül két kategória van: az alárendelt részeket magukba foglalók és azok, amelyekben önálló részek vannak. Az alárendelt részek a *műnek* olyan összetevői, amelyeket a nagyobb *mű* környezetében való használatra szántak; az ilyen alárendelt rész a nagyobb *mű* szövegösszefüggésében kapja meg leginkább a jelentését. Az alárendelt összetevők azonosítása gyakran nehéz a nagyobb *műre* való hivatkozás nélkül, mivel általában nincs saját megkülönböztető nevük, illetve címük. A független részek azok, amelyeknek jelentése lényegében nem függ a nagyobb *mű* által nyújtott szöveggörnyezettől. A független részeknek jellemzően megkülönböztető nevük, illetve címük van. Mindkét esetben feltételezzük, hogy az olyan *mű*, amely egy egészet képvisel (önmagában megáll), független *mű*.

Az alárendelt kategóriát önmagában két alkategóriára lehet osztani: vannak elszigetelt részek; és vannak a *mű* tartalmának szerves részei. Az elszigetelt részek a *mű* különálló összetevői, amelyeknek tartalma az egészen belül önállóan azonosítható összetevő. A *mű* különálló összetevői lehetnek előszavak, fejezetek, bekezdések, részek stb.

Példa

- m₁ *Precis in a multilingual context*
 - m_{1.1} Part 1: Derek Austin: *Precis* - an overview
 - m_{1.2} Part 2: Jutta Sorensen and Derek Austin: A linguistic and logical explanation of the syntax
 - m_{1.3} Part 3: Jutta Sorensen and Derek Austin: Multilingual experiments, proposed codes, and procedures for the Germanic languages

Egy *mű* szerves részét viszont nem lehet a *mű* tartalmának elhatárolt részeként kezelni. A szerves rész elválaszthatatlan jelenlét, amely kiterjed a *mű* egész tartalmára és összefonódik azzal. A szerves rész példái: a szöveg illusztrációja vagy a film fényképezése; szellemi vagy művészi tartalmuk az egész részeként tárgyalható és azonosítható, de nem jelentik a tartalom különálló, egymást követő részeit, mint ahogy az az elszigetelt összetevők esetében történik.

Gyakran nincs szükség a bibliográfiai rekordban az alárendelt rész önálló azonosítására vagy leírására. Bizonyos esetekben azonban, mint amilyen egy híres szerzőtől (aki nem a fő szöveg írója) származó előszó vagy bevezetés, hasznos döntés lehet a rész saját jogon való azonosítása és leírása. Meghatározásukból adódóan az alárendelt részeket a nagyobb *mű* szövegösszefüggésében kell elhelyezni, a kapcsolat tükrözése a szabályoknak megfelelően rendszerint egy, a nagyobb *művet* leíró rekordhoz kapcsolt melléktétel hozzáadásával történik; alternatív megoldás lehet a kapcsolat kevésbé szabályszerű kifejezésére a tartalmi megjegyzés alkalmazása.

A *mű* független részeit – saját jog alapján – sokkal inkább érdemes azonosítani és leírni. Ebbe a kategóriába tartoznak: a monografikus sorozatba tartozó monográfiák (ahol a sorozat jelenti a teljességet); folyóiratcikkek vagy egy folyóirat számai (ahol a folyóirat jelenti a teljességet); vagy egy többrészes *mű* vagy készlet önálló szellemi összetevői, ahol az összetevőnek értéke lehet az együttes más összetevők nyújtotta környezettől függetlenül. A független kategóriába tartoznak az olyan nagyobb *művek* általánosan ismert részei, mint amilyen a Biblia és más *művek*.

Példa

- m₁ D. Bruce Sealey *Tawow* c. multimédiája
 - m_{1.1} Emma La Rogue *Defeathering the Indian*-ja
 -

5.3.2 Kifejezési forma – kifejezési forma kapcsolatok

Az 5.3 és az 5.4. táblázat mutatja a különféle *kifejezési forma – kifejezési forma* kapcsolatokat.

A *kifejezési forma – kifejezési forma* kapcsolatok két nagyobb osztályba tartoznak: az egyikbe azok, amelyeknél a kapcsolatban minden egyes *kifejezési forma* ugyanahhoz a *műhöz* tartozik; a másikba azok, amelyeknél a kapcsolatban minden egyes *kifejezési forma* egy eltérő *műhöz* tartozik.

5.3 táblázat Kifejezési forma – kifejezési forma kapcsolatok

<i>Ugyanazon mű kifejezési formái közötti kapcsolatok</i>		
Kapcsolattípus	Hivatkozási kifejezési forma	Önálló kifejezési forma
rövidítés van rövidítése → ← valaminek a rövidítése		rövidített tömörített meghúzott
revízió van revíziója → ← valaminek a revíziója		revideált bővített állapot (grafika)
fordítás van fordítása → ← valaminek a fordítása		irodalmi fordítás átírat (zeneműé)
átírat (zenemű) van átírata → ← valaminek az átírata		átírat (zeneműé)

Ugyanazon mű kifejezési formái közötti kapcsolatról van szó, amikor az egyik *kifejezési forma* a másiktól származik. A kapcsolatoknak ezekben a típusaiban az egyik *kifejezési forma* a másik módosításának látszik. A módosítás lehet irodalmi fordítás, amelyben az a szándék, hogy az előző *kifejezési forma* szellemi tartalmát olyan pontosan megőrizzék, amennyire csak lehetséges (jegyezzük meg, hogy a szabad fordításokat a modellben új *művekként* kezeljük); revízió, amelynél a változtatás szándéka az előző *kifejezési forma* tartalmának korszerűsítése anélkül, hogy a tartalmi változtatás eredményeként új *mű* jönne létre; rövidítés, amelyben az előző *kifejezési forma* tartalma bizonyos mértékben hiányos, de az eredmény a tartalmat nem módosítja olyan mértékben, hogy az új *művé* válna; vagy egy zenemű átírata. A *kifejezési formának* efféle módosításai természetükből adódóan általában önállóak (azaz nem igényelnek hivatkozást az előző *kifejezési formára* ahhoz, hogy használják vagy megértsék őket).

5.4 táblázat Kifejezési forma – kifejezési forma kapcsolatok (folytatás)

Kapcsolattípus	Hivatkozási mű	Önálló kifejezési forma
folytatás van folytatása → ← valaminek a folytatása	utóbb	utóbbi mű folytatás mű
melléklet van melléklete → → valaminek a melléklete	mutató szómutató oktatói útmutató magyarázat melléklet függelék	melléklet függelék
kísérő van kísérő anyaga → → valaminek a kísérő anyaga	kadencia librettó koreográfia befejezetlen mű befejezése	kísérőzene szöveg megzenésítése toldalék
összefoglalás van összefoglalása → → valaminek az összefoglalása		kivonat összefoglalás
átdolgozás van átdolgozása → → valaminek az átdolgozása		átdolgozás parafrázis szabad fordítás variáció (zenei)
átültetés van átültetése → → valaminek az átültetése		színpadra alkalmazás megregényesítés megfilmesítés
utánzás van utánzata → → valaminek az utánzata		paródia utánzat

Példák

- m_1 Charles Dickens *A Christmas carol*-ja
 - k_1 a szerző eredeti angol szövege
van fordítása →
← fordítása a ...
 - k_2 V.A. Venkatachari tamil nyelvű fordítása

- m_2 Bartók Béla *Négy kis tánc*-a
 - k_1 a szerző eredeti kottája zenekarra

van átírata →
← átírata a ...
 - k_2 Darvas Gábor átírata ifjúsági vonószzenekarra

Amikor a *kifejezési forma – kifejezési forma* kapcsolatok különböző művek *kifejezési formáit* érintik (5.4. táblázat), ugyanazokat a kapcsolattípusokat foglalják magukba, mint amelyek a *mű – mű* szintű kapcsolatoknál működnek. A különböző típusokból a folytatás, a melléklet és a kísérő anyag kapcsolatok azok, amelyeket általában *kifejezési forma* szintűnek neveznek. Például, a bibliográfiai rekordban lévő megjegyzés a mellékletéről egy előzmény *mű* sajátos kiadására (azaz, *kifejezési formára*) utalhat vissza, amelynek mellékletéül szánták. Fontos figyelembe venni, hogy a *műveket* reprezentáló *kifejezési formák* lehetnek hivatkozásiak vagy önállóak; a *kifejezési forma – kifejezési forma* kapcsolat hasznosságáról való döntések azon alapulnak, hogy a reprezentált *mű* hivatkozási-e vagy önálló.

Az összefoglalások, átdolgozások, átültetések és utánzatok esetében talán kevésbé általános a kapcsolatot egy korábbi mű *kifejezési formájának* nevezni. Mindazonáltal, hasznos lehet a kapcsolat megállapítása ezen a szinten, amikor az információ kéznél van, pl. „John Barton átdolgozása William Caxton szövegének 1485-ös kiadása alapján”.

5.3.2.1 Egész/rész kapcsolatok kifejezési forma szinten

Az egész/rész kapcsolatok *kifejezési forma* szinten (5.5 táblázat) ugyanazok a típusok, mint amilyenek a *mű* szintűek. A részek sajátos fajtáit úgy tekintjük, mint a *kifejezési forma* összetevőit, habár azoktól valamiben mégis különböznek. Például, egy tartalomjegyzéket, hivatkozások jegyzékét vagy mutatót a *kifejezési forma* részének tekintünk, mivel ezek általában a *kifejezési forma* részleteire tartozó hivatkozások.

5.5 táblázat Egész/rész kifejezési forma – kifejezési forma kapcsolatok

Kapcsolattípus	Alárendelt rész	Független rész
Egész/rész van része → ← valaminek a része	tartalomjegyzék stb. folytatódó dokumentum kötete/száma szöveg illusztrációja film zenei aláfestése helyesbítés	sorozatban lévő monográfia folyóiratcikk többrészes mű intellektuális része

5.3.3 Kifejezési forma – mű kapcsolatok

Az 5.6 táblázat mutatja a kapcsolatoknak azokat a fajtáit, amelyeket egy *mű kifejezési formája* és egy másik *mű* között meg lehet állapítani.

A kapcsolatok ugyanabba az általános típusba tartoznak, mint a *mű – mű* kapcsolatok; folytatás, melléklet és kísérő anyag kapcsolatok vannak, mint ahogy van összefoglalás, átdolgozás, átültetés és utánzás. Azonban minden egyes esetben a *kifejezési forma* sajátosabb szintje van kapcsolatban a *mű* általánosabb szintjével. A *kifejezési forma* színtről a *mű* szinttel létrehozott kapcsolat alkalmazása általános gyakorlat, sokkal gyakoribb, mivel a sajátos *kifejezési forma – kifejezési forma* kapcsolatot nem lehet egykönnyen meghatározni. Például feltehetően nehéz lehet egy sajátos szövegről (azaz, a kifejezési formáról) megállapítani hogy az szolgált-e alapul egy színpadra alkalmazáshoz vagy filmforgatókönyvhöz. Ezekben az esetekben a kapcsolatot gyakran egyszerűen a megjegyzésben vagy melléktételben tüntetik fel, és csak a vonatkozó *műre* hivatkoznak, nem pedig a *mű* egy bizonyos *kifejezési formájára*.

Ami a *mű – mű* kapcsolatokat illeti, a *mű* tulajdonsága, hogy a *kifejezési forma* az, ami meghatározza, hogy a bibliográfiai rekordban a *kifejezési forma – mű* kapcsolat fontosságára rámutassanak. Ha a *kifejezési forma* által képviselt *mű* hivatkozási, akkor fontosabb lesz egy másik *műhöz* való kapcsolat megnevezése; ha a *mű* önálló, a kapcsolat létrehozása kevésbé fontos.

5.6 táblázat Kifejezési forma – mű kapcsolatok

Kapcsolattípus	Hivatkozási kifejezési forma	Önálló kifejezési forma
<p>folytatás</p> <p>van folytatása → ← valaminek a folytatása</p>	<p>utóbb</p>	<p>utóbbi mű folytatás mű</p>
<p>melléklet</p> <p>van melléklete → → valaminek a melléklete</p>	<p>mutató szómutató oktatói útmutató magyarázat melléklet függelék</p>	<p>melléklet függelék</p>
<p>kísérő</p> <p>van kísérő anyaga → → valaminek a kísérő anyaga</p>	<p>kadencia librettó koreográfia befejezetlen mű befejezése</p>	<p>kísérőzene szöveg megzenésítése toldalék</p>
<p>összefoglalás</p> <p>van összefoglalása → → valaminek az összefoglalása</p>		<p>kivonat összefoglalás</p>
<p>átdolgozás</p> <p>van átdolgozása → → valaminek az átdolgozása</p>		<p>átdolgozás parafrázis szabad fordítás variáció (zenei)</p>
<p>átültetés</p> <p>van átültetése → → valaminek az átültetése</p>		<p>színpadra alkalmazás megregényesítés megfilmesítés</p>
<p>utánzás</p> <p>van utánzata → → valaminek az utánzata</p>		<p>paródia utánzat</p>

5.3.4 Megjelenési forma – megjelenési forma kapcsolatok

Az 5.7 táblázat mutatja a *megjelenési forma – megjelenési forma* kapcsolatokat

5.7 táblázat Megjelenési forma – megjelenési forma kapcsolatok

Kapcsolattípus	Megjelenési forma
másolat van másolata → ← valaminek a másolata	másolat mikromásolat makromásolat reprint foto-ofszet reprint faksimile tüköroldal (mirror site)
helyettes (alternatíva) van helyettese → ← valaminek a helyettese	helyettesítő (alternatív) formátum párhuzamosan forgalomba hozott kiadás

Megjelenési forma – megjelenési forma kapcsolatok általában ugyanannak a *kifejezési formának a megjelenési formáit* jelentik.

A másolat kapcsolat jelentheti egy korábbi *megjelenési formához* való hűség, pontosság változó fokozatait. Ebbe a kategóriába a másolatok sokféle fajtája tartozik. Valójában azonban a mikroformátum másolat egy eredeti *megjelenési forma* adott példányáról készül, a mikroformátum és a nyomtatott példány közötti kapcsolatot szokásosan úgy tekintik, mint az aktuális példányt, amely a mikroformátum alapjául szolgált. Az ilyenféle másolatban annak van jelentősége, hogy a szellemi vagy művészi tartalmat a következő *megjelenési forma* tartalmazza; a szándék nem az előző *megjelenési forma* külsejének és érzetének megismétlése. A reprinteknél vagy utánnyomásoknál más a helyzet, mivel ebben az esetben az elsődleges szándék a szellemi vagy művészi tartalom új lenyomatának létrehozása; a reprinteknél feltételezhető, hogy az újnyomási eljárás eredményeként olyan *megjelenési forma* jön létre, amely ugyanazokat a fizikai jellemzőket mutatja, mint az eredetié, bár gyakran nem ez a fő cél. A faksimilére jellemző, hogy nemcsak a tartalmat kívánják megőrizni, hanem a korábbi *megjelenési forma* külsejét és érzetét is.

Példa

- m_1 Clement Rayner *A treatise of indulgences*-e
 - k_1 a szerző eredeti szövege
 - mf_1 a John Heigham kiadásában 1623-ben megjelent könyv van másolata →
← másolata a ...
 - mf_2 a Scolar Press kiadásában, 1973-ban megjelent faksimile reprint

A helyettesítő kapcsolat olyan *megjelenési formáknál* áll fenn, amelyek ténylegesen egymás helyettesítésére szolgálnak. Helyettesítő kapcsolat áll fenn például, amikor egy dokumentum, hangfelvétel, videó stb. egynél több formátumban jelenik meg, vagy amikor a kiadást párhuzamosan különböző kiadók különböző országokban teszik közzé.

Példa

- m_1 Lyle Lovett *The road to Ensenada*-ja
 - k_1 a dalszerző előadásában felvett album
 - mf_1 az MCA Records 1996-ban magnókazettán kiadott felvétele van helyettesítője →
← helyettese a ...
 - mf_2 az MCA Records 1996-ban kompaktlemezen kiadott felvétele

5.3.4.1 Egész/rész kapcsolatok megjelenési forma szinten

Az 5.8 táblázat mutatja az egész/rész kapcsolatokat *megjelenési forma* szinten

5.8 táblázat Egész/rész megjelenési forma – megjelenési forma kapcsolatok

Kapcsolattípus	Megjelenési forma
Egész/rész van része → ← valaminek a része	többkötetes megjelenési forma egy kötete film hangsávja különálló hordozón film hangsávja a filmbe ágyazva

A *megjelenési formában* lévő fizikai tartalmat többnyire ugyanúgy lehet felosztani, mint a *mű* és a *kifejezési forma* esetében a szellemi tartalom felosztását. A *megjelenési forma* szinten egy összetevő a *megjelenési forma* különálló fizikai egysége lehet. Egy

háromkötetes „*Háború és béke*” együttes második kötete a *megjelenési forma* része. Hasonlóképpen, egy CD-ROM-ot kísérő használati útmutató a *megjelenési forma* összetevője. A *megjelenési forma* összetevője lehet a *megjelenési forma* nélkülözhetetlen része is, amely fizikailag elválaszthatatlan az egésztől; ilyen a filmbe ágyazott hangszáv.

Példa

- m_1 *Minnesota politics and government*
 - k_1 multimédia oktató információforrás
 - mf_1 a Minnesota Historical Society kiadásában, 1976-ban megjelent készlet
 - $m_{1.1}$ Judy A. Poseley *People serving people*-je
 - $k_{1.1}$ a szerző könyvecskéjének szövege
 - $mf_{1.1}$ a készletben lévő 30 oldalas könyvecske
 - $m_{1.2}$ *Voices of Minnesota politicians*
 - $k_{1.2}$ kivonat a politikusok beszédeinek felvételéből
 - $mf_{1.2}$ a készletben lévő hanglemez

Fontos emlékezni arra, hogy a *megjelenési forma*, miközben olyan szellemi tartalmat képvisel, amelyet egy fizikai formában már kifejeztek, mégis absztrakció. Ezért az ezen a szinten kifejtett részek és kapcsolatok olyan általánosításokat jelentenek, amelyek igazak lesznek az előállított *megjelenési forma* valamennyi esetében, de nem jelentik egy intézményben meglévő bizonyos *példány* részeit, amelyek *példány* szinten lehetnek összetevők.

5.3.5 Megjelenési forma – példány kapcsolatok

Az 5.9 táblázat mutatja a *megjelenési forma* – *példány* kapcsolatokat.

A *megjelenési forma* – *példány* kapcsolat arra utal, hogy adott *megjelenési forma* egy bizonyos *példány* sokszorosításának az eredménye. A sokszorosítás (másolás) kapcsolatot ezen a szinten akkor állapítjuk meg, amikor hasznos utalni a felhasznált *példány* egyediségére, ellentétben a *megjelenési forma* – *megjelenési forma* kapcsolat sokkal általánosabb szintjének megállapításánál.

5.9 táblázat Megjelenési forma – példány kapcsolatok

Kapcsolattípus	Megjelenési forma
másolat van másolata → ← valaminek a másolata	másolat mikromásolat makromásolat reprint foto-ofszet reprint faksimile

Példa

- m_1 Jean Jolivet *Vraie description des Gaules ...*-je
 - k_1 a térképész eredetije
 - mf_1 a térkép 1570-es kiadása
 - pl_1 a párizsi térkép Bibliothèque nationale Département des Cartes et plans-ban lévő példány
 - van másolata →
 - ← másolata a ...
 - mf_2 a Hier et demain kiadásában 1974-ben megjelent faksimile

5.3.6 Példány – példány kapcsolatok

Az 5.10 táblázat mutatja a *példány – példány* kapcsolatokat

5.10 táblázat Példány – példány kapcsolatok

Kapcsolattípus	Példány
átalakítás van átalakítása → ← valaminek az átalakítása	egybekötve valamivel belehelyezés eltávolítás valamiből
másolat van másolata → ← valaminek a másolata	másolat mikromásolat makromásolat faksimile

A másolat kapcsolat megmutatja, hogy egy sajátos *példány* valamilyen módon egy másik *példányból* származik. A *megjelenési formához* hasonlóan, a másolat és az eredeti *példány* eltérő szintjei az eredetinek a másolathoz képesti valódiságát mutatják. Míg a *megjelenési formák* reprodukciójánál néhány esetben a hordozó típusában változás következik be, addig egy *példány* másolata egy másik *példányból* mindig az eredeti *példánnyal* megegyező a fizikai jellemzőket eredményezi.

Az átalakítás kapcsolat esetében egy vagy több *példányt* változtatnak meg úgy, hogy egy vagy több új *példány* jön létre. A leggyakoribb eset, hogy valamely *megjelenési forma* egy *példányát* egybekötik egy másik *megjelenési forma* egy *példányával*, hogy új *példányt* hozzanak létre. Monográfiák esetében ez tipikusan az „egybekötve” esete. Folytatódó dokumentumoknál átalakításra kerül sor, amikor néhány kötetlen példányt,

különböző részegységeket kötnek egybe egyetlen új *példány* létrehozása céljából. Ritkábban, szét lehet választani egyetlen fizikai *példányt*, hogy két külön *példányként* újrakössék őket.

Példa

- p₁ Adam Lillie *Canada–physical, economic, and social*-jának 1855-ben MacLear & Company kiadásában megjelent egy példánya
 egybekötve valamivel →
 ← egybekötve valamivel
- p₂ Alexander Morris *Canada and her resouces*-ének John Lovell 1855-ös kiadásának egy példánya

5.3.6.1 Egész/rész kapcsolat példányszinten

Az 5.11 táblázat az egész/rész kapcsolatot mutatja példányszinten.

Kapcsolattípus	Példány
egész/rész van része → ← valaminek a része	a példány fizikai összetevője egy könyv kötése

A *példányoknak* lehetnek különálló vagy szervesen hozzá tartozó részei. A *példánynak* a különálló része fizikailag eltávolítható a *példány* egészétől. Például, valamely *megjelenési forma* egy *példánya* állhat két elkülöníthető kötetből, tehát az egyes kötetek mint az egész *példány* összetevői között egész/rész kapcsolat állhat fenn.

A *példányba* tartozó szerves rész olyan, amely általában fizikailag nem különíthető el a *példánytól*. A könyv kötését például szerves résznek lehet tekinteni. Ugyanilyen lehet egy hanglemez vagy egy CD-ROM borítója, habár ezek a valóságban fizikailag önállóak, mégsem tekinthetők önálló részeknek.

6. Használói kérdések

6.1 Az ismérvek és a kapcsolatok egyeztetése a használók szempontjából

A 3., 4. és 5. fejezetben kifejtett entitás – kapcsolat modell olyan szerkezetet kínál, amelyben az adatkövetelményeket rendszerezetten lehet elemezni. A szerkezetben felajánlott modell keretként szolgál a bibliográfiai rekordokban hivatkozott entitások ismérveinek és kapcsolatoknak az elemzésére, amelyek iránt a használó érdeklődik, és amelyek megfelelnek a használó által megfogalmazott kérdéseknek. Minden egyes ismérvet és kapcsolatot közvetlenül meg lehet feleltetni azokkal, amelyek a használói kérdéseket kielégítik.

Amint az a 2. fejezetben szerepel, a tanulmány céljaira négy általános használói igényt fogalmaztunk meg. Az alapvető használattal kapcsolatos igények meghatározása a használó által megadott adatok alapján:

- megtalálni a használó keresőkérdésében megfogalmazottaknak megfelelő entitásokat (azaz, a keresés eredményeként megállapítani akár egyetlen entitás vagy entitások csoportjának helyét egy fájlban vagy adatbázisban az entitás ismérvének vagy kapcsolatának használatával);
- azonosítani az entitást (azaz, megerősíteni, hogy a leírt entitás megfelel annak, amit kívántak, vagy megkülönböztetni egymástól két vagy több, hasonló jellemzőkkel rendelkező entitást);
- kiválasztani a használó kívánságának megfelelő entitást (azaz, megtalálni a használói igényekkel megegyező entitást, ami megfelel a tartalommal, fizikai formátummal stb. kapcsolatos követelményeknek, vagy visszautasítani azt, ami nem megfelelő);
- megszerezni vagy hozzáférést biztosítani a leírt entitáshoz (azaz, az entitást megszerezni vásárlás, kölcsönzés stb. útján, vagy lehetővé tenni az online hozzáférést távoli számítógépen tárolt entitáshoz).

6.2 A használói igények relatív értékelése

A 6.1 – 6.4 táblázatok felsorolják az entitás–kapcsolat modell négy elsődleges entitásával (*mű, kifejezési forma, megjelenési forma és példány*) kapcsolatos ismérveket. Feltérképezték minden egyes ismérvet és kapcsolatot, valamint a négy általános használói igényt (azaz megtalálni, azonosítani, kiválasztani és megszerezni), és minden egyes igényt négy alkategórián belül (azaz, megtalálni a művet, a kifejezési formát, a megjelenési formát és a példányt, azonosítani a művet, a kifejezési formát stb.). A táblázatban használt egyes jelölések (■ □ ○) az egyes ismérvek vagy kapcsolatok relatív értékét mutatják aszerint, hogy milyen mértékben támogatják a használó igényeit egy sajátos entitásra fókuszálva. A ■ jel azt mutatja, hogy valamely ismérv vagy kapcsolat rendkívül fontos a megjelölt igény kielégítésében; a □ jelölés a közepes fontosságot jelöli; a ○ a kevésbé fontosakat. A jelölés hiánya arra utal, hogy az ismérvnek vagy

kapcsolatnak nincs megfigyelhető jelentősége a használói igény kielégítésében az adott fő- vagy alkategória szempontjából.

A táblázatban minden entitás két részre osztva szerepel: az első az entitások ismérveire vonatkozik, a második az entitások és más entitások közötti kapcsolatokat sorolja fel. A használó különleges kérdésének megoldásához fontosak lehetnek mind az entitás ismérvei, mind az entitás és más entitások közötti kapcsolatok. Valamely *mű* azonosításában például fontos segítséget nyújtanak a használónak a *mű* ismérvei és kapcsolatai más entitásokkal (pl. a műért felelős *személlyel* vagy *testülettel*). Minden táblázat ismérvek része és kapcsolatok része kiegészíti egymást, ezért együtt kell olvasni őket, hogy áttekintsük a használói igény kielégítésében fontos információk teljes tartományát.

Az egyes táblázatok kapcsolatok-része is eszközként szolgál a kapcsolat fontosságának megítéléséhez, segítve a használót az egyik entitásnak egy másikkal való összekapcsolásában, vagy a bibliográfiai fájlban, illetve adatbázisban feltárt entitások univerzumában navigálni. Bizonyos értelemben az „összekapcsolás” ötödik használói kérdésnek (feladatnak) tekinthető. A táblázatok összeállításának módszerében a kapcsolatok-rész mátrixban a szimbólumok a négy meghatározott használói igény mindegyikéhez való különleges kapcsolat fontosságára utalnak (a szimbólumokat függőlegesen olvasva minden egyes oszlopban), valamint a kapcsolatnak a fontosságára a használó segítségével, hogy egy entitást egy másikkal összekapcsoljon, vagy hogy „navigáljon” az adatbázisban (a szimbólumokat vízszintesen olvasva minden egyes soron keresztül).

Adott használói igényhez az egyes ismérvek vagy kapcsolatok fontosságának a táblázatokban feltüntetett értékét nagyrészt a tanulmányt készítő csoport tagjainak és szakértőinek a tudására és tapasztalatára alapozták, kiegészítve a könyvtártudományi szakirodalomban szereplő, tapasztalati kutatásokból levont megállapításokkal csakúgy, mint néhány külső szakértő értékelésével.

A munkacsoport által az egyes ismérvek és kapcsolatok relatív értékének megállapításához használt kritériumok bizonyos mértékben eltérők voltak, a használói kérdés természetétől függően. A következőkben minden egyes igényhez felsoroljuk az alkalmazott alapvető kritériumokat.

6.2.1 Találjon meg valamely entitást

A találja meg a *művet*, találja meg a *kifejezési formát*, találja meg a *megjelenési formát* és találja meg a *példányt* használói igények esetében, az olyan ismérvekhez és kapcsolatokhoz tüntettük fel a legmagasabb értéket, amelyek a következő kritériumok valamelyikével vagy több kritériummal megegyeztek:

1. az ismérv, lényegénél fogva az entitás azonosítására szolgál (pl. a *megjelenési forma* azonosítója, *példányazonosító*);
2. az ismérvet vagy kapcsolatot általában elsődleges keresőkérdésként használják az entitás helyének meghatározására (pl. a *megjelenési forma* címe, kapcsolat a *mű* és a *mű* tartalmáért elsősorban felelős *személy* vagy *testület* között).

Közepes értéket tüntettünk fel az ismérvekhez vagy kapcsolatokhoz, ha azok a következő kategóriák valamelyikéhez vagy több kategóriához tartoztak:

1. az ismerv vagy kapcsolat hasznos segédeszközként szolgál az entitások előre láthatóan hosszú fájlján belül, ha a használó elsődleges keresőkérdéséhez illik (pl. az előadás eszköze olyan zenei műveknél, amelyeknek nincs megkülönböztető címük);
2. az ismérvet vagy kapcsolatot általában másodlagos keresőkifejezésként használják, hogy minősítsenek egy olyan keresést, amelynek az elsődleges kifejezése az eredmények nagy halmazát adja (pl. a *kifejezési forma* nyelve);
3. az ismerv vagy kapcsolat olyan, amely a használót elvezeti egy megtalált entitástól egy másikhoz, amely ahhoz szorosan kapcsolódik (pl. kapcsolat a melléklet és a *mű* között, amelynek a melléklete).

Alacsony értéket tüntettünk fel az olyan ismérvekhez vagy kapcsolatokhoz, amelyeket sokkal korlátozottabb körülmények esetén lehet használni a fájl további felosztására vagy a keresés finomítására.

6.2.2. Azonosítson egy entitást

Az azonosítsa a művet, azonosítsa a kifejezési formát, azonosítsa a megjelenési formát és azonosítsa a példányt használói igények esetében azokhoz az ismérvekhez és kapcsolatokhoz tüntettük fel a legmagasabb értéket, amelyek a következő kritériumok valamelyikével vagy több kritériummal megegyeznek:

1. az ismerv, lényegénél fogva az entitás azonosítására szolgál (pl. a *megjelenési forma* azonosítója, *példányazonosító*);
2. egyedi azonosító hiányában az ismerv vagy a kapcsolat az ismérvek és kapcsolatok minimális csoportját jelenti, amely az esetek többségében arra szolgál, hogy a közös jellemzővel bíró entitásokat egymástól megkülönböztessék (pl. az esetek többségében a következő ismérvek minimális csoportja elegendő az egyik kifejezési formának a másiktól való megkülönböztetésére: cím, szerzőségi közlés, kiadásjelzés, kiadó/terjesztő, a megjelenés/terjesztés éve, sorozati közlés és a hordozó formája).

Közepes értéket tüntettünk fel az ismérvekhez vagy kapcsolatokhoz, ha azok a következő kategóriák valamelyikéhez vagy több kategóriához tartoztak:

1. az ismerv vagy kapcsolat, amely bizonyos, az alább meghatározott körülmények között gyakran segít az entitások megkülönböztetésében, ha a normális esetben az ismérvek és kapcsolatok kis csoportja nem elegendő (pl. bizonyos körülmények között két azonos című, szerzőjű, kiadásjelzésű stb. *megjelenési forma* megkülönböztetésében segíthet a hordozó kiterjedésének vagy fizikai formájának megadása.
2. az entitás valamely altípusával (pl. kézzel nyomtatott könyvek, hangfelvételek stb.) kapcsolatos sajátos ismerv gyakran szolgál egyébként azonos entitások

megkülönböztetésére (pl. a mikroformák polaritása, vizuális megjelenítés prezentációs formája).

Alacsony értéket tüntettünk fel az olyan ismérvekhez és kapcsolatokhoz, amelyek sokkal korlátozottabb körülmények esetén lehet használni az egyébként azonos jellemzőkkel bíró entitások megkülönböztetésére.

6.2.3 Válassza ki az entitást

A válassza ki a *művet*, válassza ki a *kifejezési formát*, válassza ki a *megjelenési formát* és válassza ki a *példányt* használói igények esetében azokhoz az ismérvekhez és kapcsolatokhoz tüntettük fel a legmagasabb értéket, amelyek a következő kritériumok valamelyikével vagy több kritériummal megegyeznek:

1. az ismérv vagy kapcsolat a legtöbb esetben alapvetően a szellemi vagy művészi tartalomra vonatkozó mutató (pl. a *mű* tárgya, a *kifejezési forma* nyelve);
2. az ismérv általában a megtekintés, lejátszás, működés stb. sajátos technikai feltételeit jelzi (pl. az elektronikus információforrás működési követelményei), vagy egyéb, a hozzáférést, a használatot korlátozó tényezők.

Közepes értéket tüntettünk fel az ismérvekhez és kapcsolatokhoz, ha azok a következő kategóriák valamelyikéhez vagy több kategóriához tartoztak:

1. az ismérv vagy kapcsolat csak korlátozott esetekben vonatkozik a szellemi vagy művészi tartalomra (pl. a *mű* célközönsége);
2. az ismérv vagy kapcsolat a megtekintés, lejátszás, működés stb. sajátos technikai feltételeinek egyikére vonatkozik (pl. a hordozó méretei).

Alacsony értéket tüntettünk fel az olyan ismérvekhez és kapcsolatokhoz, amelyek a szellemi vagy művészi tartalomra csak kis mértékben jellemzők vagy sajátos működési követelményekre vonatkoznak.

6.2.4 Szerezze meg az entitást vagy férjen hozzá ahhoz

A szerezze meg a *megjelenési formát*, és szerezze meg a *példányt* használói igények esetében azokhoz az ismérvekhez és kapcsolatokhoz tüntettük fel a legmagasabb értéket, amelyek a következő kritériumok valamelyikével vagy több kritériummal megegyeznek:

1. az ismérv, lényegénél fogva az entitás azonosítására szolgál (pl. a *megjelenési forma* azonosítója, *példányazonosító*);
2. egyedi azonosító hiányában az ismérv vagy a kapcsolat az ismérvek és kapcsolatok minimális csoportját jelenti, amely az esetek többségében arra

szolgál, hogy a közös jellemzőkkel bíró entitásokat egymástól megkülönböztessék (pl. az esetek többségében a következő ismérvek minimális csoportja elegendő az egyik *megjelenési formának* a másiktól való megkülönböztetésére: cím, szerzőségi közlés, kiadásjelzés, kiadó/terjesztő, a megjelenés/terjesztés éve, sorozati közlés és a hordozó formája).

3. az ismerv vagy kapcsolat az esetek többségében azt a helyet jelöli meg, ahonnan az entitás megszerzhető (pl. a kiadás/terjesztés helye, a távoli hozzáférésű elektronikus információforrások hozzáférési címe);
4. az ismerv vagy kapcsolat az entitás megszerzésének lényeges korlátozására vonatkozó jelzés (pl. a *példányhoz* való hozzáférési vagy beszerzési korlátozások).

Közepes értéket tüntettünk fel az ismérvekhez és kapcsolatokhoz, ha azok a következő kategóriák valamelyikéhez vagy több kategóriához tartoztak:

1. az ismerv vagy kapcsolat, amely bizonyos, az alább meghatározott körülmények között gyakran segít az entitások megkülönböztetésében, ha normális esetben az ismérvek és kapcsolatok kis csoportja nem elegendő (pl. bizonyos körülmények között két azonos című, szerzőjű, kiadásjelzésű stb. *megjelenési forma* megkülönböztetésében segíthet a hordozó kiterjedésének vagy fizikai formájának megadása);
2. az entitás valamely altípusával (pl. kézzel nyomtatott könyvek, hangfelvételek) kapcsolatos sajátos ismerv gyakran szolgál egyébként azonos entitások megkülönböztetésére (pl. a mikroformák polaritása, vizuális megjelenítés prezentációs formája).

Alacsony értéket tüntettünk fel az olyan ismérvekhez és kapcsolatokhoz, amelyeket sokkal korlátozottabb esetekben lehet használni az egyébként azonos jellemzőkkel bíró entitások megkülönböztetésére. Alacsony értéket tüntettünk fel az olyan ismérveknél és kapcsolatoknál, ahol az információforrás helye, ahonnan az entitás feltehetően megszerzhető szignifikáns lehet, de csak akkor, ha az adatokat folyamatosan karbantartják (pl. beszerzési forrás/hozzáférési felhatalmazás).

Jegyezzük meg, hogy a megszerzés igénye nem alkalmazható sem a *művekre*, sem a *kifejezési formákra*.

Jegyezzük meg azt is, hogy a szerkezeti kapcsolatok, amelyek a *művet* összekapcsolják a *kifejezési formával* („amelyen keresztül megvalósul”), a *kifejezési formát* a *megjelenési formával* („amelyben megtestesül”) és a *megjelenési formát* a *példánnyal* („amely azt szemlélteti”), feltételezésünk szerint mindig jelen vannak a bibliográfiai rekordban, és nincsenek bemutatva a táblázatokban.

6.1 táblázat A művek ismérvei és kapcsolatai

	Megtalálás				Azonosítás				Kiválasztás				Megszerzés			
	Mű	Kifejezési forma	Megjelenési forma	Példány	Mű	Kifejezési forma	Megjelenési forma	Példány	Mű	Kifejezési forma	Megjelenési forma	Példány	Mű	Kifejezési forma	Megjelenési forma	Példány
A mű ismérvei																
A mű címe	■				■				■							
A mű formája	□				□				■							
A mű dátuma	○				○				○							
Egyéb megkülönböztető jellemző	○				○				○							
Tervezett befejezés	□				■				□							
Tervezett célközönség	○				○				□							
A mű környezete, összefüggése									○							
Az előadás eszköze (zeneműnél) <i>(1. megjegyzés)</i>	□				□				□							
Számozás (zeneműnél) <i>(1. megjegyzés)</i>	○				□											
Hangnem (zeneműnél) <i>(1. megjegyzés)</i>	○				□											
Koordináták (kartográfiai műnél)	□				■				■							
Napéjegylenlőség (kartográfiai műnél)	□				□				□							

¹ Az előadás eszközeinek, a számozásnak és a hangnemnek a zenei művek azonosítása esetében akkor van nagyobb jelentősége, ha a cím nem megkülönböztető, csak a zenei formára utal (pl. Szimfónia, Concerto).

■ = rendkívül fontos

□ = közepesen fontos

○ = kevésbé fontos

6.1 táblázat A művek ismérvei és kapcsolatai (folytatás)

	Megtalálás				Azonosítás				Kiválasztás				Megszerzés			
	Mű	Kifejezési forma	Megjelenési forma	Példány	Mű	Kifejezési forma	Megjelenési forma	Példány	Mű	Kifejezési forma	Megjelenési forma	Példány	Mű	Kifejezési forma	Megjelenési forma	Példány
Kapcsolatok egy mű																
és más művek között:																
Folytatás (hivatkozási, ha a kapcsolat tájékoztató)	☐				☐				☒							
Melléklet (hivatkozási, ha a kapcsolat tájékoztató)	☐				☐				☒							
Kísérő anyag, kiegészítés (hivatkozási, ha a kapcsolat tájékoztató)	☐				☐				☒							
Önálló folytatás	☐				☐				☐							
Önálló melléklet	☐				☐				☐							
Önálló kísérő anyag, kiegészítés	☐				☐				☐							
Összefoglalás					☐				☐							
Átdolgozás					☐				☐							
Átültetés					☐				☐							
Utánzás					☐				☐							
Alárendelt rész	☒				☒				☐							
Önálló rész	☒				☐				☐							
A tartalom szerves része									☐							
És a műért felelős személyek/testületek	☒				☒				☒							
És a mű tárgyaként kezelt entitások	☒								☒							

■ = rendkívül fontos

□ = közepesen fontos

○ = kevésbé fontos

6.2 táblázat A kifejezési formák ismérvei és kapcsolatai

	Megtalálás				Azonosítás				Kiválasztás				Megszerzés			
	Mű	Kifejezési forma	Megjelenési forma	Példány	Mű	Kifejezési forma	Megjelenési forma	Példány	Mű	Kifejezési forma	Megjelenési forma	Példány	Mű	Kifejezési forma	Megjelenési forma	Példány
A kifejezési forma ismérvei																
A kifejezési forma címe		☐				☐				☐						
A kifejezési forma formája						☒				☒						
A kifejezési forma dátuma						☐				☐						
A kifejezési forma nyelve (1. megjegyzés)		☐				☒				☒						
Egyéb megkülönböztető jellemző		☐				☒				☒						
A kifejezési forma bővíthetősége						☐										
A kifejezési forma változtathatósága						☐				☐						
A kifejezési forma terjedelme (2. megjegyzés)						☐				☐						
A tartalom összefoglalása						☐				☐						
A kifejezési forma környezete, összefüggése										☐						
A kifejezési forma kritikai fogadtatása										☐						
A kifejezési forma használati korlátozásai										☒						

¹ A kifejezési forma nyelve csak akkor rendkívül fontos, ha a kifejezési forma nyelvi tartalma lényeges.

² A kifejezési forma terjedelme elsődleges fontosságú lehet az audio és vizuális anyagok esetében (pl. ha a lejátszási időt megadják).

■ = rendkívül fontos

□ = közepesen fontos

○ = kevésbé fontos

6.2 táblázat A kifejezési formák ismérvei és kapcsolatai (folytatás)

	Megtalálás				Azonosítás				Kiválasztás				Megszerzés			
	Mű	Kifejezési forma	Megjelenési forma	Példány	Mű	Kifejezési forma	Megjelenési forma	Példány	Mű	Kifejezési forma	Megjelenési forma	Példány	Mű	Kifejezési forma	Megjelenési forma	Példány
Kapcsolatok egy kifejezési forma																
és más kifejezési formák/művek között																
Kivonat						○				□						
Revízió, átdolgozás		□				○				■						
Átirat (zenemű)		□				○				■						
Fordítás		□				○				■						
Folytatás (hivatkozási, ha a kapcsolat tájékoztató)		□				□				■						
Melléklet (hivatkozási, ha a kapcsolat tájékoztató)		□				□				■						
Kísérő anyag, kiegészítés (hivatkozási, ha a kapcsolat tájékoztató)		□				□				■						
Önálló folytatás		□				□				□						
Önálló melléklet		□				□				□						
Önálló kísérő anyag, kiegészítés		□				□				□						
Összefoglalás						○				○						
Átdolgozás						○				○						
Átültetés						○				○						
Utánzás						○				○						
Alárendelt rész		■				■				□						
Önálló rész		■				□				□						
A tartalom szerves része										□						
És a tartalomért felelős személyek/testületek		■				■				■						

■ = rendkívül fontos

□ = közepesen fontos

○ = kevésbé fontos

6.3 táblázat A megjelenési formák ismérvei és kapcsolatai

	Megtalálás				Azonosítás				Kiválasztás				Megszerzés			
	Mű	Kifejezési forma	Megjelenési forma	Példány	Mű	Kifejezési forma	Megjelenési forma	Példány	Mű	Kifejezési forma	Megjelenési forma	Példány	Mű	Kifejezési forma	Megjelenési forma	Példány
A megjelenési forma ismérvei																
A megjelenési forma címe	■	■	■		■	■	■		□	□	□				■	
Szerzőségi közlés	□	□	□		□	■	■		□	■	■				■	
Kiadásjelzés						■	■			■	■				■	
A kiadás/terjesztés helye							○		○	○	○				■	
Kiadó/terjesztő			○			□	■			○	□				■	
A kiadás/terjesztés dátuma	□	□	○		□	□	■		□	□	■				■	
Gyártó/előállító (1. megjegyzés)			○				○				○					
Sorozati közlés			□				■				□				■	
A hordozó formája			□				■				■				■	
A hordozó mérete (2. megjegyzés)							□			□	□					
Fizikai hordozó (3. megjegyzés)							□				○					
A felvétel módja							○				□					
A hordozó terjedelme (4. megjegyzés)							○				□				□	
A megjelenési forma azonosítója			■			□	■								■	
A beszerzés forrása/hozzáférési felhatalmazás (5. megjegyzés)											○				○	
A hozzáférés feltételei											○				○	
Hozzáférési korlátozások a megjelenési formán											□				■	

¹ Régi könyvek, kis számban sokszorosított grafikák, szereposztások stb. esetében a gyártónak, előállítónak nagyobb lehet a jelentősége.

² A hordozó mérete, terjedelme nagyobb jelentőségű lehet, ha két megjelenési forma egymástól való megkülönböztetésére szolgál.

³ A fizikai hordozó nagyobb jelentőségű lehet, ha az feltehetően fontos a használók számára (pl. nitrát-alapú film).

⁴ A terjedelem nagyobb jelentőségű lehet, amikor fontos a lejátszáshoz szükséges eszköz stb. szempontjából.

⁵ A beszerzési forrás/hozzáférési jogosultság nagyobb jelentőségű lehet, ha a megjelenési formát feltehetően nehéz az átlagos kereskedelmi csatornákon keresztül megkapni.

■ = rendkívül fontos

□ = közepesen fontos

○ = kevésbé fontos

6.3 táblázat A megjelenési formák ismérvei és kapcsolatai (folytatás)

	Megtalálás				Azonosítás				Kiválasztás				Megszerzés			
	Mű	Kifejezési forma	Megjelenési forma	Példány	Mű	Kifejezési forma	Megjelenési forma	Példány	Mű	Kifejezési forma	Megjelenési forma	Példány	Mű	Kifejezési forma	Megjelenési forma	Példány
A megjelenési forma ismérvei (folytatás)																
Betűtípus (nyomtatott könyv) (1. megjegyzés)							○				○					
Betűméret (nyomtatott könyv) (1. megjegyzés)							○				○					
Lapszámozás (kézzel nyomtatott könyv esetében)							■								■	
Ívjelzés (kézzel nyomtatott könyv)							■								■	
Kiadás státusza (folytatódó dokumentum)																
Számozás (folytatódó dokumentum)	□	□	□		■	■	■								■	
Lejátszási sebesség (hangfelvételek) (2. megjegyzés)											○					
Barázdaszélesség (hangfelvétel)											○					
Vágástípus (hangfelvétel)											○					
Szalag kialakítása (hangfelvétel)											○					
Hang fajtája (hangfelvétel)											○					
Különleges reprodukciós jellegzetességek (hangfelvétel)											○					
Szín, színes (kép)							□				□					
Kicsinyítési arány (mikroformátum)							□				■				□	
Polaritás (mikroformátum vagy kivetítés)							□				□				□	
Generáció (mikroformátum vagy kivetítés)							□				□				□	
Megjelenítési forma (kivetítés)							□				■				□	
Rendszerkövetelmények (elektronikus információforrás)							□				■				□	
Fájljellemzők (elektronikus információforrás)							□				○				□	
Hozzáférés módja (távoli hozzáférésű elektronikus információforrás)											□				■	
Hozzáférési cím (távoli hozzáférésű elektronikus információforrás)															■	

■ = rendkívül fontos

□ = közepesen fontos

○ = kevésbé fontos

6.3 táblázat A megjelenési formák ismérvei és kapcsolatai (folytatás)

	Megtalálás				Azonosítás				Kiválasztás				Megszerzés			
	Mű	Kifejezési forma	Megjelenési forma	Példány	Mű	Kifejezési forma	Megjelenési forma	Példány	Mű	Kifejezési forma	Megjelenési forma	Példány	Mű	Kifejezési forma	Megjelenési forma	Példány
Kapcsolatok egy megjelenési forma																
és más megjelenési formák között																
Másolat			□				□				□				□	
Helyettes (alternatíva)			○				○				○				○	
Rész							○				○					
Szerves rész											○					
és példányok																
Másolat			□				□				○					
és az előállításért/terjesztésért felelős személyek/testületek			□													

■ = rendkívül fontos

□ = közepesen fontos

○ = kevésbé fontos

6.4 táblázat A példányok ismérvei és kapcsolatai

	Megtalálás				Azonosítás				Kiválasztás				Megszerzés			
	Mű	Kifejezési forma	Megjelenési forma	Példány	Mű	Kifejezési forma	Megjelenési forma	Példány	Mű	Kifejezési forma	Megjelenési forma	Példány	Mű	Kifejezési forma	Megjelenési forma	Példány
A példány ismérvei																
Példányazonosító				■				■								■
Ujjlenyomat (fingerprint)							□	□								
A példány eredete (proveniencia)								□				○				
Jelölések/ajánlások								□				○				
Kiállítástörténet								○								
A példány állapota												□				
Kezelési történet												□				
Előirányzott kezelés												□				
A példány hozzáférési korlátai												□				■
Egy példány kapcsolatai																
más példányokkal																
Átalakítás								□				□				□
Másolat								□				□				□
Fizikai összetevő																
Szerves rész																
És a személyek/testületek, amelyek tulajdonosi/őrzési felelősséget viselnek				○												

■ = rendkívül fontos

□ = közepesen fontos

○ = kevésbé fontos

7. A nemzeti bibliográfiai rekordok alapvető követelményei

7.1 A funkcionalitás alapszintje

A 6. fejezetben leírt, a használói kérdésekre és ismérvekre vonatkozó tanulmányt kidolgozó munkacsoportnak a használói kérdéseket támogató ajánlásai alapján a nemzeti bibliográfiai ügynökségek által készített bibliográfiai rekordoknak alapvető adatokat kell tartalmazniuk.

A 6.1–6.4. táblázatokban meghatározott különböző használói kérdések és al-feladatok megoldásában a munkacsoport ajánlásai szerint a nemzeti bibliográfiai ügynökségek alapszintű rekordjainak legalább a következőkben kell segítenie:

- Találjon meg minden *megjelenési formát*, amelyben megtestesülnek:
 - a *művek*, amelyekért bizonyos *személy* vagy *testület* felelős,
 - az adott *mű* különböző *kifejezési formái*,
 - adott tárgyról szóló *művek*,
 - adott sorozatba tartozó *művek*.
- Találjon meg egy *megjelenési formát*:
 - ha a *megjelenési formában* megtestesülő *műért* felelős *személy(ek)* és/vagy *testület(ek)* neve ismert(ek),
 - ha a *megjelenési forma* címe ismert,
 - ha a *megjelenési forma* azonosítója ismert.
- Azonosítson valamely *művet*,
- Azonosítsa valamely *mű* valamely *kifejezési formáját*,
- Azonosítson egy megjelenési formát.
- Válasszon ki egy a *művet*,
- Válasszon ki egy *kifejezési formát*,
- Válasszon ki egy *megjelenési formát*,

- Szerezzen meg egy megjelenési formát

Meg kell jegyezni, hogy mivel e fejezet ajánlásai a nemzeti bibliográfiában feltüntetett rekordokra és általában nem egyes példányokra vonatkoznak, a példányokra vonatkozó használói kérdések nem tartoznak ide.

7.2 Alapvető adatkövetelmények

A 7.1–7.9 táblázatok határozzák meg az alapszintű nemzeti bibliográfiai rekord adatkövetelményeit. Minden egyes táblázat baloldali oszlopában soroltuk fel az alapvető használói igényeket, amelyeket a rekordoknak ki kell elégíteniük a 7.1 bekezdés megállapításai szerint. A középső oszlopban az egyes alapvető magas értékű logikai ismérvekkel szemközt a 6.1–6.9 táblázatokban felsorolt különleges igények szerepelnek. A jobboldali oszlopban a logikai ismérvvel és kapcsolattal szemközt szerepelnek az egyes adatelemek, amelyeket a munkacsoport minimális adatkövetelményként ajánl. Az egyes adatelemeket meghatározó megnevezések megegyeznek az ISBDk-ben (*International Standard Bibliographic Descriptions*) és a GARE-ben (*Guidelines for Authority and Reference Entries*) használtakkal. Azokban az esetekben, amelyekben az ISBD vagy a GARE adateleminél szűkebb adatkövetelményeket határoztunk meg, az adatelem nevét a típusnak megfelelően megkülönböztettük.

Az egyes logikai ismérvekhez kapcsolt adatelemek azok, amelyek alapján az ismérvről szóló információkat a bibliográfiai rekordban a leginkább szokásosan lehet elhelyezni. Néhányszor előfordulhat, hogy ugyanaz az információ többször is szerepel a rekordban (pl. a *kifejezési forma* nyelvét felvehetik mind az egységesített cím kiegészítő adataként, mind megjegyzésben). Ilyen esetekben mindkét adatelemet felsoroltuk a logikai ismérvvel szemben lévő sorban, de meg lehet fontolni, hogy hol legyen a bibliográfiai rekord adatelemei között, hogy megfeleljen az alapvető követelménynek.

Egy, a jobboldali oszlopban fel nem sorolt adatelem az „egyéb címadat”. Ezt ugyanis az ISBDk a *megjelenési forma* címének közelsége táján határozták meg, és különféle információk széles választékát tartalmazhatja, valamint kapcsolatban lehet számos logikai ismérvvel (pl. a *mű* formája, a célközönség, az előadás eszköze, a *kifejezési forma* nyelve). Az adatelem ezért nem szerepel a táblázatokban. Mégis, tudni kell, hogy egy olyan logikai ismérvet, amelyet az egyszerű bibliográfiai rekordban tükröződőként határoztak meg, fel lehet venni „egyéb címadatként” – ha alkalmazható –, annak ellenére, hogy a logikai ismérvvel összekapcsolt adatelem különbözőképpen szerepelhet a táblázat jobboldali oszlopában (pl., mint megjegyzés).

Azt is meg kell jegyezni, hogy a következő táblázatokban feltételezzük, hogy a *művet* és a *kifejezési formát*, a *kifejezési formát* és a *megjelenési formát* összekötő szerkezeti kapcsolatok mindig szerepelnek a rekordban (azaz, hogy valamely *kifejezési formára* vonatkozó adatok feltehetően mindig össze van kapcsolva a *műre* vonatkozó adatokkal, amely a *kifejezési formában* megvalósul, és hogy a *megjelenési forma* adatai össze vannak kapcsolva az abban megtestesülő *kifejezési forma* adataival). Tehát, ha a *mű* vagy a *kifejezési forma* és az entitás tartalmáért felelős *személy* vagy *testület* közötti kapcsolat

követelményként van meghatározva, feltételezzük, hogy a kapcsolat kiterjed a *megjelenési formában* megtestesülő *kifejezési formára*, a szerkezeti kapcsolatoknál fogva a *műről a kifejezési formára* és a *kifejezési formáról a megjelenési formára*. Hasonlóképpen, ha a kapcsolat valamely *mű* és annak *tárgya* közötti kapcsolat követelményként van meghatározva, feltételezzük, hogy a kapcsolat kiterjed a *kifejezési formára* és a *megjelenési formára*, a szerkezeti kapcsolatoknál fogva a *műről a kifejezési formára* és a *kifejezési formáról a megjelenési formára*. A *mű*, *kifejezési forma*, és *megjelenési forma* közötti szerkezeti kapcsolatok ezért magától értetődők és nincsenek követelményként külön kifejtve.

Végül, meg kell jegyezni, hogy a 7.1 és a 7.2 táblázatokban szereplő adatelemeket, mint amelyek a használatnak lehetővé teszik az entitás megtalálását, azokra korlátoztuk, amelyeket besorolási eszközként és/vagy indextételként általában használnak a nem automatizált környezetben. Ez azonban nem zár ki más, az azonosítást, kiválasztást és megszerzést szolgáló, követelményként meghatározott, a keresést támogató adatelemeket, automatizált környezet esetében. Gyakorlatilag bármely, a rekordban lévő adatelem segítheti a használót az entitás megtalálásában, ha a rekord olyan automatizált környezetben található meg, amely támogatja a kulcsszó szerinti keresést, és ha az adatelemet indexelték.

7.1 táblázat A megjelenési formák megtalálása

Lehetővé teszi, hogy a használó megtalálja a megjelenési formákat	az egyszerű bibliográfiai rekordnak tartalmaznia kell a következő logikai ismérveket és kapcsolatokat	valamint tartalmaznia kell a következő sajátos adatelemeket
<p>7.1 Találjon meg minden megjelenési formát, amelyben megtestesülnek</p> <p>7.1.1 <i>művek</i>, amelyekért bizonyos <i>személy</i> vagy <i>testület</i> felelős</p> <p>7.1.2 egy bizonyos <i>mű</i> különböző <i>kifejezési formái</i></p> <p>7.1.3 adott tárgyról szóló <i>művek</i></p> <p>7.1.4 adott sorozatba tartozó <i>művek</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ kapcsolat(ok) a <i>megjelenési forma</i>, és a benne megtestesülő <i>műért</i> felelős <i>személy(ek)</i> vagy <i>testület(ek)</i> között ■ kapcsolat(ok) a <i>mű</i> és a <i>megjelenési formában</i> megtestesülő <i>kifejezési forma(formák)</i> között ■ kapcsolat(ok) a tárgyként megadott <i>fogalom(fogalmak)</i> stb., és a <i>megjelenési formában</i> megtestesülő <i>mű(vek)</i> között ■ kapcsolat a sorozat és a <i>mű</i> között 	<ul style="list-style-type: none"> ■ a <i>mű(vek)</i> tartalmáért elsősorban felelős <i>személynév</i> és/vagy <i>testületi név</i> besorolási adat(ok) ■ a <i>mű(vek)</i> cím(ek) szerinti besorolási adata(i) ■ a <i>mű(vek)</i> fő tárgy(ai)nak megfelelő tárgyszó és/vagy osztályozási jelzet besorolási adatok ■ sorozati besorolási adat ■ sorozaton belüli szám

7.2 táblázat Egy sajátos megjelenési forma megtalálása

Lehetővé teszi, hogy a használó megtalálja egy sajátos megjelenési formát	az egyszerű bibliográfiai rekordnak tartalmaznia kell a következő logikai ismérveket és kapcsolatokat	valamint tartalmaznia kell a következő sajátos adatelemeket
7.2 Találjon meg egy sajátos megjelenési formát, ha:		
7.2.1 ha a <i>megjelenési formában</i> megtestesülő műért felelős személy(ek) és/vagy a <i>testület(ek)</i> neve(i) ismert(ek)	■ kapcsolat(ok) a <i>megjelenési forma</i> , és a benne megtestesülő műért felelős személy(ek) és/vagy <i>testület(ek)</i> között	■ a <i>mű(vek)</i> tartalmáért elsősorban felelős <i>személynév</i> és/vagy <i>testületi név</i> besorolási adat(ok)
7.2.2 ha a <i>megjelenési forma</i> címe ismert	■ a <i>megjelenési forma</i> címe	■ főcím (beleértve a rész számát/nevét) ■ párhuzamos cím(ek)
7.2.3 ha a <i>megjelenési forma</i> azonosítója ismert	■ a <i>megjelenési forma</i> azonosítója	■ szabványos szám (vagy megfelelője)

Megjegyzés:

1. A párhuzamos címeket olyan mértékben kell az egyszerű rekordba felvenni, amennyire a nemzeti bibliográfiai ügynökség a használók szempontjából azokat fontosnak ítéli.

7.3 táblázat Azonosítson egy művet

Lehetővé teszi, hogy a használó azonosítson egy művet	az egyszerű bibliográfiai rekordnak tartalmaznia kell a következő logikai ismérveket és kapcsolatokat	valamint tartalmaznia kell a következő sajátos adatelemeket
7.3 Azonosítson egy művet	<ul style="list-style-type: none"> ■ a <i>mű</i> címe ■ kapcsolat(ok) a <i>mű</i> és az érte felelős <i>személy(ek)</i> és/vagy <i>testület(ek)</i> között ■ a befejezés szándéka ■ az előadás eszköze (zenemű)¹ ■ számozási megjelölés (zenemű)¹ ■ hangnem (zenemű)¹ ■ koordináták (kartográfiai mű) ■ kapcsolat a <i>mű</i> és a <i>forrásmű</i>² között 	<ul style="list-style-type: none"> ■ a <i>mű</i> cím besorolási adata ■ a <i>mű(vek)</i> tartalmáért elsősorban felelős <i>személynév</i> és/vagy <i>testületi név</i> besorolási adat(ok) ■ megjelenési gyakoriság, számozás [stb.] ■ kiegészítés az egységesített címhez – az előadás eszköze (zene) ■ kiegészítés az egységesített címhez – számozási megjelölés (zene) ■ kiegészítés az egységesített címhez – hangnem (zene) ■ matematikai adatok - koordináták ■ megjegyzés a bibliográfiai történetről - forrásmű

Megjegyzések:

¹.Az előadás eszköze, a számozási megjelölés és a hangnem csak azoknál a zeneműveknél alapkövetelmény, amelyeknek nincs megkülönböztető címük, hanem csak a zenei formára utaló (pl. Szimfónia, Concerto).

².A kapcsolat a mű és a forrásmű között csak azokban az esetekben alapkövetelmény, ahol a mű a forrásmű alárendelt összetevője.

7.4 táblázat Azonosítson egy kifejezési formát

Lehetővé teszi, hogy a használó azonosítson egy kifejezési formát	az egyszerű bibliográfiai rekordnak tartalmaznia kell a következő logikai ismérveket és kapcsolatokat	valamint tartalmaznia kell a következő sajátos adatelemeket
7.4 Azonosítson egy kifejezési formát	<ul style="list-style-type: none"> ■ kapcsolat(ok) a <i>kifejezési forma</i> és az érte felelős <i>személy(ek)</i> és/vagy <i>testület(ek)</i> között ■ a <i>kifejezési forma</i> formája ■ a kifejezési forma nyelve² ■ egyéb megkülönböztető jellemző ■ a kifejezési forma terjedelme³ ■ várható megjelenési gyakoriság (folytatódó dokumentum) ■ a kotta típusa (zenei jelölés) ■ a kifejezési forma előadásának eszköze (zenei jelölés) 	<ul style="list-style-type: none"> ■ a <i>kifejezési formáért</i> elsősorban felelős <i>személynév</i> és/vagy <i>testületi név</i> besorolási adat(ok) ■ megjegyzés a <i>kifejezési forma</i> formájáról¹ ■ kiegészítés az egységesített címhez – nyelv ■ megjegyzés a nyelvről ■ kiegészítés az egységesített címhez – egyéb megkülönböztető jellemző ■ megjegyzés az egyéb megkülönböztető jellemzőről ■ terjedelem - lejátszási idő ■ a gyakoriságra vonatkozó közlés ■ zenei előadásra vonatkozó közlés – a kotta típusa ■ kiegészítés az egységesített címhez – az átírat közlése ■ megjegyzés az előadás eszközéről

Megjegyzések:

1. A kifejezési forma formájának megadása csak akkor alapkövetelmény, ha nem lehet rá következtetni a rekordban lévő más adatokból.

2. A kifejezési forma nyelvének megadása csak akkor alapkövetelmény, ha a kifejezési forma nyelvi tartalma fontos.

3. A kifejezési forma terjedelme csak az audio- és videoanyagoknál alapkövetelmény

7.5 táblázat A megjelenési forma azonosítása

Lehetővé teszi, hogy a használó azonosítson egy megjelenési formát	az egyszerű bibliográfiai rekordnak tartalmaznia kell a következő logikai ismérveket és kapcsolatokat	valamint tartalmaznia kell a következő sajátos adatelemeket
7.5 Azonosítson egy <i>megjelenési formát</i>	<ul style="list-style-type: none"> ■ a <i>megjelenési forma címe</i> ■ szerzőségi közlés ■ a kiadás/kibocsátás megjelölése ■ kiadó/terjesztő ■ a kiadás/terjesztés dátuma ■ sorozati közlés 	<ul style="list-style-type: none"> ■ főcím (beleértve a rész számát/nevét) ■ a tartalomért elsősorban felelős személy(eke)t és/vagy csoporto(ka)t azonosító közlés(ek) ■ a kiadással kapcsolatos első szerzőségi közlés ■ a kiegészítő kiadásjelzést követő első szerzőségi közlés ■ kiadásjelzés ■ kiegészítő kiadásjelzés ■ a kiadó, terjesztő stb. neve ■ a kiadás, terjesztés stb. dátuma ■ a sorozat főcíme ■ a sorozat párhuzamos címe(i)¹ ■ a sorozatra vonatkozó szerzőségi közlés² ■ a sorozaton belüli szám

Megjegyzések:

1. A sorozat párhuzamos címeit olyan mértékben kell az egyszerű rekordba felvenni, amennyire a nemzeti bibliográfiai ügynökség a használók szempontjából azokat fontosnak ítéli.
2. A sorozatra vonatkozó szerzőségi közlés csak akkor alapkövetelmény, ha a sorozat címe önmagában nem alkalmas a sorozat azonosítására.

7.5 táblázat A megjelenési forma azonosítása (folytatás)

Lehetővé teszi, hogy a használó azonosítson egy megjelenési formát	az egyszerű bibliográfiai rekordnak tartalmaznia kell a következő logikai ismérveket és kapcsolatokat	valamint tartalmaznia kell a következő sajátos adatelemeket
7.5 Azonosítson egy <i>megjelenési formát</i> (folytatás)	<ul style="list-style-type: none"> ■ a hordozó formája ■ a hordozó terjedelme¹ ■ a megjelenési forma azonosítója ■ lapszámozás (kézzel nyomtatott könyv) ■ ívjelzés (kézzel nyomtatott könyv) ■ számozás (folytatódó dokumentum) 	<ul style="list-style-type: none"> ■ a fizikai hordozó megnevezése ■ terjedelem ■ szabványos szám (vagy megfelelője) ■ megjegyzés a fizikai jellemzőkről - lapszámozás ■ megjegyzés a fizikai jellemzőkről - ívjelzés ■ számozás

Megjegyzés:

1. A fizikai hordozó terjedelme csak akkor alapkövetelmény, ha feltételezhető, hogy az egyik megjelenési formát a másiktól ez az adat különbözteti meg (pl. oldalszám)

7.6 táblázat Egy mű kiválasztása

Lehetővé teszi, hogy a használó kiválasszon egy művet	az egyszerű bibliográfiai rekordnak tartalmaznia kell a következő logikai ismérveket és kapcsolatokat	valamint tartalmaznia kell a következő sajátos adatelemeket
7.6 Válasszon ki egy művet	<ul style="list-style-type: none"> ■ a <i>mű</i> címe ■ kapcsolat(ok) a <i>mű</i> és az érte felelős <i>személy(ek)</i> és/vagy <i>testület(ek)</i> között ■ kapcsolat(ok) a tárgyként megadott <i>fogalom(fogalmak)</i> stb., és a <i>megjelenési formában</i> megtestesülő <i>mű(vek)</i> között ■ a <i>mű</i> formája ■ koordináták (kartográfiai mű) ■ kapcsolat a <i>mű</i> és előzménye és/vagy folytatása között¹ ■ kapcsolat a <i>mű</i> és a hozzá tartozó melléklet között¹ ■ kapcsolat a <i>mű</i> és a hozzá tartozó kiegészítések között¹ 	<ul style="list-style-type: none"> ■ a <i>mű</i> címe besorolási adat ■ a <i>műért</i> elsősorban felelős <i>személynév</i> és/vagy <i>testületi név</i> besorolási adat(ok) ■ a <i>mű(vek)</i> fő tárgy(ai)nak megfelelő tárgyszó és/vagy osztályozási jelzet besorolási adatok ■ megjegyzés a <i>mű</i> formájáról ■ matematikai adatok - koordináták ■ megjegyzés a bibliográfiai történetről – előzmény/folytatás mű ■ megjegyzés a bibliográfiai történetről - melléklet ■ megjegyzés a bibliográfiai történetről - kiegészítés

Megjegyzés:

1. A mű és előzménye, folytatása, melléklete, kiegészítése közötti kapcsolat csak akkor alapkövetelmény, ha az entitások között hivatkozási kapcsolat van.

7.7 táblázat Egy kifejezési forma kiválasztása

Lehetővé teszi, hogy a használó kiválasszon egy kifejezési formát	az egyszerű bibliográfiai rekordnak tartalmaznia kell a következő logikai ismérveket és kapcsolatokat	valamint tartalmaznia kell a következő sajátos adatelemeket
7.7 Válasszon ki egy <i>kifejezési formát</i>	<ul style="list-style-type: none"> ■ kapcsolat(ok) a <i>kifejezési forma</i> és az érte felelős <i>személy(ek)</i> és/vagy <i>testület(ek)</i> között ■ a <i>kifejezési forma</i> formája ■ a <i>kifejezési forma</i> nyelve² ■ egyéb megkülönböztető jellemző ■ a <i>kifejezési forma</i> használati korlátai ■ várható megjelenési gyakoriság (folytatódó dokumentum) ■ a kotta típusa (zenei jelölés) ■ a <i>kifejezési forma</i> előadásának eszköze (zenei jelölés) ■ méretarány (kartográfiai kép/objektum) 	<ul style="list-style-type: none"> ■ a <i>kifejezési formáért</i> elsősorban felelős <i>személynév</i> és/vagy <i>testületi név</i> besorolási adat(ok) ■ megjegyzés a kifejezési forma formájáról¹ ■ megjegyzés a nyelvről ■ megjegyzés a kifejezési forma egyéb megkülönböztető jellemzőjéről ■ megjegyzés a használati korlátokról ■ a gyakoriságra vonatkozó közlés ■ zenei előadásra vonatkozó közlés – a kotta típusa ■ megjegyzés a <i>kifejezési forma</i> előadásának eszközéről ■ matematikai adatok - méretarány

Megjegyzések:

1. A megjegyzés a kifejezési forma formájáról csak akkor alapkövetelmény, ha arra a rekordban lévő egyéb adatokból nem lehet következtetni.
2. A kifejezési forma nyelvének megadása csak akkor alapkövetelmény, ha a kifejezési forma nyelvi tartalma fontos

7.7 táblázat Egy kifejezési forma kiválasztása (folytatás)

Lehetővé teszi, hogy a használó kiválasszon egy kifejezési formát	az egyszerű bibliográfiai rekordnak tartalmaznia kell a következő logikai ismérveket és kapcsolatokat	valamint tartalmaznia kell a következő sajátos adatelemeket
7.7 Válasszon ki egy <i>kifejezési formát</i> (folytatás)	<ul style="list-style-type: none"> ■ kapcsolat a <i>kifejezési forma</i> és előzménye és/vagy folytatása között¹ ■ kapcsolat a <i>kifejezési forma</i> és a hozzá tartozó melléklet között¹ ■ kapcsolat az átdolgozás és a <i>kifejezési forma</i> között, amelyen az átdolgozás alapul¹ ■ kapcsolat a <i>kifejezési forma</i> és a hozzá tartozó kiegészítések között¹ ■ kapcsolat az átirat és a <i>kifejezési forma</i> között, amelyen az átirat alapul¹ ■ kapcsolat a fordítás és a <i>kifejezési forma</i> között, amelyen a fordítás alapul¹ 	<ul style="list-style-type: none"> ■ megjegyzés a bibliográfiai történetről – előzmény/folytatás <i>kifejezési forma</i> ■ megjegyzés a bibliográfiai történetről - melléklet ■ megjegyzés a bibliográfiai történetről - átdolgozás ■ megjegyzés a bibliográfiai történetről - kiegészítés ■ megjegyzés a bibliográfiai történetről - átirat ■ megjegyzés a bibliográfiai történetről - fordítás

Megjegyzés:

1. A kifejezési forma előzménye/folytatása, melléklete vagy kiegészítése közötti kapcsolat csak akkor alapkövetelmény, ha az entitások között hivatkozási kapcsolat van. Ha a kifejezési formát nem lehet azzal a sajátos kifejezési formával összekapcsolni, amely megelőzi, folytatja, amelynek melléklete vagy kiegészítése, vagy azzal a sajátos kifejezési formával, amelyen az átdolgozás, az átirat vagy a fordítás alapul, vagy ha az alapul szolgáló sajátos kifejezési formának nincs jelentősége, a kifejezési forma egyszerűen összekapcsolható a megfelelő művel.

7.8 táblázat Egy megjelenési forma kiválasztása

Lehetővé teszi, hogy a használó kiválasszon egy megjelenési formát	az egyszerű bibliográfiai rekordnak tartalmaznia kell a következő logikai ismérveket és kapcsolatokat	valamint tartalmaznia kell a következő sajátos adatelemeket
7.8 Válasszon ki egy <i>megjelenési formát</i>	<ul style="list-style-type: none"> ■ szerzőségi közlés ■ a kiadás/kibocsátás megjelölése ■ a kiadás/terjesztés dátuma ■ a hordozó formája ■ a fizikai hordozó (médium)¹ ■ a hordozó méretei² ■ kicsinyítési arány (mikroforma) ■ prezentációs formátum (vizuális megjelenítés) ■ működési követelmények (elektronikus információforrás) 	<ul style="list-style-type: none"> ■ a tartalomért elsősorban felelős személy(eke)t és/vagy csoporto(ka)t azonosító közlés(ek) ■ kiadásjelzés ■ kiegészítő kiadásjelzés ■ a kiadás, terjesztés stb. dátuma ■ a fizikai hordozó megnevezése ■ megjegyzés a fizikai jellemzőkről – a fizikai hordozó (médium) ■ méretek ■ megjegyzés a fizikai jellemzőkről – kicsinyítési arány ■ megjegyzés a fizikai jellemzőkről – prezentációs formátum, ■ megjegyzés a működési követelményekről

Megjegyzések:

1. A fizikai hordozó (médium) megadása csak akkor alapkövetelmény, ha a médium megnevezése feltehetően fontos a használóknak (pl. nitrát-alapú film)

2. A hordozó méreteinek megadása csak akkor alapkövetelménye, ha a méreteknek jelentőségük van a használathoz szükséges lejátszó stb. eszközök szempontjából (pl. diszkettek, kazetták).

7.9 táblázat Egy megjelenési forma megszerzése

Lehetővé teszi, hogy a használó megszerezzen egy megjelenési formát	az egyszerű bibliográfiai rekordnak tartalmaznia kell a következő logikai ismérveket és kapcsolatokat	valamint tartalmaznia kell a következő sajátos adatelemeket
7.9 Szerezzen meg egy <i>megjelenési formát</i>	<ul style="list-style-type: none"> ■ a megjelenési forma címe ■ szerzőségi közlés ■ a kiadás/kibocsátás megjelölése ■ a kiadás/terjesztés helye ■ kiadó/terjesztő ■ a kiadás/terjesztés dátuma ■ sorozati közlés ■ a hordozó formája ■ a <i>megjelenési forma</i> azonosítója 	<ul style="list-style-type: none"> ■ főcím ■ a tartalomért elsősorban felelős személy(eke)t és/vagy csoporto(ka)t azonosító közlés(ek) ■ kiadásjelzés ■ kiegészítő kiadásjelzés ■ a kiadás, terjesztés stb. helye ■ a kiadó, terjesztő stb. neve ■ a kiadás, terjesztés stb. dátuma ■ a sorozat főcíme ■ a sorozatra vonatkozó első szerzőségi közlés¹ ■ a sorozaton belüli szám ■ a fizikai hordozó megnevezése ■ szabványos szám (vagy megfelelője)

Megjegyzés:

1. A sorozatra vonatkozó szerzőségi közlés csak akkor alapkövetelmény, ha a sorozat címe önmagában nem alkalmas a sorozat azonosítására.

7.9 táblázat Egy megjelenési forma megszerzése (folytatás)

Lehetővé teszi, hogy a használó megszerezzen egy megjelenési formát	az egyszerű bibliográfiai rekordnak tartalmaznia kell a következő logikai ismérveket és kapcsolatokat	valamint tartalmaznia kell a következő sajátos adatelemeket
7.9 Szerezzen meg egy <i>megjelenési formát</i> (folytatás)	<ul style="list-style-type: none"> ■ beszerzési forrás/hozzáférési jogosultság ■ a <i>megjelenési forma</i> hozzáférési korlátai ■ lapszámozás (kézzel nyomtatott könyv) ■ ívjelzés (kézzel nyomtatott könyv) ■ várható megjelenési gyakoriság (folytatódó dokumentum) ■ számozás (folytatódó dokumentum) ■ hozzáférés módja (távoli hozzáférésű elektronikus információforrás) ■ hozzáférési cím 	<ul style="list-style-type: none"> ■ megjegyzés a hozzáférésről ■ megjegyzés a hozzáférési korlátokról ■ megjegyzés a fizikai jellemzőkről - lapszámozás ■ megjegyzés a fizikai jellemzőkről - ívszámozás ■ a gyakoriságra vonatkozó közlés ■ számozás (folytatódó dokumentum) ■ megjegyzés a hozzáférés módjáról – a hozzáférés módja ■ megjegyzés a hozzáférés módjáról – hozzáférési cím

Megjegyzés:

1. A beszerzés forrása/hozzáférési felhatalmazás csak akkor alapkövetelmény, ha a megjelenési forma beszerzése a szokásos kereskedelmi forrásokból feltehetően nehéz.

7.3. Az egyszerű nemzeti bibliográfiai rekord

A 7.1–7.9 táblázatokban felsorolt minimális adatkövetelmények egybefoglalásával és átrendezésével két tág csoportot határozunk meg: leíró elemek és szervező (besorolási, hozzáférési) elemek. Összefoglalva, a két csoportban felsorolt adatkövetelményeket állította fel a munkacsoport az alapszintű, egyszerű nemzeti bibliográfiai rekord számára ajánlott adatkövetelményként.

Azokat az adatelemeket, amelyek az entitásnak csak bizonyos altípusainál fordulnak elő, speciális szimbólum jelöli (pl. a & jel utal arra, hogy az adatelem csak folytatódó dokumentumtok esetében alkalmazható). Az entitás-altípus megnevezése az adatelem megnevezését követően zárójelben szerepel.

Leíró elemek

A cím és a szerzőségi közlés adatcsoportja

- főcím (beleértve a rész számát és/vagy megnevezését)
- párhuzamos cím(ek)¹
- szerzőségi közlés(ek), amely(ek) a tartalomért elsősorban felelős személy(eke)t és/vagy csoporto(ka)t azonosít(anak)

A kiadás adatcsoportja

- kiadásjelzés
- kiegészítő kiadásjelzés

A dokumentumtípus speciális adatainak adatcsoportja

- & számozás (folytatódó dokumentumok esetében)
- matematikai adatok – koordináták (kartográfiai művek esetében)
- matematikai adatok – méretarány (kartográfiai kép/tárgy esetében)
- ♫ zenei előadásra vonatkozó közlés – a kotta típusa (zenei jelölési rendszernél)

A megjelenés, terjesztés stb. adatcsoportja

- a megjelenés, terjesztés stb. helye
- a kiadó, terjesztő stb. neve
- a megjelenés, terjesztés stb. ideje

A fizikai jellemzők adatcsoportja

- az információhordozó sajátos megnevezése
- terjedelem²
- méret³

A sorozat adatcsoportja

- a sorozat főcíme
- a sorozat párhuzamos címe(i)⁴
- a sorozattal kapcsolatos első szerzőségi közlés⁵

A megjegyzések adatcsoportja

- megjegyzés a kifejezési forma formájáról⁶
- megjegyzés a nyelvről⁷
- megjegyzés a kifejezési forma megkülönböztető jellemzőjéről
- & megjelenési gyakoriság (folytatódó dokumentumok esetében)
- ♪ megjegyzés a kifejezési forma előadásának eszközéről (zenei jelölési rendszer vagy hangfelvétel esetében)
- megjegyzés a kiadásról és a bibliográfiai történetről – folytatás⁸
- megjegyzés a kiadásról és a bibliográfiai történetről – melléklet⁸
- megjegyzés a kiadásról és a bibliográfiai történetről – kísérő anyag⁸
- megjegyzés a kiadásról és a bibliográfiai történetről – átdolgozás
- megjegyzés a kiadásról és a bibliográfiai történetről – fordítás
- megjegyzés a kiadásról és a bibliográfiai történetről – forrásmű⁹
- ♪ megjegyzés a kiadásról és a bibliográfiai történetről – átirat (zenei)
- megjegyzés a fizikai jellemzőkről – hordozó¹⁰
- ℓ megjegyzés a fizikai jellemzőkről – levélszámozás (régii nyomtatványok esetében)
- ℓ megjegyzés a fizikai jellemzőkről – oldalszámozás/ívjelzés (régii nyomtatványok esetében)
- % megjegyzés a fizikai jellemzőkről – kicsinyítési arány (mikroformátumok esetében)
- ▣ megjegyzés a fizikai jellemzőkről – bemutatási formátum (kivetítés esetében)
- ⊙ megjegyzés a működési követelményekről (elektronikus információforrások esetében)

- megjegyzés a beszerzési megkötöttségről és a hozzáférhetőségről – a beszerzési/hozzáférési forrás¹¹
- megjegyzés a használat/hozzáférés korlátairól
- ☉ megjegyzés a hozzáférés módjáról – a hozzáférés módja (távoli hozzáférésű elektronikus információforrások esetében)
- ☉ megjegyzés a hozzáférés módjáról – hozzáférési cím (távoli hozzáférésű elektronikus információforrások esetében)

Szabványos szám (vagy megfelelője) és a hozzáférés feltételei adatszoport

- szabványos szám (vagy megfelelője)

Megjegyzések:

1. A párhuzamos cím(ek)et akkor kell megadni az alapkördban, ha a nemzeti bibliográfiai ügynökség a használók számára az(oka)t fontosnak tartja.
2. A terjedelem megadása csak azokban az esetekben alapkövetelmény, ha alkalmas a *megjelenési formák* megkülönböztetésére (pl. oldalszám). A *kifejezési forma* terjedelmének (a lejátszás időtartamának) megadása csak hangzó és vizuális dokumentumok esetében alapkövetelmény.
3. A hordozó méreteinek megadása csak azokban az esetekben alapkövetelmény, ha a lejátszáshoz szükséges eszközök szempontjából jelentőségük lehet (pl. lemezek, kazetták).
4. A sorozatok párhuzamos címét/címeit csak akkor kell leírni az alapkördban, ha a nemzeti bibliográfiai ügynökség a használók számára az(oka)t fontosnak tartja.
5. A sorozat szerzőségi közlésének megadása csak azokban az esetekben alapkövetelmény, ha a sorozat címe önmagában nem elégséges a sorozat azonosítására.
6. A megjegyzés a *kifejezési forma* formájáról csak akkor alapkövetelmény, ha a *kifejezési forma* formájára a rekord egyéb adataiból nem lehet következtetni.
7. A megjegyzés a nyelvről akkor alapkövetelmény, ha a *kifejezési forma* nyelvi tartalma fontos.
8. A megjegyzés a *művek* vagy *kifejezési formák* előzményéről/folytatásáról, különszámairól és kísérő anyagairól csak akkor alapkövetelmény, ha az entitások közötti kapcsolat a tájékoztatás szempontjából jelentős.
9. A megjegyzés a műről és annak forrásáról csak azokban az esetekben alapkövetelmény, amikor a mű valamely forrásdokumentum része.
10. A megjegyzés a fizikai hordozóról csak azokban az esetekben alapkövetelmény, ha az fontos lehet a használók számára (pl. nitrát alapú film).
11. A megjegyzés az információforrás beszerzéséről, illetve hozzáférési jogosultságáról csak azokban az esetekben alapkövetelmény, ha a megjelenési formát feltehetően nehéz az átlagos kereskedelmi csatornákon keresztül beszerezni, elérni.

Szervező (besorolási, hozzáférési) elemek

Nevek

- a *mű(vek)* létrehozásáért elsősorban felelős *személy(ek)* vagy *testület(ek)* neve(i)
- a *kifejezési forma(formák)* létrehozásáért elsősorban felelős *személy(ek)* vagy *testület(ek)* neve(i)

Címek

- a mű(vek) címe(i)
- kiegészítő adat az egységesített címhez – nyelv¹
- kiegészítő adat az egységesített címhez – egyéb megkülönböztető jellemző
- 🎵 kiegészítő adat az egységesített címhez – az előadás eszköze (zeneművek esetében)²
- 🎵 kiegészítő adat az egységesített címhez – számozási megjelölés (zeneművek esetében)²
- 🎵 kiegészítő adat az egységesített címhez – hangnem (zeneművek esetében)²
- 🎵 kiegészítő adat az egységesített címhez – átirat, hangszerelés (zeneművek esetében)

Sorozatok

- a sorozat neve

Tárgyszavak/osztályozási jelzetek

- a mű(vek) tárgyának megfelelő tárgyszó(tárgyszavak) és/vagy osztályozási jelzet(ek).

Megjegyzések:

1. Az egységesített címben a nyelvre vonatkozó kiegészítő adat csak akkor alapvető követelmény, ha ugyanazon mű eltérő nyelvű *kifejezési formáinak* megkülönböztetésére van szükség.
2. Az előadás eszközeinek, számozási megjelölésének és hangnemének megadása kiegészítő adatként csak a nem megkülönböztető című zeneművek esetében alapkövetelmény (pl. Szimfónia, Concerto)

7.3.1 Alkalmazás

A fentiekben felsorolt alapvető követelményeket a következőkben foglaljuk össze:

1. Az egyszerű bibliográfiai rekordban a meghatározott alapkövetelményeknek csak akkor kell eleget tenni, ha a rekordban leírt entitásra alkalmazhatók (pl. ha a leírt *megjelenési formában* nincs kiadásjelzés, a rekordban az nem fog szerepelni).
2. Bár az olyan technikai adatelem, mint a kartográfiai kép vagy tárgy koordinátái, vagy az elektronikus információforrás működési követelményei az egyszerű bibliográfiai rekord számára követelményként van meghatározva, mégis

elhagyható, ha az entitás vizsgálata során az információt nem lehet könnyen megadni.

3. Az egész/rész kapcsolat (pl. a kapcsolat a *mű* és a sorozat között, amelybe a *mű* tartozik, vagy a forrásmű és a rész között) az egyszerű bibliográfiai rekord számára csak akkor követelmény, ha a nemzeti bibliográfiai ügynökség a nagyobb *mű* analizálását választja. Az alapkövetelményből nem következik, hogy valamennyi *művet* a részek szintjén analizálni kellene.
4. Ha az alapvető elemek nem elégségesek valamely entitásnak egy másik entitástól való megkülönböztetésére ugyanolyan jellemzők alapján, az entitáshoz megfelelő kiegészítő adatokat kell hozzárendelni, amint ezt a 6.1–6.4 táblázat „azonosítás” oszlopa feltünteti.

Feltételezzük, hogy míg az ajánlott alapszintű funkcionalitást és az alapvető adatkövetelményeket a nemzeti bibliográfiába kerülő rekordok esetében szabályként fogják betartani, alkalmazásuk nem szükségképpen jelent majd abszolút követelményt. Elfogadott gyakorlat, hogy a nemzeti bibliográfiában bizonyos fajtájú dokumentumokat csak „jegyzékbe foglalnak”, amelynek funkcionalitása és adatkövetelménye minimális, ezért nem felel meg az egyszerű bibliográfiai rekord számára ajánlottaknak. Ugyanezen az alapon az is köztudott, hogy a nemzeti bibliográfiai ügynökség dönthet úgy, hogy bizonyos dokumentumtípusokat az alapkövetelményeknél részletesebben, teljesebb körűen kezel és tár fel.

A FÜGGELÉK

Az ISBD, GARE és GSARE adatelemeinek és a logikai ismérveknek a megfeleltetése

MEGJEGYZÉS

A függelék a 4. Ismérvek fejezet szerkezetének felel meg. A függelék egyes fejezetei a modellben meghatározott entitásokra vonatkoznak és azon belül az adott entitással kapcsolatos ismérvek teljes jegyzékét tartalmazzák. A logikai ismérvek meghatározására használt kifejezések (*félkövér dőlt betűkkel*) megfelelnek a 4. fejezetben lévőkkel. Az egyes logikai ismérvek alatt azoknak az ISBD, GARE és GSARE adatelemeknek jegyzéke található, amelyek az ismérv számára meghatározott körébe tartoznak.

Az adatelemeket megnevező kifejezések megfelelnek az ISBDk-ben, a GARE-ben és a GSARE-ben használt adatelem-neveknek. Ha a logikai ismérv körébe tartozó adatelem meghatározása szűkebb az ISBD, a GARE vagy a GSARE-ben szereplőnél, neve megkülönböztetetten van feltüntetve annak érdekében, hogy felhívjuk a figyelmet az adatelemen belül rögzített adat típusára, ami a logikai ismérvnek megfelel. Például, a „mű formája” logikai ismérv alatt a GARE adatelem „az egységesített cím kiegészítése – egyéb kiegészítő adatok” a „mű formája” kifejezéssel szögletes zárójelben arra utal, hogy az adatelem csak abban az esetben felel meg a logikai ismérvnek, ha tartalma a mű formájának a megjelölése.

Az ISBDk-ből, a GARE-ből és a GSARE-ből vett adatelemeken kívül a jegyzék minden egyes logikai ismérv alatt – ahol csak lehetséges – tartalmazza az UNIMARC megfelelő kódolt adatmezőit. Az UNIMARC mezőknél, az ISBD, a GARE vagy GSARE adatok szöveges formái nem szerepelnek; csak a kiegészítő mezők vannak felsorolva, amelyek egy adat kódolt formában lévő megfelelői. Minden ilyen adatelemnél szerepel az UNIMARC mező neve, ezt zárójelben követi a mező száma, az almezőazonosító és az almezőn belüli karakterpozíció(k) – ahol alkalmazható. Például, „Általános adatkezelés – célközönség (intellektuális szint) kód (UNIMARC 100 a/17-19)” jelöli, hogy a célközönség adat kódolt formában a 100-as mező a almezőjének 17-19 karakterpozíciója az UNIMARC formátumban.

1. A MŰ ISMÉRVEI

A mű címe

Egységesített cím besorolási adat – a mű címe (beleértve a rész címét)

Főcím (beleértve a rész számát/megnevezését)

A mű típusa (jellege)

Az egységesített cím kiegészítése - egyéb kiegészítő adatok [a mű formája]

Megjegyzések a mű természetéről, tartalmáról, irodalmi formájáról [stb.] -
[megjegyzés a mű formájáról]

Kódolt adatmező: könyvek - a tartalom formájának kódjai [stb.]
(UNIMARC 105 a/4-7, 8, 9,11-12)

Kódolt adatmező: folytatódó dokumentumok – a hordozó típusának kódja [stb.]
(UNIMARC 110 a/3, 4-7)

Kódolt adatmező: kartográfiai dokumentumok - a kartográfiai darab formája
(UNIMARC 124 b)

Kódolt adatmező: hangfelvételek – irodalmi szöveg mutató (indikátor)
(UNIMARC 125 b)

Kódolt adatmező: zenei előadások és kották – a zenemű formája
(UNIMARC 128 a)

Kódolt adatmező: régiség – a tartalom formájának kódjai [stb.]
(UNIMARC 140 a/9-16, 17-18, 19)

A mű dátuma

Az egységesített cím kiegészítése - [a mű] dátuma

Egyéb megkülönböztető jellemző

Az egységesített cím kiegészítése – egyéb kiegészítő adatok

A befejezés szándéka

[Meghatározatlan]

A célközönség

A használatra/közönségre vonatkozó megjegyzések - [a célközönségre vonatkozó megjegyzés]

Általános adatkezelési adat – célközönség kód
(UNIMARC 100 a/17-19)

A mű környezete, összefüggése

Megjegyzések a mű természetéről, tartalmáról, irodalmi formájáról [stb.] -
[megjegyzés a mű környezetéről, összefüggéséről]

Az előadás eszköze (zenemű)

Az egységesített cím kiegészítése - az előadás eszköze (zenénél)

Számozási megjelölés (zenemű)

Az egységesített cím kiegészítése – számozási megjelölés (zenénél)

Hangnem (zenemű)

Az egységesített cím kiegészítése - hangnem (zenénél)

Koordináták (kartográfiai mű)

Matematikai adatok közlése - [koordináták]

Megjegyzések a matematikai adatokról - [megjegyzés a koordinátákról]

Kódolt adatmező: kartográfiai dokumentumok - koordináták
(UNIMARC 123 d-g, i-m)

Napéjegyenlőség (kartográfiai mű)

Matematikai adatok közlése - [napéjegyenlőség]

Megjegyzések a matematikai adatokról - [megjegyzés a napéjegyenlőségről]

Kódolt adatmező: kartográfiai dokumentumok - napéjegyenlőség
(UNIMARC 123 n)

2. A KIFEJEZÉSI FORMA ISMÉRVEI

A kifejezési forma címe

[Meghatározatlan]

A kifejezési forma formája

Megjegyzések a jellegről, tartalomról, irodalmi formáról [stb.] - [megjegyzés a kifejezési forma formájáról]

A kifejezési forma dátuma

Az egységesített cím kiegészítése - dátum [a kifejezési forma dátuma]

A kiadás, terjesztés stb. dátuma - [copyright dátuma, hangfelvétel stb. dátuma]

Megjegyzések a kiadásról, terjesztésről stb. - [megjegyzés a felvétel stb. dátumáról]

Általános adatkezelési adat – a kiadás dátuma [copyright dátuma, hangfelvétel stb. dátuma]

(UNIMARC 100 a/8-16)

A kifejezési forma nyelve

Az egységesített cím kiegészítése - nyelv

Megjegyzések a jellegről, tartalomról, irodalmi formáról [stb.] - [megjegyzés a nyelvről]

Nyelvkódok (UNIMARC 101 a, d-j)

Egyéb megkülönböztető jellemző

Az egységesített cím kiegészítése – egyéb kiegészítések [verzió, átirat (zeneműnél), stb.]

A kifejezési forma bővíthetősége

[Meghatározatlan]

A kifejezési forma változtathatósága

[Meghatározatlan]

A kifejezési forma terjedelme

A fájl terjedelme (elektronikus információforrás, (eredeti)) - [a rekordok, közlések stb. száma]

A darab terjedelme - [lejátszási/előadási idő]

Megjegyzések a fájl terjedelméről - [megjegyzés a rekordok, közlések stb. számáról]

Kódolt adatmező: vizuális vetítések [stb.] - időtartam
(UNIMARC 115 a/1-3)

Kódolt adatmező: hangfelvétel lejátszási idő
(UNIMARC 127 a)

A tartalom összefoglalása

Megjegyzések a tartalomról - [tartalomjegyzék]

Összefoglalást közlő megjegyzések

A kifejezési forma környezete, összefüggése

Megjegyzések a jellegről, tartalomról, irodalmi formáról [stb.] - [megjegyzés a kifejezési forma környezetéről, összefüggéséről]

A kifejezési forma kritikai fogadtatása

Megjegyzések a jellegről, tartalomról, irodalmi formáról [stb.] - [megjegyzés a kifejezési forma kritikai fogadtatásáról]

A kifejezési forma használati korlátozásai

Megjegyzések a hozzáférhetőségről - [megjegyzés a használat korlátozásairól]

Számozási minta (folytatódó dokumentum)

[Meghatározatlan]

A megjelenés várható rendszeressége (folytatódó dokumentum)

A gyakoriságra vonatkozó közlés - [rendszeresség]

Kódolt adatmező: folytatódó dokumentumok - rendszeresség

A megjelenés várható gyakorisága (folytatódó dokumentum)

A gyakoriságra vonatkozó közlés - [gyakoriság]

Kódolt adatmező: folytatódó dokumentumok - gyakoriság (UNIMARC 110 a/1)

A kotta típusa (zenei jelölési rendszer)

Nyomtatott zeneműre vonatkozó speciális közlés - [a kotta típusa]

Párhuzamosan nyomtatott zeneműre vonatkozó speciális közlés - [a kotta típusa]

Megjegyzés a nyomtatott zeneműre - [a kotta típusára vonatkozó megjegyzés]

Kódolt adatmező: hangfelvételek és nyomtatott zeneművek – a kotta típusa (UNIMARC 125 a/0)

Az előadás eszköze (zenei jelölési rendszer vagy zenei felvétel)

Megjegyzések az előadás eszközének fajtájáról - [az előadás eszközére vonatkozó megjegyzése (zeneműnél)]

Kódolt adatmező: zenei előadások és kották – hangszerek vagy hangok (UNIMARC 128 b-c)

Méretarány (kartográfiai kép/tárgy)

Matematikai adatok közlése - [méretarány]

Megjegyzések a matematikai adatokról - [megjegyzés a méretarányról]

Kódolt adatmező: kartográfiai dokumentumok - a méretarány (stb.) fajtája (UNIMARC 123 a-c, h)

Vetület (kartográfiai kép/tárgy)

Matematikai adatok közlése - [vetület]

Megjegyzések a matematikai adatokról - [megjegyzés a vetületről]

Kódolt adatmező: kartográfiai dokumentumok – térkép ábrázolás (UNIMARC 120 a/7-8)

Ábrázolási technika (kartográfiai kép/tárgy)

Megjegyzések a matematikai adatokról - [megjegyzés az ábrázolási technikáról]

Kódolt adatmező: kartográfiai dokumentumok – fizikai kiterjedés [stb.] (UNIMARC 121 a/0, 1-2)

Kódolt adatmező: kartográfiai dokumentumok – a kép jellege [stb.]
(UNIMARC 124 a, c)

Domborzatábrázolás (kartográfiai kép/tárgy)

A tartalomra és a tárgyra vonatkozó megjegyzések – a domborzat ábrázolását leíró megjegyzés

Kódolt adatmező: kartográfiai dokumentumok – domborzati kódok
(UNIMARC 120 a/3-6)

Geodéziai, háló és függőleges méret (kartográfiai kép/tárgy)

Megjegyzések a matematikai adatokról - [megjegyzés a geodéziai, hálózati és függőleges kiterjedésről]

Kódolt adatmező: kartográfiai dokumentumok – geodéziai kiegyenlítés
(UNIMARC 121 a/7)

Kódolt adatmező: kartográfiai dokumentumok - szferoid [stb.]
(UNIMARC 131 a-1)

Felvételi technika (távérzékelésű kép)

Megjegyzések a matematikai adatokról - [megjegyzés a felvételi technikáról]

Kódolt adatmező: kartográfiai dokumentumok - felvételi technika
(UNIMARC 124 g)

Sajátos jellemző (távérzékelésű kép)

Megjegyzések a matematikai adatokról - [megjegyzés a távérzékelésű kép jellemzőiről]

Kódolt adatmező: kartográfiai dokumentumok - magasságérzékelő [stb.]
(UNIMARC 121 b/0-7)

Kódolt adatmező: kartográfiai dokumentumok - platformpozíció [stb.]
(UNIMARC 124 d-f)

Technika (grafikus vagy vetített kép)

Megjegyzések a fizikai adatokról - [megjegyzés a technikáról]

Kódolt adatmező: vizuális vetítések [stb.] - technika
(UNIMARC 115 a/9)

3. A MEGJELENÉSI FORMA ISMÉRVEI

A megjelenési forma címe

Főcím (beleértve a rész számát/nevét)

Párhuzamos cím

Megjegyzések a cím és a szerzőségi közlés adatcsoportra - megjegyzések a címváltozatokról és a lefordított címekről

Kulcs cím (folytatódó dokumentumok)

Szerzőségi közlés

Első szerzőségi közlés

További szerzőségi közlés

Megjegyzések a cím és a szerzőségi közlés adatcsoportra - megjegyzések a szerzőségi közlésről

Kiadás/kibocsátás megjelölése

Kiadásjelzés

Párhuzamos kiadásjelzés

A kiadással kapcsolatos első szerzőségi közlés

A kiadással kapcsolatos további szerzőségi közlés

Kiegészítő kiadásjelzés

A kiegészítő kiadásjelzést követő első szerzőségi közlés

A kiegészítő kiadásjelzést követő további szerzőségi közlés

Megjegyzések a kiadás adatcsoportra - [megjegyzés a kiadás/kibocsátás megjelöléséről]

A kiadás/terjesztés helye

A kiadás és/vagy terjesztés első helye

A kiadás és/vagy terjesztés további helye

Megjegyzések a kiadás, terjesztés stb. adatsoporról - [megjegyzés a kiadás/terjesztés helyéről]

A kiadás vagy előállítás országkódjai
(UNIMARC 102 a-b)

Kiadó/terjesztő

A kiadó és/vagy terjesztő neve

A kiadó, terjesztő stb. funkciójának megnevezése

Megjegyzések a kiadás, terjesztés stb. adatsoporról - [megjegyzés a kiadóról/terjesztőről]

A kiadás/terjesztés dátuma

A kiadás, terjesztés stb. dátuma

Megjegyzések a kiadás, terjesztés stb. adatsoporra - [megjegyzés a kiadás/terjesztés dátumáról]

Általános adatkezelési adat - kiadás dátuma (UNIMARC 100 a/8-16)

Előállító/gyártó

Az előállítás/gyártás helye

Az előállító/gyártó neve

Az előállítás/gyártás dátuma

Megjegyzések a kiadás, terjesztés stb. adatsoporról - [megjegyzés az előállítóról/gyártóról]

Sorozati közlés

A sorozat főcíme

A sorozat párhuzamos címe

A sorozatra vonatkozó szerzőségi közlés

A sorozat ISSN-je

A sorozaton belüli szám

Az alsorozat száma és/vagy címe

Az alsorozat párhuzamos címe

Az alsorozat szerzőségi közlése

Az alsorozat ISSN-je

Az alsorozaton belüli számozás

A hordozó formája

A fizikai hordozó megnevezése

A kísérő hordozó - [a kísérő hordozó formája]

Megjegyzések a fizikai jellemzők adatcsoportról - [megjegyzés a fizikai hordozó formájáról]

Kódolt adatmező: vizuális kivetítéseknél [stb.] – a kibocsátás formája [stb.]
(UNIMARC 115 a/6, 8, 11-14, 15)

Kódolt adatmező: grafika – a sajátos hordozó megjelölése
(UNIMARC 116 a/0)

Kódolt adatmező: kartográfiai dokumentumok – a kartográfiai dokumentum formája
(UNIMARC 124 b)

Kódolt adatmező: hangfelvételek esetében – a kibocsátás formája [stb.]
(UNIMARC 126 a/0; b/0)

Kódolt adatmező: mikroformátumok – a sajátos adathordozó megnevezése
(UNIMARC 130 a/0)

A hordozó mérete

A darab mérete

Megjegyzések a fizikai jellemzők adatcsoportra - [megjegyzés a hordozó méretére]

Fizikai hordozó

Meghatározatlan - [fizikai hordozó]

Megjegyzések a fizikai jellemzők adatcsoportra - [megjegyzés a fizikai hordozóról]

Kódolt adatmező: szöveges anyag – a fizikai hordozó megnevezése
(UNIMARC 106 a)

Kódolt adatmező: vizuális megjelenítések [stb.] – az emulziós anyag alapja [stb.]
(UNIMARC 115 a/17, 18; b/4, 6)

Kódolt adatmező: grafikák - elsődleges, eredeti anyag [stb.]
(UNIMARC 116 a/1, 2)

Kódolt adatmező: kartográfiai dokumentumok - fizikai hordozó
(UNIMARC 121 a/3-4)

Kódolt adatmező: hangfelvételek esetében - az anyag fajtája
(UNIMARC 126 b/1)

Kódolt adatmező: mikroformátumok - a film emulziója [stb.]
(UNIMARC 130 a/8, 10)

Kódolt adatmező: régiségek - segédletek anyaga
(UNIMARC 140 a/20, 21)

A felvétel módja

Meghatározatlan [a felvétel módja]

Megjegyzések a fizikai jellemzők adatcsoportra - [megjegyzés a felvétel módjáról]

Kódolt adatmező: hangfelvételek esetében - felvételi technika
(UNIMARC 126 a/13)

A hordozó méretei

A darab méretei

Megjegyzések a fizikai jellemzők adatcsoportra - [megjegyzés a hordozó méreteiről]

Kódolt adatmező: vizuális kivetítések [stb.] - méret
(UNIMARC 115 a/7)

Kódolt adatmező: hangfelvételek - méret
(UNIMARC 126 a/4, 5)

Kódolt adatmező: mikroformátumok - méret
(UNIMARC 130 a/2)

Megjelenési forma azonosító

Szabványos szám (vagy megfelelője)

Beszerezési forrás/hozzáférési jogosultság

A hozzáférés feltételei és/vagy az ár - [beszerezési forrás/hozzáférési jogosultság]

A hozzáférés feltételei

Megjegyzések a kötelezőségről és a hozzáférhetőségről - [megjegyzés a hozzáférési jogosultságról]

A hozzáférés feltételei és/vagy az ár - [hozzáférés feltételei]

A megjelenési forma hozzáférési feltételei

Megjegyzések a hozzáférésről - [megjegyzés a hozzáférési korlátokról]

A betűkép (nyomtatott könyv)

Megjegyzések a fizikai jellemzők adatcsoportra - [megjegyzés a betűképről]

A betűméret (nyomtatott könyv)

Megjegyzések a fizikai jellemzők adatcsoportra - [megjegyzés a betűméretről]

Lapszámozás (kézzel nyomtatott könyv)

Megjegyzések a fizikai jellemzők adatcsoportra - [megjegyzés a lapszámozásról]

Ívjelzés (kézzel nyomtatott könyv)

Megjegyzések a fizikai jellemzők adatcsoportra - [megjegyzés az ívjelzésről]

A kiadás státusza (folytatódó dokumentum)

Megjegyzések a számozás adatcsoportra - [megjegyzés a megszűnésről]

Általános adatkezelési adat – a kiadás dátuma (UNIMARC 100 a/8)

Számozás (folytatódó dokumentum)

Számozás adatcsoport (folytatódó dokumentumok)

Megjegyzések a számozás adatcsoportról

Lejátszási sebesség (hangfelvételek esetében)

Meghatározatlan - [lejátszási sebesség]

Megjegyzések a fizikai jellemzők adatcsoportról - [megjegyzés a lejátszási sebességről]

Kódolt adatmező: hangfelvételek esetében - sebesség
(UNIMARC 126 a/1)

Barázdaszélesség (hangfelvételek esetében)

Egyéb fizikai részletek - [barázdaszélesség]

Megjegyzések a fizikai jellemzők adatcsoportról - [megjegyzés a barázdaszélességről]

Kódolt adatmező: hangfelvételek esetében - barázdaszélesség
(UNIMARC 126 a/3)

Vágástípus (hangfelvételek esetében)

Meghatározatlan - [vágástípus]

Megjegyzések a fizikai jellemzők adatcsoportról - [megjegyzés a vágástípusról]

Kódolt adatmező: hangfelvételek esetében - vágástípus
(UNIMARC 126 b/2)

Szalagkonfiguráció (hangfelvételek esetében)

Meghatározatlan - [szalagkonfiguráció]

Megjegyzések a fizikai jellemzők adatcsoportról - [megjegyzés a szalagkonfigurációról]

Kódolt adatmező: hangfelvételek esetében - szalagkonfiguráció
(UNIMARC 126 a/6)

A hang fajtája (hangfelvételek esetében)

Meghatározatlan - [a hang fajtája]

Megjegyzések a fizikai jellemzők adatcsoportról - [megjegyzés a hang fajtájáról]

Kódolt adatmező: hangfelvételek esetében - a hang fajtája
(UNIMARC 126 a/2)

Speciális lejátszási jellemző (hangfelvételek esetében)

Meghatározatlan - [speciális lejátszási jellemzők]

Megjegyzések a fizikai jellemzők adatcsoportról - [megjegyzés a speciális lejátszási jellemzőkről]

Kódolt adatmező: hangfelvételek esetében - speciális lejátszási jellemzők
(UNIMARC 126 a/14)

Szín, színes (kép)

Meghatározatlan - [szín, színes]

Megjegyzések a fizikai jellemzők adatcsoportról - [megjegyzés a színről, színességről]

Kódolt adatmező: vizuális kivetítések [stb.] - szín, színes
(UNIMARC 115 a/4)

Kódolt adatmező: grafika - szín, színes
(UNIMARC 116 a/3)

Kódolt adatmező: kartográfiai anyagok
(UNIMARC 120 a/0)

Kódolt adatmező: mikroformátumok - szín, színes
(UNIMARC 130 a/7)

Kicsinyítési arány (mikroformátum)

Meghatározatlan - [kicsinyítési arány]

Megjegyzések a fizikai jellemzők adatcsoportról - [megjegyzés a kicsinyítési arányról]

Kódolt adatmező: mikroformátumok - kicsinyítési arány
(UNIMARC 130 a/3, 4-6)

Polaritás (mikroformátum vagy vizuális kivetítés)

Meghatározatlan - [polaritás]

Kódolt adatmező: mikroformátumok - polaritás
(UNIMARC 130 a/1)

Generáció (mikroformátum vagy vizuális kivetítés)

Megjegyzések a fizikai jellemzők adatcsoportról - [megjegyzés a generációról]

Kódolt adatmező: mikroformátumok - generáció
(UNIMARC 130 a/9)

Bemutatósi formátum (vizuális kivetítés)

Meghatározatlan - [bemutatósi formátum]

Megjegyzések a fizikai jellemzők adatcsoportról - [megjegyzés a bemutatósi formátumról]

Kódolt adatmező: vizuális kivetítések [stb.] - bemutatósi formátum [stb.]
(UNIMARC 115 a/10, 16, 19)

Működési követelmények (elektronikus információforrás)

Megjegyzések a működési követelményekről

Fájljellemzők (elektronikus információforrás)

Megjegyzések a fájl jellemzőiről

Hozzáférés módja (távoli hozzáférésű elektronikus információforrás)

Megjegyzések a hozzáférés módjáról - [hozzáférés módja]

Hozzáférési cím (távoli hozzáférésű elektronikus információforrás)

Megjegyzések a hozzáférés módjáról - [hozzáférési cím]

4. A PÉLDÁNY ISMÉRVEI

Példányazonosító

[Meghatározatlan]

Ujjlenyomat (fingerprint)

Szabványos szám (vagy megfelelője) - [ujjlenyomat (fingerprint)]

A példány eredete

A kézben lévő példányra vonatkozó megjegyzés - [megjegyzés az eredetről (provenienciáról)]

Jelölések/ajánlások

A kézben lévő példányra vonatkozó megjegyzés - [megjegyzés a jelölésekről/ajánlásokról]

Kiállítás történet

[Meghatározatlan]

A példány állapota

Kódolt adatmező: régiség - állapot kód
(UNIMARC 141 a/5, 6-7)

Kezelési történet

[Meghatározatlan]

Előírányzott kezelés

[Meghatározatlan]

A példány hozzáférési korlátai

[Meghatározatlan]

5. A SZEMÉLY ISMÉRVEI

A személy neve

Személynév főtétele – egyéb névelemek

A személyre jellemző dátumok

Kronologikus kiegészítők - születés, halálozás stb. dátuma

A személy címei

A személynév egyéb elemei – nemesség, méltóság, megszólító cím stb.

A személyhez kötődő egyéb megnevezések

A személynév egyéb elemei – egyéb kiegészítő adatok

6. A TESTÜLET ISMÉRVEI

A testület neve

Testületi név főtétele – egyéb névelemek

A testülethez kapcsolódó szám

Megkülönböztető szám [a rendezvényé stb.]

A testülethez kapcsolt hely

Megkülönböztető földrajzi név [a rendezvény helye stb.]

A testülethez kapcsolt dátum

Megkülönböztető dátum [a rendezvény időpontja stb.]

A testülethez kapcsolt egyéb megjelölés

Megkülönböztető - a testület típusa [stb.]

7. A FOGALOM ISMÉRVEI

A fogalom megnevezése

Tárgyi tétel - tárgyszó [fogalom]

Osztályozási jelzet

8. A TÁRGY ISMÉRVEI

A tárgy megnevezése

Tárgyi tétel - tárgyszó [tárgy]

Osztályozási jelzet

9. AZ ESEMÉNY ISMÉRVEI

Az esemény neve

Tárgyi tétel - tárgyszó [esemény]

Osztályozási jelzet

10. A HELY ISMÉRVEI

A hely neve

Földrajzi név tétel - tárgyszó [hely]

Osztályozási jelzet